

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ

МАТЕРІАЛИ
XXV МІЖНАРОДНОГО МОЛОДІЖНОГО ФОРУМУ
РАДІОЕЛЕКТРОНІКА
ТА МОЛОДЬ
У ХХІ СТОЛІТТІ

Том 8

Харків 2021

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ**

МАТЕРІАЛИ 25-го МІЖНАРОДНОГО МОЛОДІЖНОГО ФОРУМУ

**«РАДІОЕЛЕКТРОНІКА ТА МОЛОДЬ
У ХХІ СТОЛІТТІ»**

20 – 22 квітня 2021 р.

Том 8

**КОНФЕРЕНЦІЯ
«ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО
СУСПІЛЬСТВА»**

Харків 2021

УДК 316.324.8(06)

25-й Міжнародний молодіжний форум «Радіоелектроніка та молодь у XXI столітті». Зб. матеріалів форуму. Т. 8. – Харків: ХНУРЕ. 2021. – 180 с.

В збірник включені матеріали 25-го Міжнародного молодіжного форуму «Радіоелектроніка і молодь в XXI столітті».

Видання підготовлено кафедрою філософії
Харківського національного університету радіоелектроніки (ХНУРЕ)

61166 Україна, Харків, просп. Науки, 14
тел.: (057) 7021397
факс: (057) 7021515

E-mail: mref21@nure.ua

© Харківський національний університет
радіоелектроніки (ХНУРЕ), 2021

Програмний комітет конференції

- Штанько В.І.** д-р. філос. наук, проф., зав. каф. філософії ХНУРЕ,
м. Харків, Україна
- Тіхонова Л.А.** канд. філос. наук, проф. ХНУРЕ, м. Харьков, Україна
- Старікова Г.Г.** канд. філос. наук, доц. ХНУРЕ, м. Харьков, Україна
- Дашенкова Н.М.** канд. філос. наук, доц. ХНУРЕ, м. Харьков, Україна
- Коробкіна Т.В.** канд. філос. наук, проф. ХНУРЕ, м. Харьков, Україна
- Олексієнко А.П.** д-р філос. наук., проф., зав. каф. філософії ХНМУ,
м. Харьков, Україна
- Петренко Д.С.** д-р філос. наук, проф., зав. каф. філософії ХНУ
ім. В.Н. Каразіна, м. Харьков, Україна
- Тараросв Я.В.** д-р філос. наук, проф., зав. каф. філософії НТУ «ХПІ»,
м. Харьков, Україна

ЗМІСТ

Секція 1. ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	5
Секція 2. СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ЕПОХУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ Й ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	53
Секція 3. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	109
Секція 4. ГЕНДЕРНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	147
АЛФАВІТНИЙ ВКАЗІВНИК	178

УДК 316.324.8:101

Секція 1.

**ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

ТЕХНОНАУКА В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

Ищенко М.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л. А.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)
e-mail: mykhailo.ishchenko@nure.ua>

The article deals with the problems of modern understanding of the functions and significance of science in the modern information society. The information society has transformed many ideas of mankind about long-known and understandable things and concepts. In particular, the development of information technology has significantly influenced the state of modern science. The opinion arose that science in the modern information society is a completely new social phenomenon, which only in some aspects retains the features of classical science.

Информационное общество, о котором так много говорят в последнее время, трансформировало многие представления человечества о давно известных и понятных вещах и понятиях. В частности, развитие информационных технологий существенно повлияло на состояние современной науки. Возникло мнение, и у него достаточно много сторонников, что наука в современном информационном обществе – это совершенно новый общественный феномен, который только в некоторых аспектах сохраняет черты классической науки.

Считается, что в классической форме наука сложилась в XIX веке и представляла она собой сложное соединение знаний, организации, практики, определенных соглашений и институтов. В результате становления и развития информационного общества наука претерпела существенные изменения и вступила в новый этап развития.

Известные исследователи этой проблемы О. Кошовец и И. Фролов считают, что основной тенденцией развития современной науки является утрата научным знанием привилегированного положения в обществе. По их мнению, наука как общественный институт постепенно лишается монопольного права на производство общезначимого и достаточно ценного знания и превращается в некую разновидность «нового», которое наукой уже не является. В последнее время возникли множественные концепции, пытающиеся объяснить специфику и особенности существования науки в новом информационном обществе. Эти концепции пытаются не только прояснить суть изменений, которые происходят внутри науки, но и объяснить изменения в ее социальном статусе. Авторы таких концепций предлагают именовать науку «трансдисциплинарной», «постакадемической», «гражданской» и т.п. Наиболее интересным и перспективным, на наш взгляд, является термин «технонаука». В последние годы он неоднократно анализировался и с исторической и с

философской точек зрения. Подходы к концептуализации этого понятия разнообразны, но большинство исследователей этой проблемы считают, что именно термин «технонаука» способен передать особенности современной науки в сравнении с наукой традиционной. Что же вкладывают авторы такого подхода в содержание понятия «технонаука»? Прежде всего – это поворот науки к практике и изменение роли знания в отношениях власти [1].

Интересно, что ключевым условием преобразования науки в «технонауку» исследователи считают процесс капитализации, который начался с середины XX века. Под капитализацией обычно понимается процесс подчинения какой-либо сферы общественных отношений закономерностям воспроизводства капитала. Когда исследователи говорят об «экономике, основанной на знаниях», они как раз имеют в виду включение в сферу экономики особых видов знания и создание высокотехнологичных и наукоемких секторов экономики, которые в дальнейшем становятся компонентами производственного капитала.

Под воздействием процесса капитализации производство знания как такового постепенно выходит за пределы научных учреждений. Современные ученые уже давно работают в тесном взаимодействии с инженерами и бизнесменами. Именно практическое применение результатов научных исследований определяет цели и стратегии развития научных работ. Для «технонауки» взаимодействие с внешней средой имеет решающее значение, поскольку для практического применения научных результатов требуется постоянный мониторинг, обратная связь, коррекция. Современная наука не может ограничиваться только потребностями и задачами самого научного сообщества.

Ученые все чаще ставят вопрос о том, является ли «технонаука» только этапом в развитии традиционной науки или же это совершенно новый феномен. Обобщения и выводы еще предстоит сделать. А на данный момент именно новые формы производства научного знания в рамках технонауки и собственно новые технонаучные направления капитализируются, становятся публичным олицетворением современной сферы научных исследований и порождают системные изменения на всех уровнях познавательной деятельности человека.

Литература

1. Кошовец О.Б., Фролов И.Э. «Прекрасный новый мир»: о трансформации науки в технонауку// Эпистемология и философия науки – 2020. Т. 57. № 1. С. 20 – 31

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ЯК ФІЛОСОФ І ПЕДАГОГ.

Токар В.В, Похлеба А.В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л. А.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)
e-mail: vladyslav.tokar@nure.ua, anastasiia.pokhlieba@nure.ua

The article examines the philosophical problems that are the legacy of Hryhoriy Skovoroda. G. Skovoroda's teaching attracts special attention because it is aimed at intensifying the inner life of a person who has no support in the world around him, ie the use of new "inner" tools to improve his life. The path to happiness lies, according to the thinker, through the moral improvement of man, which can be expressed in the idea of "related work". This is due to the inherent in the philosophy of G. Skovoroda personalism, which focuses on the living person.

У сучасному глобалізованому та цифровізованому світі філософія залишається найважливішим засобом розуміння та вирішення багатьох людських проблем. Через 2 роки ми будемо святкувати 300-річчя з дня народження видатного українського філософа Григорія Савича Сковороди.

Готуючись до цієї дати, ми маємо можливість ще раз звернутися до творчості мислителя світового масштабу.

Сучасні дослідники філософських проблем схильні порівнювати Григорія Сковороду із такими знаковими постатями як Сократ, Платон, Аристотель. Вчення Г. Сковороди привертає особливу увагу тому, що воно спрямоване на інтенсифікацію внутрішнього життя людини, котра не має опори в навколишньому світі, тобто використання нових «внутрішніх» інструментів для покращення її життя. Шлях до щастя пролягає, на думку мислителя, через моральне вдосконалення людини, що може бути виражене в ідеї «сродної праці». Цим зумовлюється притаманний філософії Г. Сковороди персоналізм, що ставить у центрі уваги живу людську особистість і динамізм, завдяки якому буття особистості виглядає як безперервне творення людиною себе самої. Світогляд Сковороди – це засіб пізнання людиною самої себе, пошук своєї неповторної місії у світі. На його думку, той момент, коли людина усвідомлює своє призначення це і є реалізація Божого задуму. Людина може самовдосконалитися тільки через самопізнання та працю та повинна займатися у житті тим, що найбільше відповідає її нахилам, а для цього вона має бути незалежною, уникати визискування і слави.

Звичайно, як і багато інших мислителів, Сковорода дотримувався морально-етичних засад одвічної боротьби «добра» і «зла». «Злом» він вважав прагнення до збагачення, паразитизм, розбещеність. Протилежність «зла» – «добро», що символізує високі духовні інтереси людини. Отже, утвердження ідей гуманізму, добра, справедливості було головним кредо

філософського вчення українського мислителя. Можна прослідкувати зв'язок ідей українського філософа з поглядами мислителів епохи Відродження і Нового часу, які визнавали матерію вічною, не створюваною і не знищеною. До них належать, Джордано Бруно, Микола Кузанський, матеріалісти XVII та XVIII ст.

Дослідники творчості Сковороди вважають, що у філософських думках нашого видатного поета можна помітити схожість з матеріалістичною філософією Ломоносова (про вічність матерії, про атомну будову речовин, ідеї множинності світів).

Головною метою філософії Григорій Савич вважав пошуки щастя, гармонії та життєвої рівноваги. Він і досі залишається єдиним у світі філософом, що мандруючи, поєднував життя із вченням та постійним удосконаленням самого себе. Усім своїм життям він доводив, що людина може бути щасливою незалежно від місця та часу, плоті та крові, та й зовсім не залежить від влади, багатства та посад.

Дотримуючись позицій гуманізму, Г. Сковорода не тільки обстоював єдність людини і природи. На думку філософа, однією з головних умов поліпшення народного життя є поширення освіти, духовне звільнення людини. У продовж усього життя Григорій Сковорода був пов'язаний із педагогікою. Він захоплювався педагогічною мудрістю українського народу та був переконаний, що навчання дитини є прямим та святим обов'язком батьків. Сковорода намагався поєднати українську педагогіку із західноєвропейськими культурними традиціями, які у центр педагогічної ідеї ставлять цінність людського існування, добробут, щастя та гармонійний розвиток конкретної людини. Педагогічні погляди Г.С. Сковороди створили модель гуманної та особистісно орієнтованої педагогіки, оскільки базуються вони на принципах демократії, свободи, гуманізму та рівності. Гостро відчуваючи надломленість буття, що завжди призводить до страху, страждань та душевної смуги, філософ вбачає єдиний вихід – досягнення внутрішньої свободи. Свободи, яка не залежить від зовнішнього світу, яка ґрунтується на зверненні всередину самого себе, подоланні пристрастей та відмові від гонитви за принадами світу.

Філософія Сковороди є особливою. Вона не має оформленої та чіткої системи, її складно вважати метафізикою чи онтологією. Відомий історик та філософ Д.Чижевський навіть писав, що Сковорода не надавав великого значення теоретичній обробці та систематизації своїх філософських ідей. Але його філософії притаманні риси спрямованості та методичності. Вона достатньо суцільна та монолітна. Головним у ній є те, що вона передає внутрішній досвід, надихає на вищу духовність та міцність душі. І ще одна особливість філософії Г.С. Сковороди – це її практична спрямованість, заснована на емоційно-вольовому підґрунті людського духу. Головним для філософа завжди залишалося серце людини, з якого виростає і думка, і прагнення, і існування.

ФІЛОСОФСЬКИЙ ВИМІР ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ

Тронько О.О.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л. А.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)
e-mail oleksandra.tronko@nure.ua

The article considers the moral aspects of philosophical activity. It is argued that the difference between philosophical thinking and moral thinking is inherent in the moral thinking of every person, regardless of its group, national, religious affiliation. Moral consciousness is formed for each individual during life on the basis of everyday life experience. Formed moral principles man regulates his behavior due to the fact that he is a human being. However, ethical concepts and ideas, while maintaining its normatively binding value, are the basis of the moral world.

Філософія – одна з найскладніших форм світогляду, далеких від свідомості і особливою установкою стосовно дійсності. Людина завжди займала у філософії одну із ключових позицій, зокрема осягнення людиною своєї сутності. Проблема духовно-моральних установ особистості із споконвіків хвилювала філософів і до нашого часу є однією з найактуальніших проблем філософії. Однією із центральних цілей сучасної філософії – духовно-моральне виховання особистості.

Відомий давньогрецький філософ Каллікл стверджував, що моральність є рецептом життєвої мудрості, спосіб досягнення успіху та життєвого щастя, набуття душевної згоди самим з собою. Згідно з вченням Канта, моральність полягає в тому, щоб виконувати свій обов'язок, не чекаючи ні нагород в цьому світі, в тому числі у вигляді високої самооцінки від усвідомлення власної чесноти, ні заплати в світі іншому. А.І. Кант вважав, що мораль аж ніяк не потребує релігії.

Відмінність філософського мислення від морального полягає у притаманності моральному мисленні кожній людині, незалежно від її групової, національної, конфесійної належності. Моральна свідомість формується для кожного індивіда протягом життя на основі повсяденно-життєвого досвіду. Сформованими моральними принципами людина регулює свою поведінку в силу того факту, що він людська істота. Разом з тим етичні поняття і ідеї, зберігаючи своє нормативно-зобов'язуюче значення, служать не тільки приписами до конкретних вчинків, а й чином справді морального світу, очищеного від земної скверни, і є моральним судом над цим світом.

Саме в поведінці людини, в морально-етичних аспектах її діяльній самореалізації проявляється рівень сформованої моральної культури особистості. Водночас моральна діяльність та поведінка є насамперед

показником успішності та ефективності процесу морального виховання особистості.

Впродовж століть українське духовно-моральне виховання вбирало в себе кращі здобутки світової матеріальної і духовної культури, які утверджують добро, любов, красу, милосердя, справедливість у всіх сферах життя. Розвиток вільної, гуманної і відповідальної особистості безпосередньо пов'язаний із системою її морально-духовних цінностей. Духовність, моральність так чи інакше передбачає вихід за межі інтересів людини, зони комфорту, особистої користі і зосередженість на морально-духовній культурі людства. Тому сформовані моральні принципи є ключовими для самовизначення особистості. Про морально-духовну цінність можна говорити лише тоді, коли ставимо запитання: заради чого здійснюється діяльність людини, у чому сенс досягнення тих чи інших цілей, прагнень, намірів. Тому сфера морально-духовних цінностей включає в себе сенс життя, любові, добра, зла тощо, тобто – сенс загальних моральних категорій.

Людина починає усвідомлювати свої духовні цінності, нехтуючи іншими різними цінностями, які не завжди мають усвідомлений характер. Зважаючи на складність і значущість сфери морально-духовних цінностей, справжньою метою мають стати моральне самоусвідомлення, виховання та розвиток духовних якостей особистості. Саме ці цінності визначають подальший напрямок розвитку індивіда. Моральні цінності орієнтують індивіда у його поведінці. Як зазначається, моральні цінності можуть обмежувати волю людини, бо при їх недотриманні можуть виникнути докори сумнінності, що спричинятимуть дискомфорт людині.

У протилежній ситуації людина живе у злагоді зі світом та собою. Тоді для неї набувають значення лише такий спосіб життя, такі дії, які гармонізують її інтереси з інтересами інших на основі гуманістичної моралі. Але філософія повинна бути позбавлена від претензій на значення якоїсь ціннісно-нормативної системи виховання або узагальненої інструкції культурного творчості і соціальних трансформацій. Саме порушення даної заборони є універсальна структура трагікомічного ефекту перетворення філософського логосу в моральну проповідь. Гегель зауважив, що було б краще, якби філософія позбавила себе «від праці давати хороші поради», відмовилася від повчань і моралей і від втручання в «життєве»: в політику, законотворчість, мораль, педагогіку.

ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ ПІД ВПЛИВОМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Гальченко А.І.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.(057)702-14-65)
e-mail:anna.halchenko@nure.ua

The author touches upon the issue of human identification in the modern information society. The urgency of the problem of identity for a person in connection with the deepening of informatization of society and the widespread use of information technology is substantiated; The concept of «identity» is understood. The article substantiates that the information society is an unlimited space for self-construction of personality, on the one hand, expanding the space of identification, and, on the other – narrowing the identity itself by choosing ways and forms of self-identification. It emphasizes the importance of communication in the process of acquiring a moral identity in the information society.

XXI століття можна вважати століттям інформатизації. Вона є технічною основою нового суспільства. Інформаційні технології впливають на всі галузі суспільного життя людини. Саме тому на сучасному етапі суспільного розвитку проблема ідентифікації людини, її світоглядного простору й соціального буття, а також вибору моральних цілей і засобів набуває особливої актуальності [1].

З філософської точки зору ідентифікація розуміється як вища форма соціалізації, спосіб зв'язку людини з соціальним середовищем за допомогою актів зв'язування і ототожнення себе з колективними сутностями своєї локальної цивілізації, культури, історичної епохи. При цьому моральна ідентифікація вважається набуттям людиною свого морального «Я» через утвердження свободи й гідності. Оскільки людина живе у світі напружених світоглядних і соціальних мотивацій, процес ідентифікації вирішує відразу безліч проблем особистості, а через них – і самого суспільства [2].

Послуги та технології Інтернету дозволяють користувачам різних переконань, вірувань, різного походження й рівня освіченості встановлювати контакт та зв'язок один з одним і об'єднуватися у певні товариства. У той же час, у подібному середовищі виникають проблеми ідентифікації та анонімності користувачів, які ставлять під сумнів їх здатність розуміти свою життєдіяльність і розпоряджатися нею у віртуальному середовищі, де виникають нові норми. Це також піднімає важливу проблему ідентичності в контексті взаємовідносин «людина-машина».

В інформаційному середовищі людина стикається з декількома видами ідентичності, які піддаються позитивним і негативним змінам під впливом інформаційно-комунікаційних технологій. Головними з них є два типи ідентичності: ipse-ідентичність (відчуття власної особистості) і idem-ідентичність (більш формальна ідентичність, що залежить від контексту, оточення й ситуації). Комп'ютери накопичують знання, створюють профілі, здійснюючи внесок в idem-ідентичність користувача, який не підозрює про ці профілі і про те, як вони впливають на його ipse-ідентичність. Це значно впливає на позитивну свободу індивіда, оскільки світ, з яким він взаємодіє, вже обраний за нього [1].

З'являються міркування на користь створення нового права, а саме права на захист ідентичності. Це право не повинно формулюватися як негативне і повинне бути спрямоване на захист ipse-ідентичності людини [3]. Процес індивідуалізації, виступає як звільнення людини від суспільної зумовленості. Суспільство як система, що задає форми соціальної ідентичності, руйнується, а життєвий простір формує нові форми ідентичності. З'являється креативний суб'єкт, який у ситуації руйнування колишніх підстав будує нові соціальні відносини і власну ідентичність.

Значну роль для набуття людиною моральної ідентичності в інформаційному суспільстві відіграють комунікації. Саме у процесі міжособистісного спілкування вона отримує додаткову інформацію про саму себе, а зіставивши себе з безліччю інших людей, людина може зрозуміти себе, усвідомити, яка вона насправді.

Отже, проблема ідентифікації людини в умовах світоглядної парадигми інформаційного суспільства є досить актуальною й вимагає вироблення на філософському рівні установок, які допоможуть індивіду зберегти свою тотожність під інтенсивним впливом інформаційно-комунікаційних систем.

Перелік посилань

1. Онищук О. Сучасна людина у просторі віртуальної реальності: особливості соціально-культурної трансформації [Текст] / О. Онищук // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Філософські науки. – 2014. – № 780. – С. 34 – 39.
2. Козин Н. Г. Идентификация. История. Человек [Текст] / Н. Г. Козин // Вопросы философии. – 2011. – № 1. – С. 37-48.
3. Гайворонюк Н. В. Право на ідентичність у контексті трансформацій сучасного українського соціуму [Текст] / Н. В. Гайворонюк // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Політологія. – 2017. – № 2. – С. 320-322.

ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ НА ЖИЗНЬ СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕКА

Гужеля М.О.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.(057)702-14-65)
e-mail: maksim.huzhelia@nure.ua

Social networks play a huge role in human life. In this way, people can not only communicate, but also share advice, professional skills, promote their services, conduct scientific activities, etc. The paper deals with the problem of active use of social networks, and also shows the positive and negative factors of this use.

Понятие «социальная сеть» появилось еще 1954 году. Его ввел социолог Джеймс Барнс: «социальная сеть» – это социальная структура, состоящая из группы узлов, которыми являются социальные объекты (люди или организации), и связей между ними (социальных взаимоотношений) [1]. Количество социальных сетей и онлайн – пользователей растёт непрерывно каждый день. Пользователи многих социальных сетей исчисляются уже миллионами и ежедневно регистрируются несколько десятков новых пользователей [2]. Если социальные медиа играют в нашей жизни такую большую роль, то очень важно понимать, как они влияют на нас. Не жертвуем ли мы ради онлайн-общения нашим психическим здоровьем и хорошим самочувствием и не тратим ли понапрасну свое драгоценное время? Попытаемся выделить положительные и отрицательные факторы социальных сетей в нашей жизни.

Положительные факторы:

1. Социальные сети дарят людям свободу выбора, действий, самовыражения. Появляется возможность преодолеть страх публичности, который не позволял делиться результатами своей работы в реальной жизни.

2. Сеть предоставляет прекрасную возможность продвигать себя, как личность. Можно попробовать открыть своё дело или заняться блогингом.

3. Интернет сети упрощают общение для людей, которым намного легче выразить свои мысли в письме, чем в устной форме.

4. Регистрируясь в социальной сети, пользователь сообщает свои имя и фамилию, а также другие данные – возраст, учебные заведения, контактные телефоны. Это позволяет в считанные секунды найти любого человека, при условии, что он указал достоверные сведения о себе.

5. Дистанция в общении. В любой момент диалог можно завершить/возобновить или же отключиться от него на неопределенный период, ведь вас никто за руку не держит.

Отрицательные факторы:

1. Социальные сети не являются полной заменой человеческого общения в обычном понимании этого слова, но при этом успешно создают у людей впечатление активной и интересной социальной жизни.

2. Веб-сервисы – это новый инструмент социализации, расширяющий горизонт возможностей, но изменяющий принцип восприятия и определения социализации как таковой. Люди привыкают ко всему, в том числе и к отсутствию живого общения в контакте с людьми.

3. Из-за уменьшения живого контакта, уменьшается количество используемых каналов сбора информации во время общения. В пропорциональном соотношении сильно увядает тактильное и невербальное общение.

4. Данные, которые пользователи выгружают в сеть, не являются защищенными от всего. Не желаемые фото/видео/аудио могут попасть в общий доступ и принести большие неприятности их создателям.

5. Вероятность возникновения зависимости. Соц. сети обладают большим аддиктивным потенциалом, т.е. значительным риском возникновения зависимости. В Штатах даже придумали специальный термин – Facebook addiction disorder, что переводится приблизительно так: «расстройство Facebook-зависимости». Впрочем, вместо Facebook может быть любая другая социальная сеть.

На самом деле таких пунктов в обоих разделах может быть бесчисленное множество, но я считаю эти основными.

Понятно, что окончательные выводы по многим вопросам делать еще рано. Однако можно сказать, что социальные сети оказывают на людей очень разное влияние, в зависимости от многих условий, и прежде всего – от черт их личности.

Перечень ссылок

1. Магомедова С.З. Влияние социальных сетей / С.З. Магомедова // Международный научно-исследовательский журнал. – 2013. – URL: <http://research-journal.org/economical/vliyanie-socialnyx-setej/> (дата обращения: 09.02.2021).
2. Галіч Т. О. Соціальні Інтернет-мережі та віртуалізація суспільного життя / Т. О. Галіч // Соціологія майбутнього: науковий журнал з проблем соціології молоді та студентства – 2010. – Вип. 1. – С. 145 – 152.

МЕДІАКУЛЬТУРА ЯК УНІКАЛЬНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕПОХИ

Пилюк Л.О.

Науковий керівник – ст. викладач Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057)702-14-65)

e-mail: larysa_pyliuk@nure.ua

Modern society is characterized by the transformation of information into global resource of mankind, the creation of new information technologies, transformation of mass media into mass communication, globalization of the world information space. The paper considers prospects for the development of media culture of the individual, it is emphasized that the media culture is a unique social institution of the information age.

Особливим елементом культури інформаційного суспільства є медіакультура. Долучення людини до культури відбувається в процесі спілкування, обміну досвідом, необхідною інформацією. Окрема людина може бути носієм культури, може активно брати участь у її розвитку, але культура за своєю природою, як і мова, – «явище суспільне, тобто соціальне». У сучасному суспільстві роль медіа (друкованих видань, телебачення, радіомовлення, кіно, відео, джерел інформації в Інтернеті) є настільки значною, що сучасне суспільство називають не тільки інформаційним, а й медіатизованим, тобто залежним від масмедіа [1].

В оновленій редакції «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні» (2016 р.), зазначено, що майбутнє суспільство все більше спиратиметься на інформаційно-комунікаційні технології: web-технології, хмарні обчислення і bigdata, смартфони та «Інтернет розумних речей», штучний інтелек та інші гаджети. На взаємодію з різноманітними медіа припадає все вагоміша частка вільного часу громадян України, чим зумовлюється значний вплив медіа на всі верстви населення, передусім на дітей і молодь. Медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання, стають засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти [2].

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, надмірності і хаотичності потоку різноманітної інформації, доступності та широкого поширення аудіовізуальної та комп'ютерної техніки сучасне суспільство отримало можливість не тільки користуватися будь-якими Інтернет ресурсами, але і легко створювати і розмішувати у Всесвітній Мережі Інтернет власні сайти, блоги, мікроблоги, фото, аудіо та відео матеріали, утворювати Інтернет-спільноти, проводити Інтернет заходи. Простота і доступність засобів створення інформації роблять кожного суб'єкта

потенційним автором. Отже, суб'єкт, будучи одночасно і споживачем, і автором інформації, може контактувати з будь-яким іншим учасником процесу. Значення цього принципу полягає у відсутності дефіциту інформації. Якщо культура, за своєю суттю, є, з одного боку, накопичений людством досвід, а з іншого – спосіб і форми передачі цього досвіду, то Інтернет як спосіб збереження і передачі інформації входить в структуру сучасної культури як найважливішого її елемента. Але глобальне павутиння не просто ще один із способів зберігання культурного досвіду, це і спосіб організації культурного контенту, який вносить істотну зміну в саму культуру, в її зміст. Екран і гіпертекст породжують культуру, в якій ламаються перегородки між наукою, мистецтвом; культуру, в якій виникає можливість для кожної людини впливати на текст, вносячи, завдяки своєму комп'ютеру зміни в зображення на екрані. Народжується культура глобального діалогу, в якій кожен має свій голос [3].

Узагальнюючи викладене, можна констатувати, що медіакультура в сучасному світі трактується як сукупність інформаційно-комунікативних засобів, матеріальних та інтелектуальних цінностей, вироблених людством у процесі культурно-історичного розвитку, що сприяють формуванню суспільної свідомості і соціалізації особистості, що включає в себе культуру передачі інформації та культуру її сприйняття. Вона може виступати показником рівня розвитку особистості, здатної сприймати, аналізувати, оцінювати медіа-текст, займатися медіа-творчістю, засвоювати нові знання у галузі медіа. Медіакультура – це об'єктивна реальність, яка існує і розвивається за своїми законами, це атрибут сучасного життя, де суспільство й окрема особистість можуть виступати одночасно і споживачами, і творцями медіа-культури.

Перелік посилань

1. Масол Л.М. Медіакультура / Масол Людмила Михайлівна // Енциклопедія освіти /Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г.Кремень. – К.: Юніверс Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдюнової, М. М. Слюсаревського. – Київ, 2016. – 16 с.
3. Новоженіна О.В. Интернет как новая реальность и феномен современной цивилизации / О.В. Новоженіна // Влияние Интернета на сознание и структуру знания. – Москва: ИФ РАН, 2004. – С. 201.

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ

Баюрка Д.С.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057)-702-14-65)

e-mail: denys.baiurka@nure.ua, тел. (098)-933-93-32

The given work is devoted to the analysis of the “Information Culture” concept, determining the functions of information culture in the formation of the personality and society, the criteria of the person’s information culture, the problems associated with the rapid development of information systems and technologies. Information culture is a part of the general human culture, it is a condition of its development and being in the information society. The concept of “Information Culture” is associated with the spiritual culture of the individual. Today information culture is one of the factors that contributes to social progress and has a positive impact on the process of human life in the information society.

Термін «інформаційна культура» було введено в 70-х роках минулого століття для позначення «галузі культури, пов’язаної з функціонуванням інформації в суспільстві та інформаційних якостей особистості». Інформаційна культура являє собою частину загальної культури людини, є умовою її розвитку та існування в інформаційному суспільстві, вона пов’язана з формуванням світогляду про інформаційний простір та систему взаємодії в ньому, а також про можливості його пізнання та перетворення.

Сьогодні в нашій країні відсутня цілісна державна концепція інформаційної освіти та формування інформаційної культури. Інформаційна культура найчастіше асоціюється переважно з технічними та технологічними аспектами інформатизації та з ліквідацією комп’ютерної безграмотності особистості. Цей підхід сам по собі не викликає сумнівів у доцільності, однак він має локальний характер і не здатен вирішити глобальну проблему – формування інформаційної культури як феномена, що має універсальний зміст та є наднаціональним. В роботах Драгоманова М.М. відмічено, що «поняття «інформаційна культура» є одним з вимірювань, проекцією в галузі інформаційних відносин багатогранної загальної культури».

Історія інформаційної культури налічує тисячоліття, її становлення пов’язане з певними етапами розвитку суспільства та кризовими явищами, що виникали при цьому. Так, змістовне ставлення до певної ситуації (на відміну від формального, притаманного тваринному світу), стало основою розвитку людської мови. Однак усні форми зображення та накопичення знань не забезпечували повної цілісності збереження всього обсягу інформації. Фіксація інформації на певному матеріальному носію призвела

до появи писемності, що сприяло створенню абсолютно нового етапу інформаційної культури – документального. Процес оперування інформацією став значно легшим, змінився і сам спосіб мислення. До наступної інформаційної кризи призвели комп'ютерні технології та пов'язані з ними модифікування носіїв інформації та автоматизація інформаційних процесів. Існуюча сьогодні сучасна інформаційна культура об'єднала всі попередні форми. Як зазначає в своїх роботах Морзе Н.В, інформаційна культура відображає досягнуті рівні інформаційних процесів та ефективності створення, збирання, збереження, опрацювання, подання і використання інформації, що забезпечує цілісне бачення світу, його моделювання, передбачення результатів, рішень, які приймаються людиною.

Виділяють наступні функції інформаційної культури: світоглядна (впливає на формування уявлення про інформаційну картину, що склалась у світі); регулятивна (впливає на діяльність людини, вона пов'язана з існуючими нормами та правилами в галузі інформаційних технологій); творча (пов'язана з організацією досліджень, через що людина набуває знання, уміння); комунікативна (створює умови для спілкування між людьми за допомогою інформаційних систем). Фахівці стверджують, що основними критеріями інформаційної культури людини є: уміння виражати власні потреби в інформації; уміння використовувати інформаційні ресурси для пошуку необхідної інформації; уміння працювати з інформацією та створювати нову інформацію; уміння адекватно користуватись інформацією та критично її оцінювати.

Слід зазначити, що процес адаптації людини до інформаційного простору є складним. Насамперед, це пов'язано з тим, що сучасні темпи збільшення обсягів інформації перевищують можливості їх засвоєння людиною. Крім того, стрімкий розвиток інформаційних систем несе загрозу для особистості, оскільки при цьому підсилюються процеси знищення локальних культур, культура стає інтернаціональною. У теперішній час інформаційна культура вимагає від людини не тільки наявності нових знань та умінь, а насамперед, особливого мислення, що забезпечуватиме відповідну спеціальну адаптацію до змін та дозволить займати гідне місце в інформаційному середовищі. Сьогодні інформаційна культура є одним з факторів, що сприяє суспільному прогресу та позитивно впливає на процес життєдіяльності людини в інформаційному суспільстві.

Перелік посилань

1. Чередник Л.А. Інформаційна культура як складник загальної культури особистості / Л.А. Чередник // Матер. наук.-практ.конф. «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття» (м. Одеса, 8-9 вересня 2016 р.). – Одеса, 2016. – С.365 – 375.

БІОЕТИКА ТА ДОСЛІДИ НАД ТВАРИНАМИ

Койдан А.А., Васильєв О.В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, кафедра Філософії, тел.(057) 702-14-65)

E-mail: halyna.starikova@nure.ua

The work is devoted to scientific experiments on animals and ethics. It is a pity that today animals are the object of all kinds of experiments and tests. The consequences of such experiments threaten the survival of humanity and are much more serious than any other problem. You will find more detailed information on this topic in our theses.

У сучасному світі людина часто стикається з байдужістю оточуючих. Може трапитися так, що навіть в центрі великого міста, в людному місці, тобі ніхто не допоможе. Якщо люди так байдужі один до одного, то що говорити про тварин. У світі гине понад 150 мільйонів піддослідних тварин щороку. Основна частина піддослідних тварин використовується в медичних дослідженнях при випробуванні ліків і нових методів лікування, в тестах на токсичність при розробці косметики, в навчальних експериментах та інше. Наскільки виправдані такі дослідди?

З цим пов'язані проблеми морального порядку, тому що навмисне жорстоке поводження з тваринами є неприпустимим та аморальним.

Ще в Давній Греції до тварин ставилися як до рівноправних істот. Згідно ж догмам християнства, людині належить чільна роль, оскільки тільки вона має «безсмертну душу» і тому може відчувати біль і страждання, тоді як у тварин біль є простою рефлекторною реакцією. Це положення знімає з людини моральну відповідальність і обмеження по відношенню до страждаючих тварин і служить «моральним» обґрунтуванням використання тварин в експериментах, що заподіюють біль і страждання, включаючи розтин живих тварин.

Характерно, що така точка зору превалює у людини європейської, точніше кажучи, північноатлантичної цивілізації, яка століттями активно перетворює навколишній простір «під себе», безсоромно використовуючи неорганічний і біологічний матеріал для своїх «важливих» потреб, для створення комфортних умов свого існування.

Для чого в даний час біомедицина проводить експерименти? Приблизно 65% експериментальних тварин беруть участь в експериментах заради отримання прикладних медико-біологічних знань, зокрема фармацевтичних. Це експерименти, які дозволяють визначити нормальне і патологічне протягом різних процесів в організмі, визначити токсичність тих чи інших речовин і визначити потенційну нешкідливість або небезпека розроблюваних фармакологічних препаратів. Приблизно 1% лабораторних тварин використовується в так званих освітніх цілях – для того щоб

навчити майбутніх медиків або біологів працювати з живою тілесністю, щоб ми були впевнені, що цей лікар вже має деякий досвід поводження з живим. Інша частина лабораторних тварин і робота з ними пов'язана з отриманням фундаментального знання.

Далі виникає питання: а яка тварина може вважатися лабораторною? В даний час встановлено дуже жорсткі стандарти. У медико-біологічних експериментах не можуть використовуватися тварини, вилучені з живої природи, тому що ані їх походження, ані їх умови життя відстежити неможливо. Обов'язковою є вимога генотипування тварин, тобто їх спеціалізованого вирощування, визначення особливостей геному, для того щоб потенційний експериментатор був упевненим в тому, що залучення саме таких тварин до експерименту дасть статистично значущі показові результати.

Експерименти над тваринами не повинні проводитися в тих сферах, де, наприклад, незалежними дослідниками раніше або в іншій країні були отримані попередні результати. Вимога підвищення якості пов'язана з обов'язковістю будь-якого експериментатора випереджати свій конкретний експеримент вивченням літератури, щоб не повторитися, щоб не заподіяти страждання в тих сферах, де достовірні дані вже отримані.

Для того щоб кожен конкретний дослідник виконував певні правила проведення експериментів з тваринами, міжнародне співтовариство виробляє внутрішні етичні норми, контролювати виконання яких покликані спеціальні комітети чи комісії – їх називають біоетичними. Зазвичай експериментатор до початку експерименту звертається із заявкою, в якій він детально викладає мету експерименту, плановані результати, на базі яких попередньо отриманих результатів експеримент буде вибудовуватися, яка кількість тварин стане учасниками експерименту, які заходи будуть вжиті для того, щоб мінімізувати страждання. Якщо в ході експерименту очікується загибель тварини, то експериментатор зобов'язаний передбачити використання саме такого типу умертвіння, який визнається мінімально болючим для даного виду лабораторних тварин.

Всі люди знають, що в медичних інститутах і наукових лабораторіях ставлять досліди над тваринами. Але не кожен замислюється, навіщо це роблять і до чого це призводить. Вчені довели, що такі досліди шкодять і заважають розвитку науки. Якщо науковці будуть дотримуватися певних правил, то етичне ставлення до тварин стрімко зросте. Число піддослідних організмів зменшиться і ми зможемо зупинимо вимирання тварин та збережемо світ.

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА АРГУМЕНТАЦИИ

Копица А.А.

Научный руководитель – канд. филос. наук, доц. Старикова Г.Г.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники
(61166, Харьков, пр. Науки, 14, каф. философии, тел. (057)702-14-95)

e-mail: alla.kopytsia@nure.ua

For a person in the modern world, communication skills and abilities are of great importance. Even virtual communication needs to clearly articulate its claims and convincingly build a proof. Argumentation is an action that includes a system of statements designed to substantiate or refute a position. It is addressed to the mind of a person who is capable of reasoning, accept or reject this position.

Для человека в современном мире большое значение имеют коммуникативные навыки и способности. Даже виртуальное общение нуждается в четкой формулировке своих утверждений и убедительном выстраивании доказательства. Поэтому теория и практика аргументации, как и в древности, занимает важное место в образовательной и профессиональной подготовке специалистов любых направлений.

Аргументация (лат. *argumentatio*) – это понятие, обозначающее логико-коммуникативный процесс, служащий обоснованию определённой точки зрения с целью её восприятия, понимания и (или) принятия индивидуальным или коллективным реципиентом. Выступая смысловой, идеально-содержательной стороной социального взаимодействия коммуникантов, коммуникация нередко принимает форму диалога. Один из участников диалога защищает выдвинутое положение, другой обосновывает его несостоятельность, убеждает в необходимости или целесообразности отказаться от него. Используемый ими арсенал средств обоснования и форм аргументации весьма разнообразен. К ним относятся: доказательство, подтверждение, опровержение, критика оправдание, интерпретация и др.

Аргументация представляет собой действие, включающее систему утверждений, предназначенных для обоснования или опровержения какого-либо положения. Она обращена к разуму человека, который способен рассудив, принять или отвергнуть это положение. Аргументацию характеризуют следующие основные черты: 1. Аргументация всегда выражена языком. Она имеет форму произнесенных или написанных высказываний. Теория аргументации исследует взаимосвязь этих высказываний, а не стоящие за ними мотивы. 2. Аргументация является целенаправленной деятельностью. Её цель состоит в изменении, ослаблении или усилении убеждений. 3. Аргументация – это социальная деятельность. Она является формой взаимодействия людей, предполагает диалог и активную реакцию на приводимые аргументы. 4. Аргументация

предполагает разумность участников диалога. Они должны обладать способностью рационально осмысливать аргументы и принимать осознанное решение о том признать их или отвергать.

Таким образом, аргументация – это приведение доводов с целью формирования или изменения позиции участников диалога. Субъекты, участвующие в аргументативном процессе, формируют состав аргументации. Для его обозначения используется разная терминология, что определяется характером диалога как формы общения. Выделяют следующие виды диалога: 1) бесконфликтный (беседа); 2) конфликтный (спор); 3) остроконфликтный (полемика).

Особое внимание обратим на конфликтный диалог или спор. *Спор* – это столкновение мнений, позиций, в ходе которого каждая сторона отстаивает свое понимание обсуждаемых проблем и стремится опровергнуть доводы другой стороны. Искусство ведения спора называется эристикой. По своей цели споры разделяются на эристические, ведущиеся ради победы и диалектические, имеющие целью достижение истины. Типичным примером диалектического спора является научная дискуссия. Публичный спор, т.е. осуществляемый на публике, имеет разные названия – дебаты, прения, диспут. Каждый вид диалога имеют свою специфику, что необходимо учитывать при их словесном обозначении. Судебный спор не является диспутом, а спор ученых по научной проблеме не назовешь тяжбой. Указанная специфика проявляется и в обозначении участников аргументативного процесса.

Структуру аргументации образуют тезис, аргументы и демонстрация. Тезис – это выдвинутое и обосновываемое пропонентом суждение. Он является главным структурным элементом аргументации. Аргументы – это исходные теоретические или фактические положения, с помощью которых обосновывают тезис. Аргументы являются основанием, фундаментом аргументации. Логический переход от аргументов к тезису протекает в форме умозаключений. Продемонстрировать – это значит показать, что тезис следует из аргументов по правилам соответствующих умозаключений. Тезису в аргументации соответствует вывод в умозаключении, аргументам соответствуют посылки. В умозаключении обычно даны посылки и требуется сделать вывод. В аргументации, напротив, дан тезис и ищутся аргументы, т.е. восстанавливаются посылки. Демонстрации соответствует модус умозаключения. Она называется формой аргументации.

Мы видим, что для успешного ведения спора, дискуссии или полемики нам необходимо овладеть теорией и практикой правильной аргументации. Эти навыки применимы как в профессиональной деятельности, так и в повседневном общении.

ЛОГІЧНИЙ КВАДРАТ, ЙОГО МОЖЛИВОСТІ У ВИЗНАЧЕННІ ІСТИННОСТІ АБО ХИБНОСТІ СУДЖЕНЬ

Малахова О. Ю.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г. Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057)-702-13-64)
e-mail: olena.malakhova@nure.ua

The rules of the "logical square" are the basis for constructing inferences, which, in turn, underlie any reasoning. In order to have a clearer idea of how to conduct one's opinion, so as not to violate generally accepted logical laws, it seems necessary to go from the origins, and to study the rules of the "logical square", which were formulated in ancient times, but have not lost their relevance and to this day.

Правила «логічного квадрату» є підґрунтям для побудови умовиводів, які, у свою чергу, лежать в основі будь-яких міркувань. Для того, щоб більш чітко уявляти, яким чином слід вести свою думку, щоб не порушити загальноприйняті логічні закони, представляється необхідним йти від витоків, а для цього – вивчити правила «логічного квадрату», які були сформульовані ще в давнину, але не втратили своєї актуальності і до сьогодення дня.

Історія створення логічного квадрата сягає у глибоку старовину. Ще схоластики Марціан Капела і Боецій «побудували графічну схему для ілюстрації відносини різних за якістю і кількістю суджень, яка увійшла в підручники логіки під назвою «логічний квадрат» [1]. «Логічний квадрат» представляє собою схему у вигляді геометричного квадрата, на вершинах якого розташовані чотири категоричних судження А, Е, І, О, де А – загальностверджувальні судження, Е – загальнозаперечні судження, І – частково стверджувальні судження, О – частково заперечні судження [1].

Існує два способи представлення суджень на логічному квадраті: атрибутивний і реляційний і, відповідно, два зображення логічного квадрата. У атрибутивному поданні враховується якість і кількість суджень. А, Е, І, О позначаються як А (s) p, Е (s) p, І (s) p, О (s) p відповідно. Атрибутивний «логічний квадрат» представлено на рисунку 1 (а). У реляційному способі подання суджень враховується розподілення термінів s і p по кожному судженню. Позначенням для розподіленого терміна слугує символ t, де t – об'єкт визначений, для невизначеного терміна є позначення a, де a – об'єкт невизначений (рис. 1 (б)) [2].

Так, вершини «логічного квадрату» символізують прості категоричні судження; боки і діагоналі – відносини між судженнями. Верхня сторона А – Е представляє протилежність; нижня сторона І – О – часткову сумісність; дві вертикальні боки А – І та Е – О – підпорядкування; діагоналі, при цьому, відображають протиріччя [2].

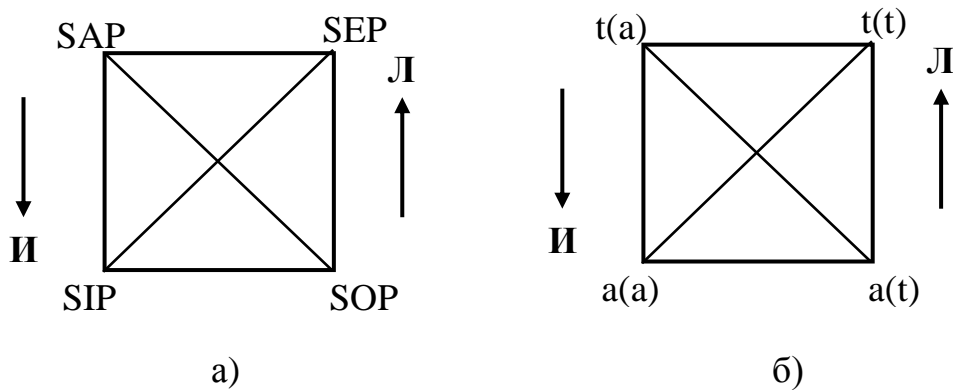

Рисунок 1 – «Логічний квадрат»

Істинність за допомогою квадрата визначається наступним чином: – судження типу А – Е не можуть бути одночасно істинними, але можуть бути одночасно хибними. Якщо одне з них істинно, то істинність другого невизначена; – з двох суджень типу І – О обидва не можуть бути одночасно хибними, але можуть бути одночасно істинними. Якщо одне з них помилково, то друге є невизначеним. Якщо одне істинно, то і друге істинно; – з двох суджень попарно А – О і Е – І якщо одне істинно, то друге хибне і навпаки; – з двох суджень попарно – А – І і Е – О якщо загальне є істинним, то і часткове істинно. Якщо часткове помилково, то і загальне помилково [3].

Розглянуті правила «логічного квадрата» показали важливість їх застосування в логічному мисленні. Використовуючи ці правила, можливо логічно правильно вибудовувати свої думки, мову і текст. Це дозволить не допускати будь-яких промахів в спілкуванні як на побутовому рівні, так і в офіційній сфері. Дані правила важливі не тільки в спілкуванні, вони необхідні і в законодавчій практиці, тому що мова законів повинна бути грамотною і послідовною. А використання наведених правил дозволить уникнути яких бито ні було помилок при побудові умовиводів. Адже помилки в умовиводах, навіть простих, – явище дуже поширене, яке часом може привести до дуже негативних наслідків.

Перелік посилань

1. Терентьева Л.Н. Логический квадрат в категории Аристотеля «соотнесенное–обобщенное» – Электронный ресурс: <https://www.sworld.com.ua/konfer30/324.pdf> – Дата звернення: 31.10.2020.
2. Луканин Р.К. «Органон» Аристотеля.– Москва : Наука, 1984.–308с.
3. Тоноян Л.Г. К истории «логического квадрата» // «Современная логика: проблемы теории, истории и применения в науке». – СПб гос. ун-т, 2002. – 525с.

МИСТЕЦТВО ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ФОРМА ВІДОБРАЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ

Манько К.Є.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65)
E-mail:kateryna.manko@nure.ua

The articles analyze art as a universal formula for reflecting human existence, highlighted by the specifics of art of different historical epochs. It has been found that art is a manifestation of the spiritual being of man, from time immemorial it reveals the spiritual essence of man, thus compensating for the incomplete human being.

Мистецтво є особливим явищем людської культури. Сутність його полягає у відтворенні переживань людини, які втілюються у різних формах мистецтва. Універсальність мистецтва як засобу збереження людської життєдіяльності з плином часу не тільки не втратилась, а, навпаки, зросла, що призвело до появи нових видів та жанрів мистецтва. Слід підкреслити, що мистецтво не створює копію дійсності, його предмет є цінністю людського буття, особлива значущість мистецтва полягає у зверненні до індивідуального в людському бутті.

Починаючи з епохи первинності людина реалізувала свій внутрішній світ у художній творчості, про що свідчить взірці первинного образотворчого мистецтва. Кожна епоха, яка є одночасно й етапом у розвитку культури, залишила нам свої естетичні цінності, створивши своє уявлення про прекрасне. Кожна епоха створила свій естетичний ідеал, або еталон краси: взірець найпрекраснішої картини природи та взірець найпрекраснішої людини. Витвори художньої діяльності первісних часів свідчать про загальнолюдську потребу у створенні краси та досконалості як необхідної частини людського буття. Давня людина формувала свій духовний світ через пізнання і спостереження природи, світу звірів, бо їх людина розуміла у цей період краще, ніж себе. Античне мистецтво пішло іншим шляхом, воно підпорядковувалось стрижневій лінії еллінської культури – пошуку людської досконалості. Натомість мистецтво Середньовіччя майже повністю було підпорядковане релігії. У живописі і скульптурі домінували біблійні сюжети. Високої досконалості досягла духовна музика. Мистецтво перетворюється на символ потойбічного. Особливістю середньовічного мистецтва є близькість до народної творчості, та й створювалось воно руками простого люду – ремісниками. Середньовічні майстри відобразили в людині багатство внутрішнього світу, пристрасні душевні поривання, почуття, переживання. Ідеалом Відродження стала універсальна людина, яка створила себе. Людина як творча особистість почала розглядатися як центр Всесвіту. Творчість

людини гуманісти розглядали як найвищу цінність та мету буття. Якщо у культурі епохи Відродження панував життєствердний пафос, то в XVII ст. митці відчували гостроту нерозв'язаних конфліктів. Діячі Ренесансу поетизували людину, возвеличували її, представники ж культури Нового часу показували людину у більш реальному плані, намагалися проникнути в її духовний світ, відобразити боротьбу, що точиться в людській душі. Принципово нове бачення людини та мистецтва зумовило виникнення модернізму. Заглиблення у психічні процеси особистості стало визначальною рисою художніх творів, у яких модерністи намагалися розкрити проблеми духовного буття людини. На цьому базувалось і принципово нове розуміння сутності та призначення мистецтва, яке розумілося як засіб створення нового світу.

Культурним виявом сучасності став постмодернізм. Постмодернізм як світогляд намагається об'єднати усі непримиренні й протилежні сторони буття, найрізноманітніші напрямки мистецтва. Тому, зокрема, характерною рисою постмодернізму є еkleктизм. Найсуттєвішою особливістю постмодернізму є перехід від класичного антропоцентричного гуманізму до універсального гуманізму, що обіймає все живе – людину, природу, Всесвіт. Характерною ознакою сучасного мистецтва є не створення шедевра, а винахід нової концепції світу, незвичного огляду на речі.

Отже, мистецтво розглядається як своєрідний канал зв'язку, як знакова система, що несе інформацію. Мистецтво – це завжди нова дійсність, митець своїм твором лише відкриває шлях до цієї дійсності. У різні історичні епохи мистецтво було виявом духовного буття людини, створенням нової реальності, своєрідним виразом повноти буття. Завдяки мистецтву ми маємо «духовні портрети» різних історичних епох. Мистецтво – це вияв людської уяви, це творення нового, ще небаченого чи повторення відомого, такого, що є у природі, житті, чи у самому мистецтві, але це завжди творення, творчість. Нашим завданням є уміння розуміти мову мистецтва, адже мовою мистецтва зокрема людство веде споконвічний діалог із Всесвітом.

Список використаної літератури

1. Гадамер Г.Г. Класична і філософська герменевтика. // Г.Г. Гадамер. Герменевтика. Істина і метод. Том 2. – К.: «Юніверс», 2000. – 478 с.
2. Скуратівський В. Мистецтво // Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 744 с. – С. 380 – 381.
3. Татаркевич В. Історія шести понять: Мистецтво. Прекрасне. Форма. Творчість. Відтворництво. Естет. переживання / Пер. з пол. В. Корнієнка. – К.: «Юніверс», 2001. – 368 с.

ПОСТПСИХОЛОГІЧНА АВТОДИДАКТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Марченко Р.М.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.0577021465)
E-mail: roman.marchenko@nure.ua

Some experts say that the brain is the most complex thing in the universe. They claim that we can develop the brain throughout the life. There is one question: "How to study properly and painlessly?" Autodidactics is about learning, finding your talent and becoming a master of your craft. This paper deals with the rules of autodidactics, which Valery Kurinsky set out in his work "Ukrainian postpsychological autodidactics".

Без сумніву, для розвитку цілісної особистості необхідність присутності навчання та самоосвіти у житті кожної людини є досить очевидною. Адже, чим більше ми пізнаємо та аналізуємо, тим більше розумієм, скільки ще корисного можна почерпнути. Так от, постає головне питання: «Як перетворити процес навчання у хобі та отримувати максимальну продуктивність?» Відповідь може дати праця добре відомого українського філософа, письменника, поета, музиканта, композитора та теоретика педагогіки Валерія Курінського «Українська постпсихологічна автодидактика» [1], де описані основні правила автодидактики. Валерій є автором методики «автодидактики», що стала інструментом для самонавчання і самовдосконалення особистості.

Сам Курінський стверджував, що постпсихологія постала на противагу застарілій традиційній психології, яка більше вже не здатна вирішувати проблеми сучасної людини. Натомість, постпсихологія гармонійно поєднує у собі філософію, психологію, етику, естетику, соціологію, педагогіку та інші предмети, та дає можливість кожному зрозуміти, чим потрібно займатися, щоб це приносило користь і не шкодило здоров'ю. Що стосується автодидактики, то це новий, відкритий Курінським, метод самоосвіти, який можна порівняти з постійним мозковим штурмом, від якого отримуєш тільки задоволення, без відчуття втоми та виснаження.

В основі вищезгаданої методики закладені декілька правил або ж принципів, завдяки яким можна швидко отримувати знання, приємні відчуття та піднесення [2]. Перше правило автодидактики виглядає так: щоб щось вивчити, потрібно відволіктися від матеріалу та завжди починати процес запам'ятовування з актуалізації інтересу. Друге правило звучить наступним чином: роби тільки те, що цікаво. Це просте правило, яке легко застосувати, наприклад, якщо якийсь предмет не викликає зацікавленості, то варто вигадати іншу зацікавленість до цього предмету.

Наступне, третє правило, таке: намагатися перетворювати розумову працю на фізичну. Наприклад, щоб вивчити слово варто застосувати наступний алгоритм: подивитися у словник, поставити його на місце, не виписуючи слів чи пояснень, повернутися до справ й працювати далі, а при забуванні, щойно знайдене слово, повторити спочатку. Тепер же автодидакт не запам'ятовує семантику(значення) слова, а просто насолоджується вдосконаленням рухів. Правило четверте: має рацію той, хто дивиться в словник до тисячі раз на день. Це правило пов'язане з попереднім, адже за його допомогою виховується безперервність занять, де метою є навчитися повністю розуміти значення предмета. Під «словником» варто розуміти будь-яку книгу. П'яте правило: запам'ятовувати нічого не треба, але сприйняття має бути максимально повним. Якщо більше детально, то вид книги, її шрифт, запах, колір для автодидакта не має відрізнятися від її змісту. Це правило спрямоване на ліквідацію спрощеного підходу до запам'ятовування та на боротьбу з найрозповсюдженішою поганою звичкою у навчанні. Шосте правило виглядає так: не робити спроб відразу досягти повного засвоєння і досконалого знання. Відчуваючи себе початківцем, людина досягає набагато більшого. Сьоме правило звучить так: прагнути до самоспостереження. Саме самоспостереження допомагає людині швидше розвинути аналітичні здібності. Варто подивитися на себе з різних сторін. Восьме правило: засвоєння попереднього не є умовою для переходу до наступного. Тобто, головний посил в тому, що не варто зупинятися на незрозумілому, а рухатися вперед. Досить зрозуміти матеріал в загальних рисах, щоб потім можна було до нього повернутися для повного засвоєння. Настав час згадати й про одну дуже важливу річ — про автодидактичний закон негайного використання знань. Він полягає у тому, що буквально наступної години після вивчення предмету потрібно намагатися його застосувати. Адже, якщо вивчити якесь слово і ніколи не вживати його у мові, вийде, що воно не потрібне та швидко забудеться. Отже, можна зробити висновок про те, що у цьому світі немає межі для самовдосконалення й самоосвіти. Варто лише спробувати. Простіше кажучи, можна зрозуміти та вивчити будь-що, головне не покидати працю над собою, адже тільки клопітка праця дає плоди.

Перелік посилань

1. Курінский В. О. «Українська Постпсихологічна Автодидактика» – Київ, 2006. – 484 с.
2. Курінский В. О. «Самоосвітні роздуми» Київ, 2001. – 227 с.
3. Курінський В. О. «Із метушні вихоплюючи барви»: Вірші та афоризми – Київ, 2016. – 352 с.

ДІАЛОГ ЯК ОСНОВНА ФОРМА АРГУМЕНТАЦІЇ

Тимошенко Д.О.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.0577021465)

E-mail: magnatolia1@gmail.com

This article describes such a form of interpersonal communication as dialogue. Dialogue is a form of intellectual interaction and communication in various areas of social practice. It aims to discussion, explanation or solution of the problem under study. In this article, we pay attention to the importance of the ability to conduct a dialogue correctly, to its argumentation. In conclusion, we give tips on the correct conduct of conflict-free conversations.

Ні для кого не секрет, що для успіху публічного виступу оратору необхідно, перш за все оволодіти увагою і мистецтвом діалогу з аудиторією, змусити слухати себе. Загальна практика оволодіння ораторською майстерністю поступово стає у всьому світі невід'ємним елементом підготовки фахівців практично будь-якого профілю. В першу чергу це відноситься до представників різних соціальних професій. Але не одними публічними виступами важлив діалог, кожен день ми спілкуємося, сваримося, вирішуємо конфліктні ситуації. Саме завдяки конструктивному діалогу можливо досягти максимального успіху і порозуміння.

Тому в даній роботі ми ставили на меті звернути увагу на важливість розвитку такої форми міжособистого спілкування, як діалог.

Діалог – форма інтелектуальної взаємодії і комунікації в різних напрямках суспільної практики. Він спрямований на обговорення, пояснення або рішення досліджуваної проблеми. Діалог завжди передбачає взаємодію умів, зіткнення різних думок і позицій, під час якого доводиться ставити питання, аналізувати відповіді на них і тим самим доводити свої висновки і рішення. Сторони діалогу покладають на себе логічні обов'язки по доведенню власної версії і критиці легенди опонента, а також і культурологічні зобов'язання неухильного дотримання етикету спору і виконання моральних вимог, що пред'являються до коректного ведення логічної аргументації.

З точки зору логіки в діалозі:

- 1) зміст аргументу з позиції реципієнта має відповідати дійсності;
- 2) теза повинна логічно випливати з аргументу.

Аргументи – твердження, за допомогою яких обґрунтовується істинність тези; вони мають доказову силу для тих, кому адресована аргументація Сильні – аргументи, що не піддаються спростуванню, винищення, руйнування це:

– судження з точно встановлених фактів;

- положення законів, статутів, керівних документів;
- висновки експериментів і висновки експертів;
- приклади і думки визнаних авторитетів;
- свідчення свідків і очевидців подій, статистичні узагальнення.

Вихідним пунктом аргументативного діалогу і монологічного аргументативного висловлення є теза: простий – в елементарному дедуктивній міркуванні, складний – в дискусійному міркуванні.

Практично кожного дня ми користуємось таким різновидом аргументованого діалогу як суперечка, проте щоб досягти максимального взаєморозуміння та вирішення ситуації потрібно знати правила ведення діалогу. У спілкуванні, як і в будь-якій іншій людській діяльності, в тій чи іншій мірі співвідносяться конструктивний і деконструктивний компоненти. Під конструктивним компонентом в психології розуміється «творче творче начало, що виявляється у виникненні чогось нового, що володіє ознакою або групою ознак, заради яких воно було створено», під деконструктивним – «руйнування, порушення нормальної структури чого-небудь».

Отже, щоб провести безконфліктну бесіду потрібно дотримуватись таких правил і вимог:

- контролювати предметність і значимість вашої розмови;
- слідувати за компетентністю і логічністю культури спілкування співрозмовників;
- виражатись ясно, лаконічно, бути впевненим у точності власних формулювань, суджень і питань;
- логічно та коректно використовувати термінологію.

Таким чином, діалог як основна форма аргументації завжди був, є і буде, бо він є універсальним засобом взаємодії між людьми. Роль діалогу особливо зростає в період демократизації суспільства. Наше майбутнє багато в чому залежить від уміння організувати продуктивний діалог в самих різних сферах людської діяльності, бо альтернативи діалогу як способу взаємодії між людьми не існує.

Разом з тим доводиться констатувати низький рівень ведення діалогу не тільки в побуті, але і в інших сферах діяльності суспільства. Тому вдосконалення культури діалогу – нагальна задача сучасного суспільства.

Список використаних джерел

- 1 Діалог як основна форма аргументації [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://core.ac.uk/download/pdf/197412719.pdf>
- 2 Рузавин Г.И. Логика и аргументация: Учебное пособие для вузов. М.: Культура и спорт, ЮНИТИ, 2009. – 351 с.
- 3 Бочаров В.А., Маркин В.И. Основы логики. – М.: Космополис, 2008.

ПОНЯТТЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ФОРМАЛЬНО-ЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ ДУМКИ

Шавлак А.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.0577021465)
E-mail:d_philosophy@nure.ua

This thesis examines the Variation of the Concept in logic. All mistakes that can be made have been analyzed. The types of the Concept are considered in more detail and the meaning of the definition itself is revealed. Particular attention is drawn to the definition of the Concept Variation, its types and examples, given for a more precisely formed understanding of the Concept Variation.

Поняття є найважливішою складовою частиною логічного мислення, воно вважається базовою логічною формою. Без використання понять неможливо стає побудова будь-якої думки, неможливим стає здійснення процесу пізнання як такого. Тому дослідження цього питання є суттєвою задачею сучасної логіки і сучасного наукового мислення.

Поняття — думка, що відбиває загальні й істотні ознаки певної сукупності предметів, процесів, моментів дійсності. Важливою, сутнісною характеристикою поняття є те, що воно обов'язково втілено у слові. Слід також підкреслити, що поняття – це така форма мислення, яка відображає предмети у їх загальних, сутнісних та істотних ознаках. Основою утворення понять є абстраговані ознаки предметів, які втілені в узагальненому вигляді, без переліку конкретних ознак окремого предмету.

Основними методами формування понять є *аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення*. В ході цього процесу думка відволікається від несуттєвого і частки й у такий спосіб переходить від конкретно-чуттєвого до абстрактно-раціонального.

Кожне поняття має свій зміст і певний обсяг.

Зміст поняття – сукупність істотних і загальних ознак, які у ньому мисляться. Наприклад, у понятті «паралелограм» мисляться такі ознаки: чотирикутність (родова ознака) і попарна паралельність сторін (видова ознака).

Обсяг поняття – це клас предметів, кожен з яких є носієм ознак, що становлять зміст поняття. Іншими словами, усі предмети, до яких відноситься дане поняття.

Правильне визначення змісту та, особливо, обсягу поняття має важливе значення для побудови формально-логічних міркувань. Зокрема, від цього залежить точне визначення типу судження і його місця у умовиводі чи силогізмі.

У зв'язку з тим, що поняття являє собою єдність обсягу й змісту, ці складові виступають основою класифікації понять.

За обсягом можна виділити такі види понять: *одиничні* — відображають один предмет певного класу — *Дніпро, Сонце*, та ін.; *часткові* — відображають частину предметів даного класу — *деякі столи, багато студентів, частина електорату*; *загальні* — відображають усі предмети даного класу — *ріка, зірка, людина, стіл, студент*.

Існують також інші види понять, такі, як відносні — у зміст яких входить інформація про відношення даного предмету до інших, й безвідносні (абсолютні) поняття, які існують самостійно, без зв'язку з іншими. Наприклад, *сусід і брат* — це відносні поняття, а *каміння і дерево* — безвідносні. Важливе значення має поділ понять на відкриті (нереєструючі) і закриті (реєструючі). Відкриті поняття не мають чітких ознак просторового, часового або кількісного обмеження того класу предметів, який вони відбивають: *людина, слово, квіти, життя*. Закриті поняття включають у свій зміст ознаки просторового, часового або кількісного обмеження: *азіати, європейці, Пушкін, «Новий час», мій кортик, неандертальці, 2021 рік, Повість минулих літ*.

У логіці існує також поділ на позитивні й негативні поняття. Позитивні поняття вказують на наявність якої-небудь властивості, відношення у поданого предмета. Наприклад: *лівий, синій, добрий, важкий, помилковий, електропровідний, мокрий*. Негативні поняття характеризують відсутність якої-небудь властивості або відношення у предмета думки, що фіксується в даному понятті. Наприклад: *безкорисливий, непохитний, нержавіючий, неприступний, непідкупний*. Виділяють також конкретні й абстрактні поняття. У конкретних поняттях уявляються предмети або класи предметів: *стіл, коло, обрій, виверження, Земля, пункт, поняття, рис, ножиці*; в абстрактних поняттях — властивості або відношення, приналежність до яких не визначена: *конкретна, абстрактна, дурна, рожева, разовий, тотожність, рівність, вільний, демократичний* і т.ін.

Відповідне визначення типу поняття, його змісту і, особливо, обсягу має важливе значення для здійснення подальших формально-логічних дій. Так, при побудові другої фігури категоричного силогізму досить часто зустрічається помилка, яку демонструє наступний приклад: «Усі гусениці їдять капусту». «Я їм капусту». «Отже, я гусениця». У цьому випадку поняття «той, хто їсть капусту» узяті у неповному обсязі, тобто його обсяг лише частковий, у обох засновках. Отже, порушено друге правило засновків і тому висновок взагалі неможливо зробити, а наведений висновок, вочевидь, є хибним.

Таким чином, ми бачимо, що досконале вміння оперувати поняттями та володіння їх типологією є одним із необхідних умінь для людини, яка зацікавлена у ефективному спілкуванні з іншими людьми.

КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АРГУМЕНТАЦІЇ У СУЧАСНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ НАУКАХ

Шуліка К.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.0577021465)
E-mail: d_philosophy@nure.ua

This article is devoted to the problem of logical rules of argumentation. The modeling of argumentation in computer science is considered. The presented approaches use algebraic-logical methods and methods of Computer Science.

Аргументація, безсумнівно, відіграє значну роль у житті й професійній діяльності сучасної людини. Вона вкрай необхідна при веденні діалогу, спору або полеміки. Особливе значення має досконалість аргументації у наукових дискусіях. Усе це зумовлює необхідність дослідження цього розділу формальної логіки у сучасній науці. Але існує ще один аспект цієї проблеми, який пов'язаний із суто сучасними науково-технічними питаннями, а саме, з проблемою створення і функціонування штучного інтелекту. Тому дослідження певних логічних законів, зокрема, правил аргументації стає у наш час важливою темою для досліджень у галузі комп'ютерних наук. Існує безліч різних підходів до моделювання аргументації в рамках парадигми Computer Science. Характеризуючи всі представлені підходи узагальнено, можна сказати, що в них використовуються алгебро-логічні методи, а також специфічні методи Computer Science. Так, наприклад, в праці Dung P. M. On the Acceptability of Arguments and Its Fundamental Role in Nonmonotonic Reasoning. Artificial Intelligence, (1995) аргументи представляють собою базу даних, впорядковану відношенням Attack та його похідними. Порівняльну характеристика підходів до моделювання аргументації в рамках штучного інтелекту можна знайти також у роботі [1].

У дослідників постає питання, чи може взагалі логіка бути відповідним аналітичним та оцінним критерієм, а також — що саме ми можемо називати єдино правильним критерієм оцінки аргументації. Існують різні точки зору щодо параметрів, які впливають на пропорції логічних та нелогічних засобів моделювання аргументації, тому що це комплексний, принципово неоднорідний, «багатшаровий» феномен. Тому співвідношення логічних та нелогічних методів вивчення аргументації не є апіорним та незмінним, а вибір того чи іншого апарату моделювання залежить від ряду параметрів. Ідея відмінностей рівнів в аргументативному процесі не є новою. В роботі [1] представлено чотири шари аргументації: логічний, діалектичний, процедурний та стратегічний, при цьому важливо, що, хоча об'єктом дослідження може бути будь-який рівень, ефективність

аналізу залежить від врахування інших рівнів. Натомість, Д.В. Зайцев стверджує, що можна обмежитись виділенням трьох рівнів цього феномена, об'єднавши процедурний та стратегічний рівні. На процедурному рівні аргументація є сукупністю мовних актів, в яких аргументи і тези представлені динамічно, що дозволяє на стратегічному рівні розробляти та використовувати евристичні прийоми ведення диспуту [1]. Тому я вважаю, що узагальнення в даному випадку — шлях в нікуди, і не варто поєднувати два типи з наявними відмінностями в один, втрачаючи пласт інформації. Тож, на першому, логіко-лінгвістичному рівні ми маємо справу з поєднанням впорядкованих в часі речень. Між цими реченнями можна встановлювати логічні відношення, робити більш зрозумілим сенс та значення. Ці задачі найбільш ефективно вирішуються з використанням логічних інструментів. Другий, діалектико-риторичний, або процедурний, рівень аргументації визначає, по-перше, ролі, які ті чи інші речення грають в аргументативному процесі, а по-друге, тактичні й стратегічні прийоми, які використовують учасники полеміки. Третій метарівень аргументації є рефлексією над двома попередніми. Роботи спеціалістів з таких різних сфер, як комп'ютерне моделювання природних міркувань та практика переговорного процесу, дозволяють виявити в реальних полемічних процесах не тільки компоненти першого та другого рівня, але й виходи на метарівень. Виявляється, що чим частіше учасник полеміки виконує цей вихід, тим більше в нього шансів досягти бажаного результату. Сторонній погляд, пошук об'єктивних критеріїв оцінки позицій сторін, акцент на інтересах, а не на позиціях, виявлення та актуалізація прихованих компонентів позицій полемістів — все це приклади виходу в процесі полеміки на метарівень. Останнім аспектом, який впливає на вибір засобів аргументації, є концептуальна основа дослідження. Часто висхідні передумови дослідників відносно співвідношення логіки та нелогічного розходяться діаметрально, логічний та психолого-риторичний підходи займають полярні позиції. Тож, за допомогою багатозначного семантичного каркасу ми можемо оцінити коректність та ефективність аргументації, а також виділити чотири типи аргументації: 1. Коректна та ефективна аргументація. 2. Коректна та неефективна аргументація. Тип аргументації, що часто зустрічається в науковій полеміці. 3. Ефективна та некоректна аргументація. Такий тип полемічної взаємодії частіше зустрічається в політиці та бізнесі. Вважається, що найнеобхіднішим є саме досягнення результату. 4. Неефективна та некоректна аргументація.

Можна зробити висновок, що критерій оцінки аргументації має бути комплексним, а також містити оцінку несуперечності та оцінку ефективності.

Перелік посилань

1. Prakken H., Sartor G. The Role of Logic in Computational Models of Legal Argument a Critical Survey: Computational Logic. Berlin: 2001.

СПЕЦИФИКА СИМВОЛИЧЕСКОЙ ЛОГИКИ

Бобрищ И.Ю.

Научный руководитель – канд. филос. наук, доц. Старикова Г.Г.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники
(61166, Харьков, пр. Науки, 14, каф. философии, тел. (057)702-14-95)

e-mail: iryna.bobrishch@nure.ua

This thesis examines the specificity of symbolic logic. Symbolic logic analyses as a branch of formal logic in which logical conclusions are explored through logical calculus based on a strict symbolic language. Symbolic logic is the next stage in the development of formal logic, applying mathematical methods and a special apparatus of symbols, and exploring thinking with the help of calculus.

Символическая логика – это раздел формальной логики, в котором логические выводы исследуются посредством логических исчислений на основе строгого символического языка. Наряду с символьной логикой используют термин – математическая логика и часто путают их. Следует заметить, что символьная логика гораздо шире математической в силу того, что математики используют только ту часть логики, которая необходима для решения математических задач.

Принято считать, что символическая логика – следующая, после традиционной логики, ступень в развитии формальной логики, применяющая математические методы и специальный аппарат символов, и исследующая мышление с помощью исчислений. Уже в античности (в частности Аристотелем) широко применялись буквенные обозначения для переменных. Идея построения универсального языка для всей математики, для формализации на базе такого языка математических доказательств и вообще любых рассуждений выдвигалась в XVII веке Г. В. Лейбницем. Однако только к середине XIX века стало очевидным, что существующая логическая парадигма, а именно аристотелевская силлогистика, уже не отвечает требованиям развития науки того времени. В современном мире очень много специальных математических символов для обозначения тех или иных операций над числами или символам. Но, как уже говорилось ранее, не все символы, которые существуют в логике, используются в математике. Это связано с тем, что некоторые логические операции невозможно провести, используя числа или символы, а только с помощью логических утверждений.

Классическая символическая логика — это искусственный язык, в котором всего 2 слова — истина или ложь и 4 грамматических структуры — конъюнкция, дизъюнкция, импликация и эквиваленция. Следовательно, всего из пары слов в таких связках мы можем получить 4 различных варианта: истина – истина, истина – ложь, ложь – истина, ложь – ложь. Но в тоже самое время можно заметить, что конъюнкция,

дизъюнкция, импликация и эквиваленция сами по себе – абстрактные понятия, даже не абстрактные, а метафорические. Вся суть символической логики заключается в том, что мы набираем какое-либо количество абстрактных утверждений, называем их истинными или ложными, ставим между ними символы, которые не несут в себе никакого смысла, и получаем какой-либо абстрактный результат, который основывается исключительно на наших субъективных суждениях. Рассмотрим, например, импликацию, которая символически записывается так: $A \rightarrow B$ и читается «Если А, то В». Импликация напоминает встречающееся в обычной речи условное суждение, которое всегда выражает какую-нибудь установленную или предполагаемую причинно-следственную связь, как, например, «Если тело подвергнуть трению, то оно нагреется». Такое условное суждение выражает истинное общественное знание, то есть знание, приобретенное человечеством в процессе исследования материальных тел. Вопрос же истинности или ложности импликации решается не смыслом входящих в него элементарных высказываний, а распределением их истинностных значений в соответствии с определением импликации, именно: Если А истинно и В истинно, то $A \rightarrow B$ истинно; Если А истинно и В ложно, то $A \rightarrow B$ ложно; Если А ложно и В истинно, то $A \rightarrow B$ истинно; Если А ложно и В ложно, то $A \rightarrow B$ истинно. Отсюда следует, что символическую систему можно самым произвольным образом интерпретировать в содержательную, поскольку она имеет бесконечное множество таких интерпретаций, в то время как всякая содержательная система редуцируется до символической в единственном экземпляре, оставаясь при этом обратимой. Именно таков статус всех наших слов: имён и экспликандов, образованных логически в процессе деятельностно-познавательного взаимодействия с природой. Поэтому при создании символических систем гораздо проще применять в качестве атомарных высказываний обычные символы, не загружая их излишним смыслом, допустим прописные буквы латинского алфавита, изначально присваивая им или Г, или F и вводя аксиомы отрицания и двойного отрицания. Тогда аксиома рефлексивности символа (тождественность символа самому себе) – это формула закона тождества; аксиома отрицания – формула закона противоречия, а аксиома двойного отрицания – формула закона исключенного третьего, которые соответственно записываются так: А есть А; если А есть Г, то А есть F; А есть А. Ведь в символической логике математики заняты формализацией рационального рассуждения в рамках определённых правил (конъюнкции, дизъюнкции, импликации и эквиваленции), но не разработкой правил человеческого мышления.

Следовательно, можно сделать вывод, что символическая логика основана только на абстрактных суждениях, при этом имеет четкие правила и законы и может получать неоднозначные результаты в рамках логических рассуждений.

ПРОБЛЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАЧУЩОСТІ ВЛАСНИХ ДОСЯГНЕНЬ МОЛОДІ ПІСЛЯ ПЕРЕХОДУ З СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ У ВІРТУАЛЬНИЙ

Коротіна Л.К.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Покровський А.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки

6166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057)702-14-65

e-mail: liliia.korotina@nure.ua

The formation of judgments about oneself and one's own achievements is significantly influenced by his understanding of external reactions to his actions. In adolescence, a person goes through the stage of identity challenge, and after the transition to the virtual space, a situation occurs when the process and the result of assessing his achievements undergo certain changes. The virtual space, from one side, will give to adolescent more freedom in the choice of standards for comparison, but from the other, it can lead to the situation, where the adolescent does not manage to independently determine the level of his achievements and does not understand at what stage of development in a certain area he is now.

Одним з фундаментальних процесів, що притаманні сучасному суспільству, є стрімкий процес заміщення традиційних форм комунікації новими, породженими стрімким розвитком інформаційних технологій. Соціальні комунікації інтенсивно переходять в он-лайн. Про це свідчить статистика: у період з 2008-го по 2020 рік кількість активних користувачів Facebook збільшилась зі 100 мільйонів до майже 2,8 мільярдів [1], а кількість активних користувачів Instagram у 2018 році досягла 1 мільярд [2].

Проте простір інтернет-комунікації має певну специфіку, яка полягає у значній послабленості структурної зв'язності комунікативного простору, що значною мірою деформує традиційні моделі не тільки спілкування, але й ототожнення суб'єктом себе, свого місця в комунікативному просторі. Особливої гостроти такі деформації набувають у ситуації, коли до комунікації залучаються підлітки, що знаходяться у найбільш вразливому стані. Це зумовлено специфічною кризою соціалізації та пов'язаними із нею об'єктивними труднощами самоідентифікації та, як наслідок, усвідомлення та оцінювання особистих досягнень. Але для такого розуміння необхідною є наявність певного життєвого досвіду, більш-менш сталої ідентичності, певного життєвого проекту.

На формування суджень про себе та свої досягнення значно впливає особистісне розуміння зовнішніх реакцій на активність самого суб'єкта. До того ж особистість оцінює свої можливості та досягнення виходячи з контексту, в якому знаходиться. Цей контекст значною мірою обумовлюється соціальною диспозицією як сукупністю наявних статусних позицій у межах певних формальних та неформальних груп. Саме

виходячи з цієї диспозиції особистість виробляє суб'єктивний «образ себе» та уявлення про навколишню реальність, які виконують функцію своєрідної «точки відліку». Найвні у навколишньому культурному полі цінності, нормативи, стандартні мотивації задають певний горизонт досягнень. Таким чином, у суб'єктивному уявленні виникає відносно стійка система координат, у межах якої особистість має можливість приймати рішення щодо своїх дій та оцінювати свої досягнення. В таких обставинах процес порівняння своїх результатів з результатами інших відбувається у доволі чітко визначеному просторі можливостей, цілей.

Однак у віртуальному просторі звичні соціальні орієнтири втрачають свою стійкість. Це обов'язково призводить до спроб їх відновити чи заново відбудувати. Виникає потреба у нових орієнтирах чи суб'єктах порівняння, без яких стійкі уявлення про себе та своє місце у комунікативному просторі є неможливими. Але у соціальних мережах статус окремого учасника не пов'язаний безпосередньо з його наочними повсякденними статусами – віком, статтю, визнаними рівнями компетенції. Саме це і є одним з головних факторів, що зумовлює інтерес підлітків до цього типу комунікації. Проте таке принципове скорочення соціальних дистанцій, що значно полегшує пошук референтних груп, однодумців та професіональних спільнот, мінуючи всі традиційні перепони, водночас містить у собі й потенційні загрози [3].

У неструктурованому комунікативному просторі підліток стикається з великою кількістю видатних суб'єктів. Але їх активність та досягнення позбавлені структурної єдності. Імітацію складно відрізнити від реального успіху. Це обумовлює зовсім різні наслідки: від повної апатії, що є наслідком нерозуміння справжніх дистанцій та шляхів досягнення, до повної ж зневаги успіхом інших, що породжена тим же нерозумінням складності тих зусиль, що призвели до певного успіху. Наслідком такого неадекватного відображення буде й неадекватна самооцінка.

Таким чином, сучасні віртуальні комунікативні простори, безумовно, надають великі можливості, знімають більшість традиційних соціальних перепон. Тобто це – комунікативна свобода. Проте така свобода потребує не меншої відповідальності, яка може ґрунтуватись лише на компетенції.

Перелік посилань

1. Number of monthly active Facebook users worldwide as of 4th quarter 2020.
URL: <https://cutt.ly/Hzet8ov> (дата звернення: 04.03.2021).
2. Number of monthly active Instagram users from January 2013 to June 2018.
URL: <https://cutt.ly/Vzeyrvf> (дата звернення: 04.03.2021).
3. Покровский А.Н. Некоторые аспекты положения личности в социальном пространстве информационного общества. // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки» – Харків, 2014. – № 1092.

СПЕЦИФИКА ПОЛОЖЕНИЯ ПОДРОСТКОВ В УСЛОВИЯХ ВИРТУАЛЬНОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА

Огу С.І.

Научный руководитель – канд. филос. наук, доц. Покровский А. Н.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники

(61166, Харьков, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65)

e-mail: stefni.ohu@nure.ua

Modern teenagers in the informatization of society are faced with a continuous flow of information that they need to process. Most of this information comes from social networks, where teenagers spend about a third of their day. The constant use of social networks and the processing of large amounts of information among adolescents affects their inner state, leads to a lack of motivation. As a result, the adolescent gets a low mental state, lack interest in his own life and lack responsibility for their life and do not realize how they should live.

Одна из распространенных проблем, с которой сталкиваются современные подростки, это прокрастинация. Основными причинами прокрастинации являются отсутствие мотивации; неясность или сложность задачи; низкая уверенность в себе, страх неудачи; отсутствие понимания техники выполнения задачи; проблемы с концентрацией внимания, хроническая усталость [1].

Очевидно, что прокрастинация свойственна не только подросткам, но именно в подростковом возрасте она проявляется наиболее пагубно. Распространенность прокрастинации среди подростков можно объяснить их специфическим социальным положением, и прежде всего – с интенсивной ресоциализацией. Личность подростка находится на этапе активного формирования собственной идентичности, мировоззрения; вместо детских поведенческих стандартов необходимо освоить присущие взрослым модели поведения. Это порождает неустойчивость социальной позиции и повышает ответственность. Ситуация усугубляется тем, что такая резкая смена социальных диспозиций сопровождается принципиальным недостатком опыта.

Новое измерение проблема прокрастинации приобретает в связи с интенсивным распространением электронных форм коммуникации. В условиях виртуального информационного пространства каждый его участник потенциально имеет возможность оказывать влияние на его функционирование, вне зависимости от своего положения в «традиционном» социальном пространстве [2]. Однако эта потенциальная возможность далеко не всегда оказывается реализованной. Это легко продемонстрировать на примере социальных сетей, аудитория в которых распадается на две неравные группы. С одной стороны это профессиональные авторы и примыкающие к ним аматоры. Именно эти

две группы, составляющие явное меньшинство, создают большую часть востребованного контента. С другой стороны находятся потребители предлагаемого контента, составляющие большинство, роль которого сводится к пассивным реакциям («лайк», «перепост»).

Такое положение дел согласуется с самой архитектурой виртуального информационного пространства, которая построена на максимальном вовлечении пользователя в пассивное потребление контента. При этом общая бессвязность контента, его разнородность, порождаемая интенсивным соревнованием авторов в оригинальности, актуальности, частоте и качестве продукта, стимулирует внедрение алгоритмов профилированного поиска информации, контекстно рекомендуемой для ознакомления конкретному пользователю.

В случае с подростковой аудиторией подобная слабая структурная организованность виртуального информационного поля, в принципе являющаяся его важной качественной характеристикой, приводит к необходимости все в большей степени полагаться на автоматизированные алгоритмы поиска и предложения контента. Эти алгоритмы подменяют личный сознательный выбор субъекта. Теряется возможность прямой фильтрации информации; непрерывный поток сменяющихся, не связанных образов и сообщений оборачивается отсутствием активного внимания со стороны пользователя, который превращается в пассивного потребителя информационных суррогатов.

Пассивное присутствие формирует микросреду, максимально комфортную для закрепления прокрастинации как приемлемой модели поведения. Подростки оказываются в особо уязвимом положении, так как они приходят в виртуальное пространство с очень ограниченным предшествующим опытом социальных коммуникаций, с ещё не сформировавшимся мировоззрением, без которого нет и устойчивой идентичности.

Современное информационное пространство стимулирует пассивное пребывание субъекта в нем. Подросток, находясь в среде, где сама ее архитектура нацелена на максимальное вовлечение пользователя в пассивное реагирование, ввиду своего специфического социального состояния, превращает прокрастинацию в наиболее доступную для субъекта и приемлемую для системы модель поведения.

Список литературы

- 1 Burka, Jane M., and Lenora M. Yuen. 1983. *Procrastination: Why You Do It, What to Do About It Now*. Boston: Addison-Wesley Publishing. Ellis, Albert, and William J. Knaus. 1977. *Overcoming Procrastination*. New York: Signet.
- 2 Покровский А.Н. Некоторые аспекты проблемы идентичности в условиях современного коммуникативного пространства. // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2014 – № 1142, С.112-118.

ДО ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО ТА ПРИКЛАДНОГО АСПЕКТІВ НАВЧАННЯ У ЗВО

Ярмак В.В

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Покровський А.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харков, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65)
e-mail: valerii.yarmak@nure.ua тел. (073) 477-50-99

The problem of misunderstanding the importance of the studied disciplines of the curriculum by students is one of the most urgent in the system of Ukrainian higher education, since it is it that entails a decrease in the level of motivation to acquire the necessary skills and knowledge. A low level of motivation can have a very negative effect on the formation of the competence of a future specialist. These theses describe and reveal this problem, and also propose ways to solve it – to involve students in the development of applied project activities as one of the types of educational activities.

Під час вивчення дисциплін з учбового плану спеціальності здобувачі вищої освіти часто задаються питанням про доцільність деяких дисциплін, що на рівні компетенції здобувача здаються надлишковими, а їх вивчення відбувається за принципом «здати й забути». З цією проблемою стикаються більшість студентів ЗВО, особливо на перших курсах, які традиційно присвячені саме фундаментальній підготовці.

Тому актуальною проблемою сучасної вищої освіти є, як здається, недостатня увага до способів ефективного донесення інформації для здобувачів освіти щодо дисциплін учбової програми певної спеціальності, у наслідок чого у здобувачів може виникати певне нерозуміння доцільності вивчення окремих, насамперед фундаментальних дисциплін.

Вивченню питань щодо мотивації навчання присвячено велика кількість досліджень як вітчизняних (В.Г.Асеев, В.К. Вілюнас, В.І.Ковалев, А.Н.Леонтєв, П.В. Симонов) так й зарубіжних авторів (Дж. Аткинсон, Г.Холл, К. Мадсен, А. Маслоу, Х.Хенхаузер й інші) [1].

А.В. Білошицький мотивацію навчальної діяльності розглядає як «Сукупність відносин студента до навчання (до різних аспектів навчального процесу), як до засобу досягнення цілей навчання, орієнтованих на процес пізнання (пізнавальні мотиви), на результат (мотиви досягнення), на винагороду та на уникнення покарань (прагматичні мотиви)» [2].

Для ефективного вивчення дисциплін необхідно добре розуміти їх необхідність, важливість, корисність й спосіб використання знань у подальшому. Студент, отримавши відповіді на ці питання, буде набагато більш мотивований у їх вивченні. Особливої гостроти ця проблема набуває при вивченні саме абстрактних фундаментальних дисциплін, які

викладаються, як правило, задовго до того моменту, коли набуті при їх вивченні знання розкриваються у більш прикладних науках.

Також, при вивченні учбової програми у здобувачів освіти виникає доволі суттєва проблема – нерозуміння міждисциплінарної зв'язності одних дисциплін з іншими та з загальним контекстом. Це породжує проблему у вигляді абстрагування одних знань від інших й негативно впливає на ступень їх засвоєння та розуміння, що в подальшому може призвести до формування низького рівня компетенції майбутнього фахівця, оскільки для вирішення практичних проблем у певній професії необхідно застосування комплексних знань та навичок з різних дисциплін.

При навчанні дуже важливим аспектом є використання системного підходу. Це стосується як послідовності й ґрунтовності вивчення теоретичних засад дисципліни, так й зв'язку теоретичних знань з прикладними аспектами їх застосування. Можна припустити, що для значного покращення ефективності засвоєння навичок й знань, було б доцільно якомога раніше залучати здобувачів вищої освіти до реалізації прикладних проектів. Таке залучення може надати можливість наочно продемонструвати, як теоретичні знання перетворюються на фундамент практичних рішень в реальній роботі. Стикнувшись з доступними для наочного розуміння практичними проблемами, але не маючи можливості самотужки їх розв'язати, здобувачі освіти могли б більш усвідомлено відноситись до освоєння теоретичних дисциплін фундаментального циклу. Як казав Джордан Белфорт: «Якщо правильно пояснити людям «навіщо», то вони завжди знайдуть спосіб “як”».

До того ж, систематично залучаючись до розробки прикладних проектів, здобувач має стикатись з колом проблем, що виходять за межі спеціальної підготовки, такими як проблеми комунікації, управління, інтеграції окремих напрямків розробки у єдиний процес виробництва. Таке залучення до прикладних розробок має й ще один важливий аспект, а саме значне підвищення ефективності освітнього процесу завдяки доповненню абстрактно-теоретичного *навчання* наочно-практичним *навчанням*, коли відбувається комплексне засвоєння рутинних, неявних навіть для самого агента навчання, механізмів міркування, аналізу та прийняття рішень.

Перелік посилань

- 1 Проблеми формування мотивації студентів під час навчання в ЗВО. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-formirovaniya-motivatsii-studentov-vo-vremya-obucheniya-v-vuze/viewer>.
- 2 Белошицький А.В. Детермінанти професійного розвитку курсантів // Світ освіти. [Текст]/ А.В. Белошицький. С 125-131.

ПРО ЕСТЕТИКУ ХОРОРУ

Дараган Д.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Горячковська Г.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. Філософії, тел. (057) 702-14-65

E-mail: <d_philosophy@nure.ua>

The quite ambiguous theme of horror has embarrass artists for centuries and has many connoisseurs. Today, the aesthetics of horror is gaining more and more importance in an attempt to answer questions about the nature of horror, its psychological essence and the reasons for its popularity. Cause of horror, people overcome their fears and at the same time satisfy their thirst for knowledge. Perhaps by overcoming the fear of the unknown, we try to overcome xenophobia in various manifestations of life and at the same time the fear of death.

Досить суперечлива тема жаху турбувала митців протягом століть і має багато поціновувачів. Сьогодні естетика хорору набуває все більшого осмислення у намаганні відповісти на питання про природу хорору, його естетико-психологічну сутність і причини популярності. Зокрема, один із його засновників як літературного жанру та дослідників хорору Говард Лавкрафт у відомій роботі «Надприродній жах в літературі» називав страх найсильнішим з почуттів людини, якому протистоїть матеріалістична софістика. Найдавнішим зі страхів він вважав страх невідомого, незрозумілого, яке може завдати шкоди і навіть викликати смерть [1].

Саме навколо теми смерті виникає ціла галерея популярних образів-архетипів та сюжетів, які ілюструють спадкоємність літератури жаху і давніх міфів. Вампір, перевертень, людоджер та інші образи є уособленням страху невідомого і припущень про загрози які воно несе. Зокрема, класичний архетип вампіра, характерний для західноєвропейської, перш за все, германської літератури, виник як образ східноєвропейської міфології – вурдалак або упир у слов'ян, стригой у румунів, мрець-людоджер, що ожив і має надлюдську силу [2]. Архетипи хорору уособлюють певні фобії. Зіткнення з ними в художній реальності дозволяють нам краще впізнати та згодом зрозуміти себе, іноді навіть відчути терапевтичний ефект від цих «зустрічей». Зображувані в хорорі події, явища та істоти неорднани, не зустрічаються в звичайному житті, містять загадку, і читач зацікавлений її розкрити через природну допитливість. Поступово невідоме стає більш зрозумілим, не таким страшним, адже разом із сприйняттям загрози виникає спосіб її уникнути. Втім, досить часто твори в жанрі хорору не містять розв'язки. В цьому випадку невідоме все ще залишається закритим, а тому одночасно і цікавість до нього, і страх лише зростають. Наявність нерозгаданої загадки стимулює до подальших рефлексій.

Література жаху є продовженням традиції виразу первинної ксенофобії у різних її формах. Зокрема, страх іноземців також посідає в літературу жаху важливе місце. Іноземець сприймається як хтось невідомий, отже може бути ворогом, нести загрозу для життя та добробуту. У Лавкрафта (який, не приховував власні расистські погляди) Глибоководні та Старці сприймаються як люди іншої раси або іншої національності, але їх мова, культура, суспільні засади та зовнішній вигляд надзвичайно відрізняються від будь-яких людських. Лавкрафт малює їх як істот, що несуть загрозу людству. Поряд з цим, реально існуючі, мало відомі на той час народи (єзиди, полінезійські племена) зображуються Лавкрафтом як посібники потойбічних сил. Тобто естетика хорору оголяє первинну природу ксенофобії в її сучасному розумінні. На цьому тлі виникають дискусії про дидактичну складову хорору.

Лавкрафт та його послідовники в жанрі лавкрафтіанських жахів намагалися уникнути будь-яких моральних послань, перш за все, концентруючись на зображенні чистого жаху. В знакових творах японського хорору ця ідея занурення у чистий жах розвинена максимально. В «Дзвінку» та в більшості манг Дзюндзі Іто немає розв'язки, твори обриваються на кульмінаціях, що посилює елемент жаху; оскільки перед глядачем або читачем залишається багато загадок, він концентрується на самому надприродному, а не на сюжетній побудові. Це вказує на сутність хорору – на нездоланий виклик невідомому через переживання страху.

Хорор є елементом масової культури і, як інші жанри, живить природну цікавість аудиторії та бажання відірватися від рутини. Але його атрибут – це переживання жаху і боротьба зі страхом невідомого та надприродного. Долаючи страх, людина отримує можливість споглядати те, що її лякає: невідоме стає відомим, страшне – нестрашним. Завдяки хорору ми занурюємося у власні страхи і знаходимо сили опанувати їх. Водночас ми усвідомлюємо нездоланну жагу до пізнання і, може, саме так позбавляємося ксенофобії, страху смерті, страху небуття – найпотужніших антагоністів естетичного переживання свободи...

Перелік посилань

1. Говард Ф.Лавкрафт. Сверхъестественный ужас в литературе / Г.Ф. Лавкрафт // Библиотека Мошкова – [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://lib.ru/INOFANT/LAWKRAFT/sverhestestvennyj_uzhas_v_literature.txt
2. Иоскевич М.М. Литературные интерпретации архетипа вампира: сравнительно-сопоставительный аспект / М. М. Иоскевич // Вопросы филологии и теории перевода: социокультурный аспект: сб. науч. ст. – Чебоксары: Чуваш. гос. пед. ун-т, 2015. – С. 265 – 269.

ГУМАНІТАРНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Мякшин А.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Горячковська Г.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. Філософії, тел. (057) 702-14-65
E-mail: <d_philosophy@nure.ua>

Today it seems that the initiative of the highest achievements of civilization is nourished by natural and technical research, and humanities knowledge is somewhat inferior in estimates by society. What is the reason for this delusion? And has the humanities really lost touch with the powerful development of scientific and technological advances? Trying to understand this problem is at the same time looking for an answer to a topical question about the mission and strategy of modern education.

Сьогодні складається враження, що ініціатива найвищих здобутків цивілізації живиться природничими і технічними дослідженнями, і гуманітарне знання дещо поступається в оцінках з боку суспільства. В чому причина цієї омани? І чи насправді гуманітарні науки втратили зв'язок з потужним розвитком науково-технічних досягнень? Спроба розібратися у цій проблемі є водночас пошуком відповіді на актуальне питання про місію і стратегію сучасної освіти.

Сучасні гуманітарні науки сягають доби Ренесансу, що була інспірована античними ідеалами самопізнання. З тих часів відношення людини до суспільства та до себе формується з точки зору вільної і творчої особистості. За сутністю гуманітарне пізнання спрямоване на досягнення феномену людини як суспільної, моральної, духовної істоти та створеного нею світу культури. В цьому процесі чільне місце посідає гуманітарна культура. Гуманітарна культура відображає потреби людини, її прагнення та здатність до самоздійснення, вона зберігає моральні принципи довіри і взаємоповаги, транслює універсальні цінності. Сучасна європейська освіта сформувалася саме на засадах гуманітарної культури як системного чинника. Водночас, освіта є головним ресурсом, що втілює гуманітарні ідеї в життя. Звертаючись до цієї теми дослідники відзначають, що рушійною силою щодо будь-якого розвитку (технічного, економічного, культурного) є освічена людина. Разом з тим, фундаментальним завданням освіти є передача системи цінностей [1]. Тож розвиток ідей розпочинається із розуміння себе і зв'язків із зовнішнім світом, що спонукають творчу наснагу і формують відповідальність. «Життя – це сталий вибір між різними діями, та саме освіта, як передача ідей, дозволяє людині робити цей вибір» [1].

Поняття «культура» традиційно вживається як синонім освіченості, вихованості людини. Засновником цієї традиції вважають Цицерона, який вперше вжив це поняття, визначаючи діяльність по перетворенню природи

на благо людини і водночас вказуючи на культуру як засіб удосконалення духовних сил людини, її розуму. Суспільство має прогрес через сплеск ідей і культурних практик. І за креативним мисленням має бути не просто бажання створити щось незвичайне і захоплююче. Майстерність автора завжди ґрунтується на певних світоглядних принципах, і саме вони призначені забезпечувати можливість діалогу і розуміння з боку суспільства. Творча спроможність дозволяє створювати те, що буде природним чином відображати універсальні цінності.

Наприкінці ХХ століття у світі виникла тенденція до зростання соціального запиту на гуманітарні знання. Зокрема, феномен «публічного повороту» ілюструє ситуацію, коли у демократичному суспільстві публічний дискурс як форма наукової дискусії стає дійсно легітимним трендом популяризації гуманітарних наук. Поступово гуманітарні науки повертають собі статус, привертаючи суспільну увагу до значення гуманітарної освіти в цілому. Зокрема, сучасна філософія Марта Нуссбаум у докладному дослідженні [2] відзначає, що критичне мислення, здатність до співчуття, повагу до прав та свобод людини, цілісний розвиток особистості забезпечує саме гуманітарна освіта. Гуманітарні науки, зокрема філософія, вчать мислити самостійно і аргументовано сперечатись, залучають до самоаналізу. Поважне ставлення до гуманітарної освіти з боку суспільства поліпшує якість життя та веде до розквіту демократичних держав.

Місія освіти – постійне вдосконалення людини. Фундаментальні складові цього процесу: гуманістика – самотворення людини у культурі; гуманітаристика – залучення до практик людського самопізнання; гуманітарні науки – інструмент для такого творення та пізнання людини. Людина засвоює культуру через виховання і освіту та далі інтерактивно взаємодіє з культурою. Гуманітарна освіта спрямована на створення умов оволодіння ціннісним змістом культури для спроможного і вільного творчого буття людини. Цей стан влучно розкриває висловлювання Стіва Джобса: «Однієї тільки технології недостатньо, вона поруч з вільними мистецтвами, з гуманітарними науками, звідси і результат, який змушує співати наші серця».

Перелік посилань

1. Шумахер Ф. Малое прекрасно. Экономика, в которой люди имеют значения: Нац. исслед. ун-т «Высшая Школа Экономики» / Ф. Шумахер, пер. с англ. и примеч. Д. О. Аронсона – М.: Изд. Дом Высшей школы экономики, 2012. – 352 с.
2. Нуссбаум М. Не ради прибыли. Зачем демократии нужны гуманитарные науки?: Теория и практика образования / М. Нуссбаум, пер. с англ. М. Бендет: Высшая Школа Экономики, 2014 – 192с.

ФРІДРІХ НІЦШЕ ДЛЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Сліпенький В.В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Горячковська Г.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. Філософії, тел. (057) 702-14-65

E-mail: <d_philosophy@nure.ua>

The twentieth century was a terrible incarnation of the 'ubermensch': the world was divided by dictators who forged Zarathustra's teachings for the sake of power. Morally weak people, through aggression and lust for conquest, became a mass and lost what little freedom they had left. Christian dogmas and traditions were squeezed out by lust for revenge, personality cults and ideological wars. The humiliation of man reached a climax: in man the creator was killed, leaving a hollow performer. Regimes fell one by one, but the spectre of totalitarianism remained. Modern man needs Nietzsche again.

«Нещасним або щасливим людину роблять тільки її думки, а не зовнішні обставини. Керуючи своїми думками, вона управляє своїм щастям.» [1] Це висловлювання Фрідріха Ніцше – дороговказ людству, яке не перестає шукати серед себе «надлюдину». Іноді видається, що його провокаційний виклик став виключно предметом інтелектуальних спекуляцій, і згодом ніцшеанська філософія перетворилася на антологію пророцтв. Хоча, навряд чи власне цього прагнув автор. Свого часу А. Швейцер писав про Ф. Ніцше, як про людину, що «заклопотана духовним майбутнім людства» і вважає, що «будь-яка етика покоїться перш за все на індивідуальній етиці» [2]. Зруйнувати кайдани затверділої моралі, повстати проти рабського мислення, перетворити, очистити дух та волю від «старих скрижалей» моралі, зростити надлюдину – амбітна мета ніцшеанської етики завжди актуальна. Ніцше повстав проти моралі низької, рабської, натомість відновив вищі цінності особистості. Ідея протистояння і постійної боротьби, перш за все, з самим собою, – ознака свідомої людини. Для Ніцше християнська етика була неспроможна як така, що згладжує гостроту особистого вибору і відповідальності. Бог помер у свідомості людей, які розчинилися у сліпому наслідуванні моральних настанов. Що змінилося за останні сто років?

XX століття стало жахливим спотворенням ідеї «надлюдини»: світ поділили «хами»-диктатори, які підробили вчення Заратустри заради влади. Морально слабкі через агресію та жагу підкорення перетворилися на масу і втратили залишки волі. Християнські догми та традиції були вичавлені жагою помсти, культами особистостей та ідеологічними війнами. Приниження людини досягло апогею: в людині вбивали творця, натомість залишаючи пустотілого виконавця. Режими впали один за одним, але примари тоталітаризму залишилися. Спокуса підкорення завжди загрожує людині у нескінченних циклах вічного повернення.

Тема натовпу і кумира у Ніцше пов'язана з культом держави – «холодного чудовиська», що «керує похмурими і порожніми масами», але в цілому вказує на вічну загрозу авторитету. У кожного часу свої кумири. Сучасна секулярна людина тяжіє до комфортного життя; замість християнської етики сповідує світську утилітарну, що має відверто споживацький зміст. Раціональний погляд на речі скутий планом і чіткою прагматикою заради ефективності. Образ «надлюдини» активно споживається через комерційні проекти. Проблеми особистого вибору, самопізнання, самореалізації нікуди не поділися. Але їх намагаються вирішити численні тренінги, курси, заняття, що пропонують особистісний або професійний розвиток. Хіба про це казав Ніцше – воля до влади – це воля до влади над самим собою, опанування свого духу? А ще він казав: «Наша віра в інших видає те, у що ми хотіли б вірити в нас самих.» [1] Авторитет не дозволяє людині творити нові цінності. Наш дух, як «верблюд», покірно тягне на собі цінності, ідеали, нав'язані ззовні. І де той індивідуальний «лев», що здатний жорстко розчистити місце всередині кожного з нас для нових цінностей і нового шляху вперед? І як після тої агресії стати «дитиною», відкритою до пізнання і гри творення-творчості. «Найбільш небезпечний ворог – це ти. Потрібно спалити себе для себе ж нового». Людина, як і в часи Ніцше, потребує духовного потрясіння, переавантаження, оновлення. Сучасна людина потребує Ніцше.

Бути надлюдиною означає бути особистістю, яка має самовладання і відповідальність, сповнена життєвої енергії творця, позбавлена заздрості, злоби, ненависті. «Сходячи, необхідно перемагати себе» [1]. Подолати своє власне «я» та мати любов до дальнього. У світі, де людина споживає образ «надлюдини» для розвитку самої себе, важко здійснити себе. Шлях до надлюдини починається з усвідомлення себе, звільнення від комфорту стадності і трендів, починається з володарювання над собою та своїми думками. «В людині тварина і творець з'єднані воедино: в людині є матеріал, уламок, глина, бруд, безглуздя, хаос; але в людині є також і творець, скульптор, твердість молота, божественний глядач і сьомий день – чи розумієте ви це протиріччя?». Глибока ідея любові, поваги і віри в людину, звернена до кожного особисто здатна раз за разом рятувати людство від помилок минулого.

Перелік посилань

1. Ницше Ф. Так говорив Заратустра. / Ф. Ницше. – СПб.: Издательский Дом «Азбука-классика», 2008. – 336 с.
2. Швейцер А. Культура и этика. / А. Швейцер. – М.: Просвещение, 1973. – 273 с.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ЕТИКИ

Геворк'ян Л.А.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Горячковська Г.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. Філософії, тел. (057) 702-14-65
E-mail: <d_philosophy@nure.ua>

Tolerance means respect for another's right to have their own interests, willingness to accept others as they are, to interact with others on the basis of mutual respect. Such a moral position promotes peace and harmony in relations and requires a certain endurance and self-control. At the same time, the question arises: is it really moral to tolerate what you do not agree with? Does tolerance contain critical reflection, and how does it affect the quality of our relationship?

Толерантність є однією із універсальних цінностей сучасного суспільства. Відкритість до розуміння іншого світогляду, способу життя, поведінки і звичаїв є протилежністю ксенофобії, антипатії і ворожості. Толерантність ставить перед нами завдання терпимості до ідей або вчинків інших людей, навіть якщо вони можуть бути внутрішньо не схвалені нами. Толерантність означає повагу до самого права іншого мати власні інтереси, готовність приймати інших такими, якими вони є, взаємодіяти з іншими на основі взаємоповаги. Така моральна позиція сприяє миру та злагоді у відносинах і потребує певної витримки і самовладання. Разом з цим, постає питання: чи насправді морально терпіти те, з чим немає згоди? Чи містить толерантність критичну рефлексію, і як це впливає на якість наших відносин?

Значення поняття «толерантність», його розуміння й трактування упродовж всієї історії змінювалося залежно від культурних і світоглядних контекстів. Ще з часів Античності та Середньовіччя толерантність розглядалася як провідний шляхів до гармонізації людських відносин. Сократ був одним з перших, хто, ототожнюючи добродетель і знання, спрямував увагу філософів на беззаперечне значення людської особистості. Він вважав, що істинне пізнання надає людині орієнтири, щоб навчитися розумно жити, закликав до самопізнання і власним життям довів право людини на особисті переконання.

Особливої актуальності проблема толерантності набула у філософії Просвітництва, коли точилася гостра боротьба за свободу совісті. Англійський філософ і педагог Джон Локк трактував толерантність як етичний принцип прагнення до злагоді. Він підкреслював значення терпимості у відносинах церкви й держави, котрі повинні дотримуватися «золотої середини» на засадах толерантності [1]. Вольтер у «Трактаті про толерантність» не лише досліджував чесноту толерантності, але й палко критикував прояви фанатизму, зокрема релігійного. Як і Сократ, Вольтер був переконаний, що «пізнання істини – найвище досягнення і благо

людей», а «свобода совісті і переконань допоможе розвиватися людському розуму, знаходити справжні відповіді на питання, пов'язані з мораллю» [2]. Він наполягав на терпимому ставленні до позиції іншого, якщо вона не порушує суспільний порядок і не наносить шкоди іншим. І це – ключове зауваження щодо демаркації толерантності.

Сьогодні толерантність іноді плутають з конформізмом (від пізньолат. «conformis» – подібний, відповідний) – пасивним, пристосовницьким прийняттям поведінки оточуючих, існуючих порядків, норм і правил, безумовним схилянням перед авторитетами. Конформна поведінка, найчастіше, є результатом погроз, психологічного тиску, фанатичного впливу. Через це людина стає байдужою до критичного усвідомлення відносин і пошуку порозуміння, обираючи підкорення пануючим стандартам. Така позиція призводить до стагнації розвитку особистості і суспільства. Досвід тоталітарних суспільств ХХ століття є трагічним прикладом такого типу відносин і актуалізує проблему усвідомлення принципової різниці між конформізмом і толерантністю. Фанатизм, що породжує конформізм, позбавляє людину моральної впевненості і самоповаги – головних атрибутів толерантності як етичного принципу. Самоповага ж зростає саме через моральні рефлексії, що здійснює людина протягом життя.

Морально зріла та розумна людина шукає істини через відкритий і свідомий діалог зі світом різноманітних переконань та позицій. Ззовні толерантність виглядає як витриманість – стан, коли людина уважна і подумки намагається відчувати себе на місці інших, прагне досягти розуміння різних сторін. Це не виключає критичної позиції і неприйняття помилкового рішення або вчинку, які іноді толеруються, але не підтримуються. В цьому полягає внутрішня межа толерантності. Людина має право мати власні погляди, має право поводитися в інший спосіб, має право переконувати у власній правоті, але не має права на фанатизм і агресію. Справжнє бажання порозуміння потребує моральної оцінки і не забороняє висловлювати критику, але також вимагає вмінням сприймати і слухати один одного. Формуванню толерантності сприяє відкритість спілкування, свобода думки, совісті і переконань. Бути толерантними, і сприймати без агресії думки, поведінку, спосіб життя іншої людини допомагає свідоме виховання і самовдосконалення.

Перелік посилань

1. Локк Дж. Сочинения: В 3 т. М.: Мысль, 1988. Т. 3. С. 91–134.
2. Вольтер Франсуа Мари Аруэ. Трактат о терпимости / М.: ЭКСМО, 2016. – 128 с.

УДК 316.324.8:321

Секція 2.

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ
В ЕПОХУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ Й ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

КОНЦЕПТУАЛЬНОЕ И ЭМПИРИЧЕСКОЕ ИЗМЕРЕНИЕ ДЕМОКРАТИИ

Боровинская Ю.Д.

Научный руководитель – канд. филос. наук, проф. Тихонова Л. А.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники
(61166, Харьков, просп. Науки, 14, каф. философии, тел.: (057)702-14-65)
e-mail yuliia.borovynska@nure.ua

The article deals with the problems of the conceptual dimension of democracy. Any theory of democracy is a theory about a system of public self-government based on human rights. The key qualities of democracy are manifested as a result of dynamic interaction and parallel development of society in two main areas like human rights and human development. It is believed that any democracy can be viewed and analysed through five basic dimensions: freedom, equality, control, stability and self-organisation. These dimensions constitute a five-dimensional matrix for the empirical dimensions of the social organism of any given country.

Современная демократия – это система многослойного общественного самоуправления, основанная на основных правах человека, при этом свобода и равенство принимаются за базовые принципы. В XXI веке демократию принято понимать как последовательно самоорганизующуюся систему. Следовательно, всякая теория демократии – это теория о системе общественного самоуправления на основе прав человека. Ключевые качества демократии проявляются в результате динамического взаимодействия и параллельного развития общества по двум основным направлениям – права человека и человеческое развитие. С другой стороны, демократию можно рассматривать как динамичную социетальную субстанцию, которая имеет много измерений и может эволюционировать в отдельных странах в разных направлениях в соответствии с позитивными или негативными сценариями.

Убеждение, что демократия способствует инновациям, основано на опыте наиболее развитых стран, где стабильная экономика максимально использует достижения науки, знаний, новых технологий и поэтому требует политической демократии. Политический плюрализм, присущий демократии, благоприятствует разнообразию знаний и инноваций, что является необходимым условием всякого развития. В современной политологии сформировалось новое направление исследований, которое активно при меняет эмпирические методы при анализе глобальных социальных трансформаций. Поскольку в открытом доступе находятся многочисленные базы данных, такие исследования становятся несложными и открытыми.

Считается, что любая демократия может рассматриваться и анализироваться через пять основных сфер: свободу, равенство, контроль (управление), устойчивость и самоорганизацию. Эти параметры составляют пятимерную матрицу для эмпирических измерений социального организма любой отдельно взятой страны. Предложенная модель включает в себя пять ключевых компонентов всякого социально-политического режима, которые могут быть измерены эмпирическими методами. Обычно такими компонентами считаются: степени социальной свободы, измеряемые отдельно для экономических и политических свобод; социальное равенство, исследуемое на примерах экономического и гендерного равенства; параметры контроля – степень правительственного контроля и контроля над правительством; устойчивость развития, ВВП на душу населения; политическая самоорганизация общества, интерпретируемая как периодическая смена правящих и оппозиционных сил. Первые три компонента представляют собой существенно необходимые и непосредственные черты демократического способа правления, а два последующих параметра определяют расширенные контекстуальные демократические черты.

Известный американский политолог Дэвид Кэмпбэлл предложил для концептуального измерения демократии эмпирико-аналитическую матрицу. Кэмпбэлл использовал шесть главных источников данных и тринадцать индивидуальных индикаторов. Это политические права, гражданские свободы, свобода прессы, индекс экономической свободы, экономическая свобода в мире, глобальный индекс гендерного неравенства, ожидаемая продолжительность жизни при рождении, ВВП на душу населения, эмиссия углекислого газа, а также политический переход власти: смена правящих партий и глав правительств).

Используя эти данные он провел сравнительный анализ частично пересекающихся референтных групп, таких как США и 35 стран – членов ОЭСР. В результате исследователь сделал вывод, что наиболее политически свободны северные европейские страны, по показателю экономической свободы лидируют США, а по равенству доходов населения лидирует северная Европа. Среди демократий западного типа США лидируют только по показателю экономической свободы, в то время как страны северного европейского региона держат пальму первенства по общему качеству демократии в общемировом рейтинге. Самой уязвимой точкой американской демократии является экономическое неравенство.

Список использованной литературы

1. Campbell D.F.J. 2019. Global Quality of Democracy as Innovation Enabler: Measuring Democracy for Success. Cham: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-72529-1>

ТЕОРИИ ВЛАСТИ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Бабичева А.

Научный руководитель – канд. филос. наук, проф. Тихонова Л. А.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники
(61166, Харьков, просп. Науки, 14, каф. философии, тел.: (057)702-14-65)
e-mail anna.babicheva@nure.ua

The article deals with the problems of theoretical substantiation of the definitions and essence of power. It is shown that the concept of power is used in almost all sciences of society, and scientific ideas about the forms and essence of power have no less history than social science itself. Despite the fact that the problems of power are studied and discussed by many humanities, discussions about the essence of the phenomenon of power still do not subside. Of particular interest to researchers are the so-called volitional theories, which interpret power as the ability of one subject or group of people to impose their will on other subjects.

Понятие власти используется практически во всех науках об обществе, а научные представления о формах и сущности власти имеют не меньшую историю, чем само обществознание. Не смотря на то, что проблемы власти изучаются и обсуждаются множеством гуманитарных наук, дискуссии о сущности феномена власти до сих пор не утихают. Существует множество определений власти, которые можно свести к трем основным концепциям. Первая из них понимает власть как способность индивида, группы или всего общества подчинять своей воле поведение и деятельность людей. Вторая считает власть волевым социальным отношением, характер которого обусловлен преобладающей волей одной из сторон данного взаимодействия, осуществляемой с помощью специальных властных методов. Третья концепция считает власть функцией любого коллектива по руководству. Каждая из этих концепций имеет право на существование и отражает сущностные характеристики власти. Но при этом надо учитывать, что всестороннее отражение в дефиниции такого уникального феномена как власть практически невозможно. Самой большой трудностью в теоретической трактовке власти является определение ее связей с общественными отношениями. Еще в советской политической литературе конца 80-х годов XX века предлагалось сводить понимание сущности власти к функционированию властных органов. И, наверное, в рамках тоталитарного режима, такое определение могло быть актуальным. Однако сейчас эти представления о власти подвергаются критике.

В современной западной политологии все представления о сущности власти могут быть разделены на две большие группы. Первая трактует власть как изначально присущий некоему субъекту атрибут, а вторая – понимает власть как социальное отношение.

Особый интерес для исследователей представляют так называемые волевые теории, которые трактуют власть как способность одного субъекта или группы людей навязывать свою волю другим субъектам. Кроме волевых теорий, выделяются теории инструменталистские, которые выводят на первое место способы, методы и средства властвования. Такой подход основали еще Т.Гоббс и Макиавелли. В современной политологии такую трактовку власти поддерживает Чикагская школа. Политических исследований. Очень популярны в наше время структурно-функциональные теории, которые понимают власть как интегративное качество социальной системы, обеспечивающее ее целостность и рациональное взаимодействие всех ее элементов. Однако, необходимо отметить, что современные политологические школы не решают проблемы изучения власти с философских позиций. Большинство западных исследователей понимают власть как господство, форму влияния, управление мотивацией и целеполаганием, взаимодействие социальных субъектов и т.п.

В современной отечественной литературе социальная власть трактуется неоднозначно. От способности подчинять своей воле – до исключительной функции политической системы управлять в пределах своей специфической области. Большинство теоретиков сходятся во мнении, что власть как явление столь многогранна и многоаспектна, что невозможно дать ей всеохватывающее определение. Каждое из имеющихся в литературе определений отражает отдельные сущностные характеристики власти. Но при этом можно выделить некоторые общие моменты, отражающие сущность власти. Например, можно проследить связь власти с исторически определенной системой социальных отношений. Понятно, что политические отношения всегда в той или иной мере связаны с функционированием политической власти. Однако, если понимать власть как специфическое общественное отношение, то не будет ли понятие политической власти по своему объему совпадать с совокупностью всех политических отношений или их частью?

В современном информационном обществе отношения власти меняются под воздействием социальных процессов. Власть не исчезает, она вписывается на фундаментальном уровне в культурные коды, при помощи которых люди и политические институты принимают политические решения. Власть остается реальной, но становится нематериальной. Особое место в системе власти цифрового общества принадлежит власти информационной. Она является неотъемлемой частью функционирования современной демократии и требует дальнейшего изучения и теоретического описания.

СТЕРЕОТИПНЕ МИСЛЕННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Вінницька Є.А.

Науковий керівник – проф. Тіхонова Л.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057)702–14–98

E-mail: yeva.vinnytska@nure.ua

The article discusses some aspects of the educational process related to the functioning of stereotypes. It is shown that stereotypical thinking poses a danger to individual personality development. Stereotypes can be seen as truth and as fiction, which does not carry real reality. A person can interpret information obtained from the outside: it can be accepted, it is necessary to responsibly approach its perception, analyze or question, and can be categorically rejected, bringing their individual ideas. True knowledge of the educational process, and ultimately self-realization, can only happen by creating a student of his individual, real product.

В сучасному інформаційному суспільстві можна спостерігати достатньо поширений і тривожний сигнал – втрату здатності людини мислити індивідуально, відчувати філософську істину розумом. І одним з показових прикладів цього явища служить стереотипне мислення.

Стародавні античні філософи Парменід, Аристотель, Платон у своїх працях відображали проблему розвитку мислення. Першим філософом, який поставив питання про мислення, був Парменід. Його ідеєю було те, що результатом такого мислення може бути як істина, так і думка [1]. Процес мислення Платоном розуміється як пригадування того, що душа знала у своєму космічному житті, але забула при вселенні в тіло. І саме мислення, яке він вважав головним, когнітивним процесом, по суті є мисленням репродуктивним, а не творчим, хоча він і оперує поняттям інтуїції, провідним для творчого мислення.

Мислення тісно пов'язане з творчістю і будь-яке відхилення від звичних принципів і формування нового вже є прояв творчості. Однак вкрай стереотипно вважати, що творчість завжди несе позитивний характер, оскільки вона може впливати на людину як на благо, так і на шкоду. Стереотип, як і творчість, – найдавніший остов людської природи і буття. Стереотипи спрощують повсякденне життя, виступають фактором економії сил і часу в різних аспектах діяльності людини. Руйнування гендерних і суспільних стереотипів означає не що інше, як руйнування культурних і релігійних цінностей суспільства.

Принципи мислення, безпосередньо пов'язані з творчістю, починають закладатися з раннього віку, коли дитина вже здатна усвідомлювати, що відбувається навколо, але не здатна оцінювати вагу і реальність того, що відбувається. Тому в освіті і творчості людини гостро

стоїть дилема: що потрібно дати учневі, а що необхідно виростити в ньому. У сучасному суспільстві педагогічні процеси не вирішують проблему впливу стереотипів на існування людини, а навпаки. Інформаційне суспільство тільки посилює процеси маніпуляції свідомістю, навіювання, наслідування та стереотипізації буття людини. Проблема стереотипів полягає в тому, що вони носять двоїстий характер: з одного боку вони значно спрощують повсякденну модель поведінки людини, але з іншого боку їх негативний вплив звужує межі можливості пізнання нового. Початкова освіта розглядає людину в якості чистого аркуша, ставлячи собі за мету її наповнення певним обсягом інформації. Однак, чи можна сказати, що все, що ми отримуємо з оточуючого світу, стає дійсно нашим? Чи не втрачається індивідуальність, коли ми приймаємо те, що отримується ззовні? Таким чином виникає проблема відчуженості людини від системи освіти. Споживання «чужої» інформації не сприяє розвитку якостей, які дозволяють мислити нестандартно.

Самореалізація є складовою сенсу життя людини. Але як неможливо пізнати себе, отримуючи досвід уже кимось отриманий і ґрунтуючись на вже готовій інформації, так і самореалізація не відбудеться шляхом копіювання і наслідування. Істинне пізнання освітнього процесу, а в кінцевому підсумку і самореалізація, може відбутися тільки шляхом створення учнем свого індивідуального, реального продукту.

Продукт, що створює учень в результаті пізнання ним предметної області, включає в себе дві складові: особистісну та соціокультурну. Початковий результат пізнання повинен відображати закони, гіпотези, теорії, факти, що вважаються фундаментальними досягненнями людства. Поєднання цього результату з культурними знаннями учня створює продукт, відмінний від інших. По суті відбувається самореалізація, пізнання себе, своїх здібностей. Це дозволяє розвинути не окремі складові діяльності, а потенціал людини в цілому.

В якості висновку можна зауважити, що стереотипне мислення створює небезпеку для індивідуального розвитку особистості в сучасному інформаційному суспільстві. Стереотипи можуть розглядатися як істина і як вигадка, що не несе в собі реальної дійсності. Як захистити свідомість від впливу стереотипів? – рішення цього питання залежить тільки від самої особистості. Людина може по-різному інтерпретувати інформацію, що отримується ззовні: можна прийняти, при цьому необхідно відповідально підходити до її сприйняття, піддати аналізу або сумніву, а можна категорично відкинути, привносячи свої індивідуальні ідеї.

Перелік посилань

1. Rozin V.M. Predposylki i osobennosti antichnoy kulturyi. – M.: IF RAN, 2004.

ВИПАДКОВІСТЬ ТА НЕДОСТОВІРНІСТЬ ЯК ФАКТОРИ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Гармаш Д.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л. А.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)
e-mail: daria.harmash@nure.ua>

The article considers the issues of resolving military conflicts. It has been shown that the most extreme form of coercion in world politics is military violence. In today's world, the role of military force in resolving conflicts between states cannot be underestimated. Based on the history of many wars, it is safe to say that the use of this type of violence is associated with a number of surprises and uncertainties that can dramatically change the course of military conflict. Therefore, it is very important to study this aspect for the successful construction of a military strategy.

Найбільш крайньою формою примушування у світовій політиці є військове насилля. У сучасному світі неможливо недооцінити роль військової сили у вирішенні конфліктів між державами. Виходячи з історії багатьох війн, можна з упевненістю стверджувати, що здійснення даного виду насилля пов'язане з чималою кількістю несподіванок та невизначеностей, що можуть кардинально змінити хід військового конфлікту. Тому дуже важливим є вивчення цього аспекту для успішної побудови військової стратегії. У даному питанні дезінформація є досить уживаним інструментом. Згідно з тлумачним словником сучасної української мови, «дезінформація – це навмисне введення в оману неправильною інформацією». За допомогою такого прийому можна суттєво знизити ефективність прийняття рішень керівництва противника та його психологічну стійкість, забезпечити раптовість дій, захоплюючи таким чином ініціативу. Наприклад, політика дезінформації, що проводилася фашистською Германією дозволила їм отримати серйозну перевагу над СРСР у 1941 році. Як вказано вище, війна таїть у собі велику кількість раптовостей та випадковостей, що можуть призвести до невдач, тому майже дослідники вважають, що неможливо спланувати ідеальну стратегію. Це називають терміном "тертя війни". Для того, щоб не дати дезінформації ввести себе в оману та максимально наблизити план до успіху, необхідно передбачити найгірший варіант розвитку подій, що зазвичай нелегка задача.

Ще однією причиною "тертя війни" є факт того, що війна це, без сумніву, стресова ситуація, коли не тільки підвищується ймовірність помилки, а й стає неможливо спрогнозувати поведінку людини. Також

сила тертя залежить від співвідношення сил сторін: при відносно рівних силах супротивників тертя зменшується, а якщо одна сторона конфлікту має велику військову перевагу над іншою, то для першої сторони тертя зменшується.

Із розвитком прогресу на передній план виходить аналіз "великих даних" для контролювання прийому рішень і знаходження найбільш оптимальних із них. З іншого боку необхідно пам'ятати, що супротивник може також застосовувати "великі дані" разом з іншими новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями для посилення дезінформації.

Ще один не менш важливий аспект війни, який треба брати до уваги, це так званий "туман війни". Він пов'язаний з тим, що інформація, на якій будується стратегія військових дій, недостовірна. До "туману" призводить помилковість припущень та інформації розвідки, а також звичайні випадковості. Існування "туману війни" надає істотного значення роботі розвідки, тому що на її плечі лягає повна відповідність за подолання цієї перешкоди. Багато зусиль повинно докладатися для отримання максимально точної інформації про поведінку супротивника, її вивчення та аналізу. Крім того, для розсіювання туману необхідно раціонально оцінювати власні сили

Держави багато в чому нагадують людей, тому, як для кожного індивіда дуже важливо вміти пізнавати себе, точно так же і для держави це буде чималою перевагою. Точніше це є завданням керівництва цієї держави. Нерозуміння вищим керівництвом власних можливостей, як і недостовірна інформація про сили держави-супротивниці, призводить до згущення туману.

Отже, для складання успішної воєнної стратегії, необхідно мати на увазі "тертя війни" та "туман війни". Якщо коротко, то тертя – це про раптові випадковості, а туман – про невизначеності. Стосовно "тертя війни", дуже важливо знайти "золоту середину". Адже якщо покладатися тільки на тертя, стратегія вийде занадто боязливою, та ні до чого не призведе. У той же час, приділяючи йому дуже мало уваги, з'являється великий ризик провалу операції через певну несподіванку або випадковість. "Туман війни" можна максимально зменшити детальним вивченням своїх можливостей і можливостей супротивника. Контролюючи ці два фактори, можна понизити ризик розростання військових конфліктів.

СОЦИАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Ейдлін Р. В.

Научный руководитель – канд. филос. наук, проф. Тихонова Л. А.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники
(61166, Харьков, просп. Науки, 14, каф. философии, тел.: (057)702-14-65)
e-mail:rostyslav.eidlin@nure.ua

This article focused on analysing the most obvious psychological and pedagogical problems of modern education. A detailed review of the education system identified and articulated certain problems, that have the most negative impact. The result of these issues, such as low participation in lessons, lack of individual attention to each child, overburdening of subjects is a low productivity of learning processes. The research formulated and described certain methods and strategies to overcome these issues and offered advice to educators and learners that would enhance the quality of education.

Вопросу построения грамотной системы образования всегда отдавалось должное внимание со стороны государства. Образование было, есть и будет обязательной ступенью развития общества. Моральные ценности, привитые в процессе обучения, являются важнейшей составляющей общественной культуры. Передача уже накопленных знаний каждому отдельному члену общества стимулирует дальнейшее развитие уровня цивилизации.

Современное образование имеет достаточное количество проблем, которые являются актуальными для деятельности учителей и преподавателей. Что же это за проблемы, как они влияют на процесс обучения и как их можно решить?

В первую очередь, низкая активность учащихся приводит к невысокому темпу самого процесса обучения. Отсутствие желания и мотивации в учебе у учеников и студентов затрудняет работу учителя или преподавателя. В таких случаях, учителю требуется обеспечить не только свою работу, но и столь же продуктивную работу своих «подопечных». Каждому педагогу следует выстроить определенную методику проведения занятий, которая приведет к отсутствию неактивности учеников и улучшенной продуктивности работы [1, с.109].

Следующей проблемой является неграмотный объяснительно-иллюстративный характер обучения, который приводит к отсутствию мышления ученика. Этот метод обеспечивает получение информации в готовом виде. Если педагог не сможет грамотно организовать процесс восприятия познавательной информации учащимися, то данная информация просто не зафиксируется в памяти учеников. Учителю следует раскрывать подаваемый материал, давать необходимые пояснения и показывать для лучшей запоминаемости и дальнейшего применения материала на практике.

Еще один проблемный момент – индивидуализация процесса обучения. Необходимо в процессе обучения учитывать индивидуальные особенности учащихся. Ориентация образования на «среднее арифметическое» негативно влияет на обучение как учеников с высокой успеваемостью, так и отстающих от программы детей.

Четвертой проблемой является чрезмерная перегруженность учебными предметами, которая приводит к недолговечности приобретенных знаний. Непомерное количество информации, которая не всегда является нужной и не имеет какого-либо практического применения, ежедневно поступающее в детские головы, загружает память ребенка, никак не тренируя его мышление. Такая информация забудется учеником в ближайшие часы.

Еще одна насущная проблема – отсутствие желания некоторых преподавателей следовать современным движениям педагогики. Если верить статистике, большую часть педагогов составляет старшая возрастная группа, работающая по устоявшейся многолетней методике, которая не всегда соответствует современным образовательным стандартам, отказываясь при этом овладевать инновациями, которые проникли во все сферы нашей жизни. Пропасть между учителями и детьми в технологическом плане становится определенным барьером, препятствующим процессу обучения.

Можно выделить несколько наиболее очевидных путей решения ранее упомянутых проблем.

1. Привнести инновации в процесс обучения. Компьютеры, ноутбуки, проекторы, выход в интернет – все это простимулирует рост продуктивности учебного процесса.

2. Индивидуализация обучения. Критически необходимо обеспечить индивидуальный подход к каждому ребенку, создать условия для обучения различных групп детей, объединенных по определенному признаку.

3. Обучение учителей вовлекать детей в учебный процесс. Педагоги должны знать различные методики для повышения активности детей во время занятий.

Соблюдение данных советов поможет достичь максимальной продуктивности процесса образования, облегчить работу преподавателей, обеспечить комфортную атмосферу во время занятия и помочь детям в столь непростом процессе, как обучение.

Список использованной литературы

1. Харламов И. Ф. Педагогика. Минск, 1979. 300 с.

СУЧАСНИЙ ГУМАНІЗМ. ІДЕЯ ЧИ ІДЕОЛОГІЯ?

Редін Д.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л. А.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)
e-mail: dmytro.redin@nure.ua

In the modern world, the idea of humanization of modern society is extremely relevant. During this report the basic aspects of the idea of humanism were investigated, the preconditions of origin were analyzed, the prospects of development were summarized. A very controversial issue on the belonging of humanism to the category of ideology was also considered, and several authoritative opinions on this issue were analyzed. Aspects of the development of generally accepted ideologies, which became known in the early 19th century, were taken as a basis.

Що таке ідея у сучасному світі? Це засіб і форма людського пізнання дійсності. Але варто врахувати, що ідея у свою чергу є складовою частиною ідеологій. Типовими прикладами ідеологій, які набули популярності ще з 19 віку можна вважати лібералізм, комунізм, консерватизм, фашизм та інші. Однак питання, чи можна класифікувати гуманізм як ідеологію, і досі є предметом палких дискусій серед науковців. Отже, актуальність даної теми полягає насамперед у проблемі класифікації такого поняття як гуманізм. Також окремої уваги заслуговує його становище відносно інших ідеологій.

Для того, щоб провести комплексне дослідження даної тематики, варто насамперед ознайомитись з чітким визначенням терміну гуманізм. Насправді існує купа варіантів трактування цього явища, але на мою думку найдоречнішою буде позиція Л.Баткіна. Гуманізм – система світоглядних орієнтацій, центром котрих є людина, її самість, високе призначення та право на вільну самореалізацію [1]. Варто відзначити, що у кожній країні крім загальних засад гуманізму створюються окремі його форми. Також особливий акцент варто зробити на природних та соціальних передумовах виникнення гуманізму. Природні умови – це вроджена емпатія, соціальні – розвиток самосвідомості і інтелекту громадян. Емпатія необхідна людським групам для того, щоб зберігатися за рахунок добровільної жертви окремих індивідуумів. При цьому емпатія породжує альтруїзм і, отже, гуманне ставлення до тих, до кого вона випробовується.

Кожна ідея, перед тим як стати ідеологією, проходить досить довгий шлях. Особливого висвітлення цей факт набув у теорії марксизму. Маркс вважав, що зброя критики не може, звичайно, замінити критики зброєю, матеріальна сила повинна бути перекинута матеріальною ж силою, але теорія стає матеріальною силою, як тільки вона опановує масами.

Тобто перспективи перетворення ідеї до ідеології залежать виключно від того, як конкретна ідея сприймається у масах у даний час. На сприйняття ідеї впливає цілий комплекс факторів, які формують так званий поточний «настрій» соціуму. Серед цих факторів можна відзначити війну, економічне становище, політичний фон, навіть географічне положення може відігравати ключову роль. Також варто відзначити форму подачі ідеології у маси. Лише фашизм набув можливості отримати повну державну підтримку, та обійтися мінімальними змінами у головній концепції ідеології. Що стосується марксизму, консерватизму та лібералізму, то вони ніколи не були реалізовані у так званому «чистому» вигляді.

Дуже цікавою з точки зору класифікації поняття гуманізму є позиція А.Круглова. Він однозначно заявляє, що гуманізм – не ідеологія. Ідеологією систему поглядів робить лише її соціально-нормативний характер. Ідеологія з його точки зору відображає образ життя та спосіб збереження соціуму. Тобто він вважає, що гуманізм – однозначно не ідеологія та займає альтернативну позицію відносно неї [2].

Також існує позиція, що ідеї гуманізму можна використовувати як засіб адаптації ідеології під сучасні тенденції. Гуманізація ідеології повинна базуватися на корегуванні самої початкової ідеї освітянського гуманізму.

Людяність як реалізація гуманістичного ідеалу, зумовлена посиленою роботою критичного мислення, долає егоїзм, але не гарантовано, і тому не загальноприйнята масовою свідомістю (носить декларативний характер). Позитивним аспектом в реалізації освітянського гуманізму можна вважати те, що він поставив людяність в ряд соціально бажаних якостей, дав їй правову основу, закріпив в масовій свідомості як належну, необхідну, але, на жаль, не обов'язкову якість. Це зрозуміло в контексті капіталістичного світу. Все, що не заважає конкуренції і ефективності не відторгається, а якщо допомагає, то приймається, але із застереженнями.

Отже, гуманізм не ідеологія, але він здатний об'єднати всіх, хто розуміє необхідність гуманізації людських відносин. Саме гуманізм може застерігати від крайнощів, до яких призводять спроби втілення ідей (ідеологій) лібералізму і комунізму.

Перелік посилань

1. Баткін Л.М. Італьянские гуманисты: стиль жизни, стиль мышления / Л.М. Баткин. – М., 1978. – С. 6-7.
3. Субботина Н.Д. Идея гуманизма как фактор общественного развития [Текст] / Н.Д.Субботина // Вопросы философии / глав. ред. Пружинин Б.И. – 2018. – №8.

СОЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ВЫБОРА ПРОФЕССИИ В МОЛОДЕЖНОЙ СРЕДЕ

Шовковий Є.І.

Научный руководитель – канд. филос. наук, проф. Тихонова Л. А.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники
(61166, Харьков, просп. Науки, 14, каф. философии, тел.: (057)702-14-65)
e-mail: yevhenii.shovkovyi@nure.ua

The article deals with the problems of vocational training of young people for working professions. Article also shows that in the actual public consciousness a fairly stable idea of blue-collar professions has been formed as bankrupt and outdated. Especially when it comes to blue-collar occupations in industry. When young people choose their future profession, it is not only external, but also internal motivation that is of great importance, that is, the attitude of a young person to his working labor, meaningful, creative motives, ideas about the intrinsic value of working labor.

Ответом на новые запросы современного производства является расширение высокотехнологичных сегментов во всех сферах экономики информационного общества. Новые технологии требуют новой квалификации и навыков у современного рабочего. Как и прежде, подготовка молодого человека в качестве рабочего осуществляется системой общего и профессионального образования. Здесь молодые люди получают знания и компетенции, необходимые для дальнейшей успешной адаптации в трудовой деятельности. Однако, в нынешнем общественном сознании сформировалось достаточно устойчивое представление о рабочих профессиях, как о несостоятельных и несовременных. Особенно, когда речь идет о рабочих профессиях в сфере промышленности. В массовом сознании современной молодежи преобладает ориентация на получение высшего образования и приобретение офисных профессий и навыков. А труд рабочих на промышленных предприятиях считается не престижным и даже вызывает определенное отторжение. По всей видимости, это связано с внедрением в сознание современного человека ценностей информационного, цифрового общества. Хотя все понимают, что никакое цифровое общество невозможно без материального производства. Как бы мы не ценили информацию и знание, производство материальных благ они не отменяют.

Большинство исследователей проблем образования считают, что основой для повышения материального и социального статуса человека является уровень образования. Именно образование является источником повышения жизненной траектории современного гражданина. Например, в 2016 году, изучая проблемы общего и профессионального образования, белорусские ученые пришли к выводу, что образовательный уровень

современной молодежи колеблется в пределах общего среднего и среднего специального. Они сравнили разные группы молодежи и пришли к выводу, что формирование представлений о себе как о рабочем, а также суждений о своем труде определяется степенью интегрированности на производстве и общеобразовательным багажом молодого рабочего. Позитивные мотивы выбора рабочего труда, предложенные для оценки, выбирали чаще те молодые рабочие, которые заканчивали среднее специальное учебное заведение и полную среднюю школу, чем те, кто ограничивался основной школой-девятилеткой. Тот факт, что около 2/3 рабочей молодежи обладают средним специальным образованием, свидетельствует о достаточно высоком стартовом профессиональном капитале, способным стать основой роста социально-профессионального статуса молодого рабочего [1]. Приток молодых людей в ряды рабочих пока не является массовым. Сейчас наблюдаются инициативы со стороны государственных органов и попытки популяризовать рабочие профессии со стороны образовательных учреждений, но они еще дают крайне ограниченный результат. Большое значение при выборе молодыми людьми будущей профессии играет не только внешняя, но и внутренняя мотивация, то есть отношение молодого человека к своему рабочему труду, содержательные, творческие мотивы, представления о самооценности рабочего труда. Реальность такова, та часть рабочей молодежи, которая получила в образовательном учреждении (колледже, лицее, профессиональном училище) профессиональное образование и удовлетворена уровнем профессиональной подготовки, проявляет достаточно позитивные социально-экономические позиции в отношении к своему труду, рабочей профессии, трудовому коллективу.

Ни для кого сегодня не секрет, что экономическое поведение современной молодежи ориентировано на увеличение материального достатка. Не менее значимой для молодых людей является социально-политическая активность, которая проявляется в установках и способах поведения в той или иной политически и социально значимой ситуации. Необходимо помнить, что доверие к властным структурам является интегральной оценкой их деятельности по созданию условий и возможностей для социально-политической самореализации человека.

Список использованной литературы

1. Смирнова Р.А. Мотивы выбора рабочей профессии и интеграции в производство молодежи страны //Социологический альманах. Минск, 2016, с.146-156.

НАЦИОНАЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВО В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

Буць Д.Є.

Научный руководитель – канд. филос. наук, проф. Тихонова Л. А.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники
(61166, Харьков, просп. Науки, 14, каф. философии, тел.: (057)702-14-65)
e-mail: dmytro.buts@nure.ua

The article examines modern problems of the functioning and development of national states in the context of globalization and regionalization of the modern world. It is argued that the classical European nation state faced internal and external challenges caused by the processes of globalization and regionalization of the modern world. These challenges include social differentiation of the population, erosion of national identity, split in society, and many other problems. At the same time, the problem of state solvency is aggravated, more and more unrecognized or failed states appear, the transfer of state powers to other states or supranational entities.

Период активного формирования национальных государств в Европе завершился к началу XX века. К этому моменту при помощи властного принуждения к единству языка, истории, религиозной конфессии и культуры, полиэтнические сообщества постепенно переросли в этнически однородные. Считается, что определенную роль в этом процессе сыграли абсолютные монархии. Однако, к началу XX века, традиционные централизованные пути строительства национальных государств оказались исчерпанными. Мир пережил глубочайший экономический кризис и две мировые войны. Распад нескольких империй привел к самоопределению множества этнических сообществ и возникновению национально-территориальных государств. Постепенно возникла такая форма как национально-территориальное государство, что позволило определить рамки легитимности вновь создаваемых государств в их стремлении стать признанными мировым сообществом. При этом следует понимать, что не все ныне существующие национально-территориальные государства смогли создать такое содержательное наполнение этого понятия, чтобы оно соответствовало представлениям об идеальном государстве.

В последние десятилетия усилился кризис миропорядка. Этот процесс обусловлен тем, что создание новых экономических и политических региональных союзов привело к существенному изменению баланса сил в мире. Классическое национальное европейское государство в конце XX века столкнулось с внутренними и внешними вызовами, вызванными к жизни процессами глобализации и регионализации современного мира. К таким вызовам можно отнести социальную дифференциацию населения, размывание национальной идентичности, раскол общества и многие другие проблемы. Национальное государство в

его современном виде сталкивается с серьезными изменениями, а иногда и деградацией многих социальных и политических институтов. Одновременно обостряется проблема государственной состоятельности, появляется все больше непризнанных или несостоявшихся государств, передача государственных полномочий другим государствам или надгосударственным образованиям. За последние десятилетия в мире произошли глобальные социально-экономические сдвиги. Усилилось влияние незападных стран, в которых государство-нация не сформировалось, и внутри функционируют различные клановые и племенные политические образования. Политологи считают, что в этих странах скорее сформировались государства-корпорации. Такому положению способствует и частое несоответствие реальной военной и политической роли незападных стран их экономическому и политическому развитию.

Все большее значение на политической арене приобретают этносоциальные изменения в развитых западных государствах. Политический раскол западного общества по поводу миграционного кризиса последних лет проходит на фоне внешнего экономического благополучия. Но обеспеченность ресурсами падает и нарастает внутренняя конкуренция в борьбе за технологические, финансовые и технологические ресурсы.

Одной из значительных причин трансформации современного национального государства большинство исследователей считают противоречивые политические последствия социальных инноваций и технологических сдвигов. К ним можно отнести новые киберугрозы, манипулирование сознанием, рост политического популизма, деградацию политических партий и т.п. Не менее важную роль играют серьезные изменения национальной идентичности, возникновение ее новых видов и составляющих. Например, этнокультурной, религиозной, региональной или поколенческой.

И, конечно, огромное влияние на трансформацию национального государства оказывает процесс транснационализации политических элит. В современном обществе политические элиты оторваны от основной массы населения, их интересы чаще всего не совпадают и такое положение провоцирует появление новых государственных функций. Таких, как взаимодействие с транснациональными корпорациями, с глобальной политической элитой, в том числе и в области государственного суверенитета. Особенность современного этапа развития национальных государств состоит в том, что они вынуждены реагировать на вызовы глобального мира сразу на двух уровнях – национальном и наднациональном.

ПЕРСПЕКТИВЫ КАПИТАЛИЗАЦИИ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА.

Никулин А.

Научный руководитель – канд. филос. наук, проф. Тихонова Л. А.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники
(61166, Харьков, просп. Науки, 14, каф. философии, тел.: (057)702-14-65)
e-mail:d_philosophy@nure.ua

The article examines the main characteristics of modern capitalist society. It is shown that capitalism is an economic system of production and distribution based on private property, legal equality and free enterprise. The main criterion for making economic decisions is the desire to increase capital and make a profit, and unemployment is a positive factor in conducting capitalist activities. The essence of capitalism in the information society remains the same. Its essence remains the same. And there is nothing immoral in the means of obtaining added value, all means justify the end.

Принято считать, что современный капитализм – это экономическая система производства и распределения, основанная на частной собственности, юридическом равенстве и свободе предпринимательства. Главным критерием для принятия экономических решений является стремление к увеличению капитала и получению прибыли. Не смотря на достаточно длительное существование буржуазного строя и попытки некоторых исследователей идеализировать его современное состояние, основное противостояние, как и прежде, происходит между рабочим классом и буржуазией. Современный рабочий класс отличается от того, который описывали К.Маркс и Ф.Энгельс. Современные исследователи считают, что рабочий класс – это все наёмные работники, не владеющие средствами производства, живущие лишь продажей своей рабочей силы. При этом буржуазия продолжает быть господствующим классом капиталистического общества. Сейчас термин «буржуазия» применяется редко, но как еще можно назвать собственников орудий и средств производства, которые живут за счет эксплуатации чужого труда? Основой капитализма является товарное производство, т.е. такая форма производства, при которой, продукты производятся не для собственного потребления, а для обмена. Казалось бы, в чем проблема товарного производства? А в том, что все – товар, а значит подлежит обмену.

Бытует мнение, что товар производится чтоб его потреблять, но это заблуждение. Товар производится для того, чтобы на нем заработать, чтобы его покупали. А самый главный товар – это способность рабочего к труду. Можно сказать, что рабочий – это продавец (товар в данном случае – способность к труду). Из этого происходит огромное заблуждение большинства граждан по отношению к рыночной экономике. Часто приходится слышать, что рыночная конкуренция между продавцами

направлена на улучшение качества товара и цены для покупателя. И это утверждение верно, но большинство людей не учитывают, что продавцами являются именно они, и именно они будут конкурировать. И возникает вопрос, где мы видели рынок, на котором продавцов больше чем покупателей? (т.к. у одного буржуа один или более рабочих). То есть это рабочие должны улучшать условия сделки чтобы купили именно у них, что приводит к снижению стоимости труда – негативного процесса для рабочих, и позитивного для буржуа. Из этого можно сделать вывод, что безработица обратно пропорциональна оплате труда, что делает ее одним из важнейших факторов «благополучного инвестиционного климата» – один из показателей целесообразности размещения средств производства на данной территории. То есть чем выше безработица – тем ниже зарплата – тем ниже стоимость произведенного товара и при неизменной цене выше прибыль. Что делает безработицу положительным фактором ведения капиталистической деятельности. Капиталы, заполнив рынок товарами, согласно главному закону капитализма, не могут останавливать продажи. Надо искать способы повторно продавать товары, и для этого используется «экономика одноразовых товаров», при которой намеренно сокращается срок службы товара, и дает капиталу возможность расти. В ходе деятельности капиталистических предприятий внутренний рынок наполняется товарами, и рано или поздно покрывает покупательные способности населения. В ходе покрывания капитализмом внутреннего рынка увеличивается капитал, капитал имеет только два свойства: либо расти, либо уменьшаться. Это приводит к необходимости поиска рынков сбыта. «Упершись» в пределы внутреннего рынка, капитал «выплескивается» во вне, вступая в рыночную борьбу с местными капиталами, становясь интернациональным капиталом. В этой борьбе побеждает больший капитал, имея большие возможности для конкуренции, выражаемые в более совершенных средствах производства. Что позволяет снизить стоимость товара не уменьшая прибыль уменьшить цену, а также увеличить качество, сделав товар более привлекательным в сравнении с товаром местных производителей. Это приводит к уничтожению местных производств и возникновению монополий. Таким образом, конкуренция среди буржуа – пропадает, а среди рабочих – возрастает, за счет сокращения количества рабочих мест на территории с рынком поглощенным иностранным капиталом.

Современный капитализм, несмотря на то, что он называется информационным обществом, ориентирован на получение прибыли любым путем. И нет ничего аморального в средствах получения добавочной стоимости, все средства оправдывают цель. Будь то экологическая катастрофа, война, кризис, безработица, это средства достижения цели, если вы их отвергаете, то вы не капиталист. Аморально для капиталиста только видеть возможность заработать и не заработать.

СООТНОШЕНИЕ СВОБОДЫ И БЕЗОПАСНОСТИ В УСЛОВИЯХ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМА

Олійник І.Г.

Научный руководитель – канд. филос. наук, проф. Тихонова Л. А.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники
(61166, Харьков, просп. Науки, 14, каф. философии, тел.: (057)702-14-65)
e-mail: illia.oliinyk@nure.ua

The article deals with the problems of correlation between the need for freedom and security in the modern information society. It is argued that the satisfaction of these urgent needs can only be achieved by resolving a number of contradictions. The need for security always exists, but it can intensify during periods of exacerbation of the internal situation in society or external threats. The need for freedom most often depends on the level of individual and social development. Solving this problem will require humanity to rise above the needs of today.

В современном обществе одной из самых насущных проблем остается соотношение потребности в свободе и потребности в безопасности. И то и другое имеет важное значение как для всего общества, так и для отдельной личности. Но, обеспечить удовлетворение этих насущных потребностей можно только разрешив целый ряд противоречий. Исторически так сложилось, что удовлетворение этих потребностей происходит неравномерно. Потребность в безопасности существует всегда, но может усиливаться в периоды обострения внутренней ситуации в обществе или внешних угроз. Потребность в свободе чаще всего зависит от уровня индивидуального и общественного развития. Христианская культура с самого начала помогала обосновывать потребность в свободе и тем самым стимулировала экономический прогресс, предпринимательство и развитие демократии. Большинство исследователей считают, что свобода личности стала знаменем граждан западного мира с середины XVI века. В наше время под влиянием глобализации процесс развития и трансформации либеральной демократии находит определенное воплощение и за пределами так называемых развитых государств. Отцы-основатели западной либеральной демократии (Дж. Локк, Т. Гоббс, И. Бентам) пропагандировали безусловный приоритет свободы, толерантности, прав человека. В XX веке неолибералы продолжили развитие либеральной идеологии и права индивида были воздвигнуты на высшую ступень пьедестала, а ограничение вмешательства государства в жизнь общества воспринималось как аксиома. Однако, серьезные изменения в социально-политической жизни человеческого сообщества в начале XXI века заставляют усомниться в абсолютной непогрешимости постулатов классического и неолиберализма. Подход к проблемам соотношения свободы и безопасности, который был предложен

в начале формирования буржуазного общества, в настоящее время угрожает самим основам христианской цивилизации. Например, большинство европейских политологов считают, что массовая инокультурная иммиграция из мусульманских государств в высокоразвитые европейские страны – это жесткий вызов либеральной демократии. Доля инокультурных иммигрантов в европейских странах растет и эти изменения затрагивают не только внешний облик европейских городов, но и национальный состав должностных лиц.

Сосредоточение иммигрантов в крупных административных центрах становится все заметнее. Интеграция иммигрантов в европейское общество проходит совсем не так гладко, как хотелось бы коренным жителям. Чаще всего они образуют этнические анклав, обособленные от местного населения. При этом исламские предприниматели предпочитают действовать по привычным для них правилам, которые существенно отличаются от тех, что приняты в европейской среде. Такое положение способствует возврату теневого бизнеса, с которым европейцы боролись много десятилетий и думали, что победили. С одной стороны – мусульмане в европейских странах хотят ассимилироваться, с другой – мы наблюдаем феномен обособленности иммигрантов, который имеет религиозные основания. В самом начале процесса иммиграции в Европу граждан из мусульманского мира бытовало убеждение, что это ненадолго, что это явление временное и ничего страшного в этом нет. В европейском обществе возобладала концепция мультикультурализма, которая предполагает сохранение культурного многообразия и взаимное уважение идентичности.

Большая часть иммигрантов-мусульман – люди глубоко верующие. Они воспринимают нормы шариата как основные нормы жизни, а их нарушение – как отступление от нравственных ценностей и обязанностей. Их позиция в этой сфере непримирима, а, следовательно, носит наступательный характер. Именно такое положение, по мнению западноевропейских политологов, может угрожать размыванием европейской идентичности. С другой стороны – происходит принципиальная реорганизация политики безопасности европейских государств. Вырабатываются новые принципы и выдвигаются новые лидеры. И в этой новой политической ситуации весьма вероятно усиление крайне правых и крайне левых политических сил. Такая непростая ситуация требует настойчивых, но осторожных мер по преодолению кризисных явление не только в Европе, но и оказания настойчивого воздействия на ситуацию в странах «третьего мира», активной ликвидации военных конфликтов, которые и вызывают массовую миграцию населения.

НОВАЯ ПРОМЫШЛЕННАЯ РЕВОЛЮЦИЯ И ГЛОБАЛИЗАЦИЯ СОВРЕМЕННОГО МИРА.

Скрипник К.Е.

Научный руководитель – канд. филос. наук, проф. Тихонова Л. А.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники
(61166, Харьков, просп. Науки, 14, каф. философии, тел.: (057)702-14-65)
e-mail:konstantyn.skrypnyk@nure.ua

The article examines the problems and prospects of globalization transformations of the modern world. It is shown that with all the variety of approaches to understanding the process of globalization itself, globalization transformations affect the entire world community and require special attention. In recent decades, the world has faced an unprecedented increase in nationalism and protectionism, a slowdown in the growth of world trade and the movement of capital flows. The result of these changes has been the active formation of flexible economic mega-partnerships that which provide interaction in a limited range of areas and more rigid alliances that imply interaction of a mandatory nature.

Глобализация, как ведущая тенденция развития современного мира, изучается и описывается современными учеными постоянно. Интерес к этой теме не угасает, поскольку затрагивает она все народы и государства и имеет значительное влияние на все социально-политические и экономические процессы в мире. Многие исследователи глобализационных процессов задаются вопросом: не подходит ли глобализация к своему завершению? При всем многообразии подходов к пониманию самого процесса глобализации, большинство ученых сходятся во мнении, что глобализационные трансформации затрагивают все мировое сообщество и требуют к себе особого внимания.

В последние десятилетия мир столкнулся с беспрецедентными процессами усиления национализма и протекционизма, замедлением роста мировой торговли и движения потоков капитала. Эти показатели всегда были двигателями глобализации, их значимость не падает и сейчас. Но в современном мире появились и набирают силу и новые тенденции в формировании глобального экономического пространства. И связаны они с так называемой «четвертой промышленной революцией» и активизацией процессов регионализации, охвативших отдельные группы стран. Следствием этих изменений стало активное формирование и достаточно гибких экономических мегапартнерств, которые обеспечивают взаимодействие по ограниченному кругу областей и более жестких союзов, которые предполагают взаимодействие обязательного характера. Такие магапартнерства не только охватывают значительную часть мировой торговли, но и устанавливают новые стандарты глобального

регулируемого. Например, Транстихоокеанское партнерство, экономическое партнерство ЕС–Япония, Всеобъемлющее экономическое и торговое соглашение ЕС–Канада, Зона свободной торговли ЕС–Вьетнам, Зона свободной торговли ЕС–МЕРКОСУР и т.п. Известный ученый Б. А. Хейфец в своей работе «Новые экономические пространства и Россия» доказывает, что трансрегионализация, проявляющаяся в виде возникновения союзов нового типа – мегапартнерств, не только не убивает и не поворачивает вспять процессы глобализации, которые имеют фундаментальный характер, а содействует ее ускорению и выходу на новый качественный уровень [1,с.96].

Технологический прогресс всегда был двигателем ускорения развития и глобализации мира. Например, бурное развитие информационно-коммуникационных технологий и появление Интернета дало мощный толчок к развитию инвестиционных связей и финансовой глобализации, формированию транснациональных цепочек добавленной стоимости, в рамках которых производственный цикл распался на отдельные стадии, выполняемые на предприятиях разных стран. Но в наше время, в условиях очередной промышленной революции транснациональные корпорации вынуждены пересматривать свои конкурентные преимущества. Робототехника и другие передовые технологии снижают долю трудовых издержек и способствуют возвращению производства в соседние государства. Таким образом, новейшие технологии сокращают глобальные производственные цепочки и, соответственно, объемы трансграничной торговли. Существует мнение, что в будущем широкое распространение 3D печати будет способствовать увеличению местного производства и может привести приблизительно к 40-% снижению объемов глобальной торговли. Если ранее, под воздействием глобализационных процессов, преобладало выстраивание производственных цепочек на основе «офшоринга», то в настоящее время активизируются обратные процессы и производство возвращается на исходные территориальные позиции. В условиях четвертой промышленной революции понятие оптимального рынка меняется и создаются условия для эффективного импортозамещения товаров и услуг. Политологи считают, что в таких условиях может измениться положение отдельных государств в цепочке производства добавленной стоимости.

Список использованной литературы

1. Хейфец Б.А. Новые экономические мегапространства и Россия. СПб, Алетейя, 2019. 288 с.

ЦИВИЛИЗАЦИОННЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ МИРОВОГО РАЗВИТИЯ

Стадник Д.В.

Научный руководитель – канд. филос. наук, проф. Тихонова Л. А.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники
(61166, Харьков, просп. Науки, 14, каф. философии, тел.: (057)702-14-65)

e-mail: d_philosophy@nure.ua

The article examines the problems of the civilizational dimension of the development of the modern world in the context of globalization challenges. It is shown that in all generally accepted interpretations, civilization is opposed to chaos, disorder, internal discord and a decline in morals. One of the conditions for the self-preservation and development of civilization is considered a negative attitude towards all kinds of schisms and strife. Any of the civilizational theories proceeds from the fact that the historical process is a movement from the lowest to the highest, to a more perfect existence of a person, culture, society, which provide interaction in a limited range of areas and more rigid alliances that imply interaction of a mandatory nature.

Проблема цивилизационного измерения развития современного мира достаточно давно обсуждается в научных кругах. Основанием для этого обсуждения является дискуссия о деструктивных тенденциях глобализационных процессов, происходящих в мире.

В начале становления теории и практики глобализации казалось, что распространение информации и преодоление национальных барьеров однозначно приведет к формированию нового универсально модернистского общества и стиранию различий между государствами. Существовали даже иллюзии, что глобализация, будучи продолжением модернизации, способна установить универсальный социальный порядок, основанный на соединении западных ценностей и местных культурных форм. Но уже к концу XX века стало понятно, что порядок, формируемый глобальными финансовыми, информационными и миграционными потоками вовсе не способен снять напряженность между новациями и традициями. Более того, выяснилось, что в происходящем глобальном переходе трудно уловить элементы какого-либо порядка, предсказуемости и определенности. Теория глобализации не рассматривает представления о порядке как необходимом условии миропонимания. Еще 20 лет назад известный политолог З.Бауман предупреждал, что «новый мировой беспорядок, прозванный глобализацией имеет... один подлинно революционный эффект: обесценение порядка как такового» [1, p. 36]. Нельзя не отметить, что цивилизационный подход представлен большим разнообразием исторических и социально-политических теорий. Цивилизация определяется и как стадия развития общества, и как образец общественной системы, и как уникальное культурно-историческое образование. Однако, во всех общепринятых трактовках цивилизация

противопоставляется хаосу, беспорядку, внутреннему разладу и падению нравов. Во всех определениях одним из условий самосохранения и развития цивилизации считается отрицательное отношение ко всякого рода расколам и распрям. Любая из цивилизационных теорий исходит из того, что исторический процесс – это движение от низшего к высшему, к более совершенному существованию человека, культуры, общества. Различные представления о цивилизации отражают разные этапы развития научного знания, различные идеалы и ценности. Но при всем многообразии подходов обязательно содержат ориентацию на определенный идеал мировой истории, пытаются утвердить направление движения в будущее и примирить отношения между должным и существующим.

В конце XX века среди ученых произошел пересмотр представлений о глобализации как о безусловно конструктивном процессе. Надежды на то, что глобализация сможет утвердить новую модель идеального мира, не оправдались. Возникла проблема сохранения общепринятых норм, принципов, ценностей общественного устройства, которые способны ограничить крайности, подрывающие стабильность общества. Ученые приходят к выводу, что существуют базовые достижения, ценности и общественные институты, которые должны быть сохранены и теперь и в будущем, не зависимо от того, какая новая эпоха придет на смену нынешней.

Переход к постиндустриальному обществу уже ознаменовался ослаблением позиций государства, размыванием структур гражданского общества, снижением роли секуляризации, упадком демократических ценностей. Все активнее в обществе проявляется социальная дезинтеграция, возрождение семейно-клановой и этнической близости, которые вступают в явное противоречие с европейскими принципами гражданско-правовой регуляции личных и общественных отношений. Если применить к современной ситуации цивилизационное измерение, то можно выявить все возрастающую духовную, моральную и интеллектуальную напряженность в восприятии главных ориентиров эпохи и представлениях о дальнейшем движении стран и народов. Основной источник этой напряженности – противоречивость положения человека в современном мире. Противоречивость между мотивами и потребностями приобщения к современному образу жизни и стремлениями к достижению высших ценностей и нравственных установок.

Перечень ссылок

1. Bauman Z. The Individualized Society. Cambridge, Polity Press, 2001. 272 p.

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ ЯК РІЗНОВИД АДМІНІСТРАТИВНОГО ДОГОВОРУ

Зуб Д.М.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. Турута О.В.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057)702-1-465)
e-mail: danylo.zub@nure.ua

This article discusses – administrative services as a type of administrative contracts. The main purpose of the author is to consider administrative services as a kind of administrative contracts, to give a clear definition of an administrative service and an administrative contract, to consider the law of Ukraine «On Administrative Services». The author comes to the conclusion that an administrative contract is the final stage of the implementation of a public service by a subject of power in the form of an agreement between the subject of the provision of administrative services and the person who ordered the service.

Адміністративна реформа, що проводиться в Україні, передбачає підвищення ефективності і державного управління в цілому і зокрема необхідність переорієнтації діяльності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування на надання якісних адміністративних послуг. На сучасному етапі розвивається концепція «публічно-сервісної держави» та відбуваються вагомі зміни у форматі відносин держава-громадянин. Тому питання адміністративних послуг набуває актуального значення. Категорія «адміністративні послуги» з'явилася в розвинених країнах в процесі перетворення держави з управлінсько-розпорядчої (бюрократичної) на сервісну.

Закон України «Про адміністративні послуги» дав чітке визначення терміну «адміністративна послуга», ввів поняття адміністративного збору, як єдиної плати за її отримання та запровадив створення центрів надання адміністративних послуг з метою забезпечення зручних та доступних умов спілкування громадян із владою, а також можливості подання документів та надання адміністративних послуг в електронній формі. В ст. 1 зазначеного Закону адміністративні послуги визначено як результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та (або) обов'язків такої особи відповідно до закону. Також у Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади зазначено, що адміністративна послуга – це результат здійснення владних повноважень уповноваженим суб'єктом, що відповідно до закону забезпечує юридичне оформлення умов реалізації фізичними та юридичними особами прав, свобод і законних інтересів за їх заявою (видача дозволів (ліцензій), сертифікатів, посвідчень, проведення реєстрації). Уповноваженим суб'єктом у таких

правовідносинах є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, державне підприємство, установа, організація, що на виконання закону надає адміністративну послугу.

Результат адміністративної послуги може виражатися в укладенні адміністративного договору. В українському законодавстві термін «адміністративний договір» вперше зазначив Кодекс адміністративного судочинства України. Відповідно до п. 16 ч.1 ст. 4 цього кодексу, адміністративний договір – спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері й укладається на підставі закону.

Проаналізувавши законодавче визначення понять «адміністративних послуг» та «адміністративного договору», варто виділити такі ознаки адміністративних послуг:

- вони є видом публічних послуг, що надаються органами державної влади;

- адміністративні послуги надаються відповідно до встановленої в законодавстві процедури;

- надання адміністративної послуги можливе лише у випадку, коли є спеціальне правове регулювання порядку надання такої послуги. Вимога особи до органу влади вчинити якісь дії на її користь може розглядатися як адміністративна послуга лише тоді, коли порядок розгляду цієї заяви є чітко регламентованим. Не можна вимагати від органу влади надати адміністративну послугу, якщо її надання не передбачено законом;

- закон наділяє повноваженнями щодо надання кожної адміністративної послуги відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування. За загальним правилом, за конкретною адміністративною послугою можна звернутися лише до певного органу влади, визначеного законом, на відміну від інших видів звернень, які можуть бути розглянуті та вирішені більш широким колом суб'єктів;

- кінцевим результатом надання адміністративних послуг є індивідуальний адміністративний акт (рішення чи адміністративний договір). Такий адміністративний акт має конкретного адресата – споживача адміністративної послуги, тобто особу, яка звернулася за даною послугою;

- адміністративні послуги надаються за заявою суб'єкта, щодо якого приймається індивідуальне рішення.

Таким чином, адміністративний договір являє собою кінцевий етап реалізації адміністративної послуги суб'єктом владних повноважень у формі угоди між суб'єктом надання адміністративної послуги та особою-замовником послуги.

ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Кривцун С.Ю.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. Турута О.В.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057)702-1-465)
e-mail: serhii.kryvtsun@nure.ua

Theoretical provisions of serving a sentence of life imprisonment by convicts in Ukraine as an alternative to the death penalty are considered; imperfection of the legal regulation of this institution and foreign experience of some European countries regarding the application of life imprisonment to convicts with a progressive system of punishment.

Сьогодні в науковій і публіцистичній літературі питання виконання покарання у виді довічного позбавлення волі можна побачити в багатьох виданнях. На думку більшості науковців, такий вид покарання є доречним та ефективним у боротьби зі злочинністю в Україні. Проте є вчені, які висловлюють з даного приводу іншу думку: одні з них виступають проти застосування такого виду покарання взагалі, інші вважають за доцільно застосовувати його тільки для чоловіків.

Для спроби вирішення даної проблеми, необхідно звернутися до досвіду зарубіжних країн щодо практики відбування і можливості звільнення від покарання у виді довічного позбавлення волі. Слід вказати, що довічне позбавлення волі широко поширене практично у всіх країнах світу, причому в Західній Європі воно стало реальною і єдиною перспективою смертної кари. В силу певних національних особливостей кожна держава світу виробила свою законодавчу базу і систему організації вказаного виду покарання [1].

Таким чином, у зарубіжних країнах до засуджених до довічного позбавлення волі може застосовуватися:

- пом'якшення (зменшення, зниження строку) призначеного покарання;
- заміна довічного позбавлення волі на позбавлення волі на певний строк, що передбачено законодавством багатьох європейських країн;
- умовно-дострокове (умовне, дострокове) звільнення від відбування довічного позбавлення волі [2].

Ставши на шлях демократичних реформ та намагаючись перевести національне законодавство до вимог міжнародних стандартів, Україна приймає відповідні закони й ратифікує міжнародні договори. На сьогодні довічне позбавлення волі застосовується тільки за особливо тяжкі злочини, за які передбачено позбавлення волі на строк понад 10 років або довічне позбавлення волі, і лише у випадках, спеціально передбачених Кримінальним кодексом України (КК України), якщо суд не вважає за

можливе застосувати позбавлення волі на певний строк. Зазначений вид покарання регулюється чинним Кримінально-виконавчим кодексом України, а саме розділом IV, що має певні суперечності в процесі застосування норм права на практиці.

Коло осіб, яким може призначатися довічне позбавлення волі, обмежене. Відповідно до ч.2 ст. 64 КК України це покарання не застосовується:

а) до осіб, які вчинили злочини у віці до 18 років. Цим особам довічне позбавлення волі не може бути призначене, навіть, якщо на момент постановлення вироку вони досягли повноліття;

б) до осіб, що вчинили злочини у віці понад 65 років. Якщо ж особа вчинила злочин до досягнення нею 65 років, вона підлягає довічному позбавленню волі і тоді, коли на момент постановлення вироку їй було понад 65 років;

в) до жінок, які були вагітними під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку. При цьому строк вагітності значення не має.

Довічне позбавлення волі може призначатись як самостійно, так і в поєднанні з додатковими покараннями. Визначається сукупністю усіх зібраних у справі даних, що стосуються вчиненого злочину, особи винного й обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання.

З усього викладеного випливає, що питання виконання покарання у виді довічного позбавлення волі є проблематичним з точки зору теоретичного обґрунтування і викликає інтерес багатьох науковців, які висловлюють різні думки з цього приводу, але при цьому більше керуються загальними засадами кримінального права, ніж засадами кримінально-виконавчого права у зв'язку з відносною новизною цього виду покарання та досить незначним терміном вивчення зазначеної проблематики. На сьогодні інститут довічного позбавлення волі потребує ґрунтовного вивчення та усунення колізій, які мають місце в кримінально-виконавчому законодавстві.

Список використаних джерел

1. Мостепенюк Л.О. Правове регулювання умов і порядку помилування осіб, засуджених до довічного позбавлення волі / Підприємство, господарство і право – 2004. – № 10. С.20 – 22.
2. Кириць Б.О. Покарання, що полягає у довічному позбавленні засудженого свободи, у кримінальному законодавстві зарубіжних країн / Б.О.Кириць// Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 2. – С.267 – 270.

ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ ТА РОЗВИТОК ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Мічурін І.Є.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. Турута О.В.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. Філософії, тел. (057) 702-14-56
e-mail: ihor.michurin@nure.ua.

The rapid spread of artificial intelligence (AI) is having a significant impact on society, changing the way we work, live and interact. AI is becoming more autonomous and widely used, which will increase the importance of AI safety. The need to establish a legal definition of artificial intelligence and its responsibility for completed actions becomes relevant. In Ukraine, the process of legal definition of artificial intelligence is still ongoing, so it is important to analyze the world experience in the regulation of artificial intelligence to develop an appropriate regulatory framework in Ukraine.

У наш час існує практична затребуваність в унормуванні окремих правових аспектів діяльності, пов'язаної із штучним інтелектом. Дискусії щодо правового регламентування штучного інтелекту, що розпочалися останнім часом, є багатоаспектними як в Україні, так і в інших державах. Зокрема, у США розвивається cyber law як право інформаційних технологій [1]. Порівняння регулювання штучного інтелекту в Україні та світі дозволить з'ясувати напрямки розвитку уявлень про нього в праві.

В Європейському Союзі правове визначення штучного інтелекту забезпечує Резолюція 2015/2103(INL) щодо цивільно-правового регулювання робототехніки з рекомендаціями для Європейської Комісії. Важливими для розуміння також є розроблені Європейською Комісією ключові вимоги до штучного інтелекту з визначенням етичних принципів, за якими він повинен розвиватись у Європі. Крім цього, у країнах Європейського Союзу діє проєкт AI4EU, метою якого є об'єднання всіх зацікавлених сторін для полегшення співробітництва у галузі штучного інтелекту. Визначення штучного інтелекту також було надано у повідомленні про штучний інтелект Європейською Комісією у 2018 році [2]. Надане визначення було додатково вдосконалено Експертною групою високого рівня у 2019 році [3]. В Україні Концепція розвитку штучного інтелекту, що була розроблена Міністерством та комітетом цифрової трансформації України, перш за все визначає мету, принципи та завдання розвитку технологій штучного інтелекту в країні. У Концепції виділена пріоритетна роль інформаційних технологій, визначено, що їх частиною є технології штучного інтелекту. Наступним кроком є затвердження плану заходів з реалізації цієї концепції в Україні [4]. Хоча чіткого визначення самого поняття «штучний інтелект» в українському праві поки що немає, але в Концепції оновлення Цивільного кодексу

України пропонується додати «штучний інтелект» до переліку об'єктів цивільних прав [5]. У літературі під «штучним інтелектом» пропонується розуміти відповідні пристрої-роботи. Штучний інтелект може бути вмонтованим не лише у робота, але й мати вигляд комп'ютерної програми (зокрема, комп'ютерної штучної нейромережі) [1].

Таким чином, проблема правового визначення та розвитку штучного інтелекту в Україні та світі є актуальною та її вирішення дозволить прискорити темпи впровадження технології штучного інтелекту. Необхідним є фінансування проєктів та заходів з розвитку штучного інтелекту в нашій країні. Важливим питанням є визначення поняття «штучний інтелект» на законодавчому рівні, яке було розглянуте як серед науковців, так і визначено на рівні державних Концепцій. При розробці українського законодавства важливим є аналіз світового досвіду, зокрема європейської Резолюції 2015/2103(INL) щодо цивільно-правового регулювання робототехніки, етичних принципів штучного інтелекту, розроблених в Європейському союзі, повідомлення Європейської Комісії COM(2018) 237 final, європейського визначення терміну «штучний інтелект» та досвіду практичної реалізації проєкту AI4EU. Аналіз світового досвіду дозволить прискорити темпи розвитку штучного інтелекту в Україні. Варто сподіватися на подальший розвиток українського законодавства з урахування світового досвіду в галузі штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Мічурін Є. О. Штучний інтелект як об'єкт цивільного права. Цивільне право і процес: витоки, здобутки та перспективи розвитку: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 18–19 груд. 2020 р. Київ, 2020. С. 31-34.
2. Artificial Intelligence for Europe: communication from the commission COM(2018) 237 final of 25.04.2018. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2018:237:FIN> (date of access: 04.02.2021).
3. A definition of Artificial Intelligence: main capabilities and scientific disciplines. European Commission website. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/definition-artificial-intelligence-main-capabilities-and-scientific-disciplines> (date of access: 04.02.2021).
4. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: затверджена розпорядженням КМУ № 1556-р від 02.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 04.02.2021).
5. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.

ТОТАЛІТАРИЗМ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Нестеренко В. В.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. Турута О.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки

61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. Філософії, тел. (057) 702-14-56

e-mail: vitalii.nesterenko@nure.ua.

Information technologies – the supremacy of methods and methods, how to get used for picking, collecting, processing and expanding information in the interests of the country. Totalitarianism is a type of political power, the establishment of a wide ideological manipulation, terror and violence. Having summed up two terms, it is recognized as new – "information totalitarianism", that is, totalitarianism in the information middle. Over the last ten years, information technologies have developed and expanded even more rapidly. The Internet became the number one in the list of information technologies. Vlady deyakikh krains have seen digital totalitarianism on the Internet for a long time.

Інформаційні технології – сукупність методів і засобів, що використовуються для вільного збору, зберігання, обробки і поширення інформації в інтересах її користувачів. Тоталітаризм – це різновид політичної влади, встановленню якої сприяє широка ідеологічна маніпуляція, терор і насильство. Сумістивши ці два терміни, отримаємо новий – «інформаційний тоталітаризм», тобто тоталітарні дії в інформаційному середовищі. Сучасне розуміння впливу тоталітаризму на інформацію збагачене роботами багатьох філософів, серед яких, Т. Адорно [1], Г. Почепцов [2], Б. Безсонов [3] і деякі інші. Але, незважаючи на значний інтерес науковців до зазначеної проблеми, досі залишаються недостатньо відомими саме аспекти взаємодії тоталітаризму з сучасними інформаційними технологіями.

Перш за все, потрібно відзначити, що розвиток інформаційних технологій веде до появи інформаційного суспільства, яке в свою чергу веде до розширення простору особистої свободи людини. Удосконалення інформаційних технологій сприяє більшому простору свободи, що суперечить основним принципам тоталітаризму – системі політичного панування, за якої Державна влада поглинає всі форми та сфери життєдіяльності людини. Інформаційний тоталітаризм – це своєрідний спосіб організації інформації, який характеризується всебічним і всеохоплюючим контролем влади над цілями інформації та відповідності її загальнообов'язковій ідеології.

За останні десять років інформаційні технології розвивалися і поширювалися дуже швидко. Інтернет став номером один в списку інформаційних технологій. Влади деяких країн почали готувати цифровий тоталітаризм в Інтернеті завчасно.

Гарним прикладом країни, що має цифровий тоталітаризм, є Китай. Контроль над Мережею в КНР здійснюється на національному рівні – по даним американської газети The New York Times, роботу системи фільтрації інформації забезпечують більше 30 тис. людей. Основна система інтернет-фільтрації в Китаї іменується «Золотий щит». Її розробка почалася в 1998 році, а офіційний запуск відбувся в 2003-му. Вартість її створення склала близько \$ 700 млн. Завданням «Золотого щита» є блокування доступу користувачів з материкового Китаю до деяких інтернет-ресурсів, розташованих на серверах за межами країни. Основною метою такої цензури стала блокування ресурсів, які створювали альтернативу політичній реальності. Потрібно було направити потік користувачів в якийсь домінуючий, дуже зручний всім і при цьому контрольований державою сервіс, таким став WeChat.

Але не слід путати цифровий тоталітаризм із оправданою цензурою, яка закріплюється в конституції країни. Наприклад, в Україні заборонено провайдерам надавати послуги з доступу користувачам мережі Інтернет до сайтів групи «Mail.ru», «Яндекс», соціальних мереж «Вконтакте» та «Однокласники» та ін. Під санкції також потрапили деякі інші компанії. Чим це відрізняється від інформаційного тоталітаризму? В першу чергу, це економічні санкції, які мали б залишити росіян без доходів від реклами в Україні і зменшити прибутки держави-агресора загалом. Ще одна причина блокування полягала в тому, що законодавство Росії дозволяє Федеральній службі безпеки (ФСБ) отримувати всі дані про користувачів російських сайтів. Тому з міркувань безпеки та захисту персональних даних українців був виданий указ, який обмежив доступ до низки російських ІТ-продуктів.

Дуже часто, цифровий тоталітаризм не вдається встановити повністю. Так в ряді країн (головні з них Білорусь і Росія) не вдалося заблокувати месенджер Telegram. Так з'явився термін «цифровий опір». Telegram в Росії був заблокований в квітні 2018 року через відмову передати ФСБ ключі шифрування листування користувачів. Хоча передача таких даних людей заборонена, що закріплено в Конституції Російської Федерації.

Отже, інформаційний тоталітаризм в демократичному світі не має місця, адже він суперечить принципам вільності, наприклад, вільні інформація в Інтернеті й ідеологічна маніпуляція ніяк не може існувати разом. Китай є лідером серед країн, що проводять інформаційний тоталітаризм. Деякі країни, наприклад, Росія, не в змозі проводити такі дії.

Перелік посилань

1. Адорно Теодор. Исследование авторитарной личности. – М.: Серебряные нити, 2001.
2. Тоталитарный человек: Очерки тоталитарного символизма и мифологии. – К.: Глобус, 1994. – 152 с.
3. Безсонов Б. Фашизм: идеология і практика. М., 1985.

СВОБОДА СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ: ПРАВОВІ МЕЖІ ТА ПРАВОВІ ДОЗВОЛИ

Подгорнова А.Д.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. Турута О.В.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057)702-1-465)
e-mail: alina.podhornova@nure.ua

Today, one of the most important human rights is the right to freedom of speech. The problem of freedom of speech is particularly acute in the context of the activities of Ukrainian journalists. Therefore, it is important to research and evaluate the provision of journalists with the right to freedom of thought and speech in Ukraine.

Прагнення до свободи – один з невід'ємних атрибутів людини. Під свободою розуміється право на будь-яку діяльність, наслідки якої не завдають шкоди природному та соціальному довкіллю.

На сьогодні одним із найважливіших прав людини вважається право на свободу слова. На жаль, в наш час не можна стверджувати, що дане право повною мірою забезпечується в усіх країнах світу. Особливо гостро ця проблема висвітлюється у контексті діяльності українських журналістів. Тому, головною метою цієї роботи є дослідження і встановлення правових механізмів забезпечення свободи слова журналістів, та оцінка забезпечення журналістам права на свободу думки і слова в Україні.

Ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» визначено, що журналіст – працівник, який збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації, виконує редакційно-посадові службові обов'язки в ЗМІ.

Правові засади діяльності журналістів встановлені Конституцією України, Законами України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» та іншими нормативно-правовими актами.

Основні засади свободи преси сформульовані також у міжнародних правових документах. Конвенція про захист прав людини і основних свобод у ст. 10 проголошує, що кожна людина має право на свободу вираження своєї думки, отримання і поширення інформацію та ідеї без втручання з боку державних органів і незалежно від кордонів. Здійснення цих свобод накладає обов'язки і відповідальність, може бути обмеженим у демократичному суспільстві лише в інтересах державної безпеки, територіальної цілісності чи громадського спокою.

Свобода слова і вільне вираження у друкованій формі своїх поглядів і переконань гарантуються Конституцією України і означають право кожного громадянина вільно і незалежно шукати, одержувати, фіксувати,

зберігати, використовувати та поширювати будь-яку відкриту за режимом доступу інформацію за допомогою друкованих ЗМІ. Загальновизнані міжнародні норми щодо свободи слова, преси і творчості увійшли в Конституцію України (ст. 15 забороняє цензуру, ст. 34 гарантує свободу слова, і обмеження цього права можливо лише у передбачених законом випадках: в інтересах національної безпеки, громадського порядку, запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно тощо).

Важливе значення щодо забезпечення діяльності журналістів на сучасному етапі має ст. 24 Закону України «Про інформацію», нормою якої забороняється цензура, тобто будь-яка вимога, спрямована до журналіста, засобу масової інформації, його засновника, яка передбачає узгодження інформації про її поширення або накладення заборони чи перешкоджання в будь-якій формі тиражуванню та поширенню інформації. Статтею 171 Кримінального кодексу України встановлено відповідальність за умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Разом з тим, з кожним роком право на свободу слова журналістів порушується. Так, експерти Інституту масової інформації в Україні протягом 2020 року зафіксували 229 випадки порушень свободи слова. З них 171 випадок стосувався фізичної агресії проти журналістів. Для порівняння: у 2019 році було зафіксовано 243 випадки порушення свободи слова [1].

Власники каналів та преси часто змушують журналістів писати те, що різниться з їх думкою, а іноді і журналістською етикою. У разі відмови від матеріалу, журналісти ризикують робочим місцем, а іноді й життям.

Таким чином, законодавство України забезпечує широкі можливості для творчої реалізації журналіста, гарантує йому право на свободу слова, преси та творчості, визнані як у міжнародних правових актах (Конвенції про захист прав людини і основних свобод) так і в національному законодавстві – Конституції України (ст.ст 15, 34), Законі України «Про інформацію». Статтею 171 Кримінального кодексу України встановлено відповідальність за умисне перешкоджання діяльності журналістів. Але кожного року право на свободу слова журналістів порушується. Основними категоріями порушень свободи слова в Україні у 2020 році були: перешкоджання законній журналістській діяльності (125 випадків), побиття (20), погрози(19), юридичний тиск (19) [1].

Список використаних джерел

1. 229 випадків порушень свободи слова ІМІ зафіксував в Україні у 2020 році. // Барометр свободи слова. Інститут масової інформації. – 2020. – [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <https://imi.org.ua/monitorings/229-vypadkiv-porushen-svobody-slova-imi-zafiksuvav-v-ukrayini-u-2020-rotsi-i36905>

ВІК НАСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Філатова К.С.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. Турута О.В.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057)702-1-465)
e-mail: karolina.filatova@nure.ua

The minimum age of criminal responsibility established by the relevant legislation is not the same in different European countries. This article contains information on the aspects enshrined in the Criminal Code of Ukraine related to the age of criminal prosecution of minors who have committed a crime. And also, comparison of the minimum age of criminal responsibility of Ukraine with some European countries.

Одним із головних державних нормативно-правових актів України, згідно з яким визначається правомірність вчинених особою дій, ступінь винності, міра покарання є Кримінальний кодекс України. Особа, що вчинила злочин, зобов'язана нести за це кримінальну відповідальність, що передбачає визначене у формі кримінального покарання. Санкціями правових норм Кримінального кодексу передбачені певні заходи примусу, передбачених злочин, що застосовуються до правопорушника і за обвинувальним вирок суду і здійснюються виконавчими органами влади. Кримінальній відповідальності підлягає кожен громадянин України, що досяг певного віку, встановленого законом.

Згідно із ч. 1 ст. 22 Кримінального Кодексу України, кримінальній відповідальності підлягають особи, яким виповнилося 16 років, за умови, що цього віку вони досягли до скоєння злочину. Окрім цього, ч. 2 ст. 22 КК України зазначено, що особи у віці від 14 до 16 років можуть нести кримінальну відповідальність в окремих, визначених законом, випадках. Список таких злочинів зазначений тією ж статтею, є вичерпним і не підлягає розширенню. Серед них, зокрема: умисне убивство (ст.ст. 115-117 КК України), умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121, ч. 3 ст.ст. 345, 350, 377, 398 КК України), зґвалтування (ст. 152 КК України), крадіжка (ст. 185, ч. 1 ст.ст. 262, 308 КК України), грабіж (ст. 186, 262, 308 КК України), розбій (ст. 187, ч. 3 ст.ст. 262, 308 КК України) та інші. Ці злочини є умисними, у більшості випадків – насильницькими і майновими. Також всі ці злочини є умисними. Зниження віку кримінальної відповідальності законодавець обумовив перш за все тим, що особа уже в 14-річному віці усвідомлює суспільну небезпечність і протиправність злочинів, які вказані в ч. 2 ст. 22 КК. Крім того, серед підлітків ці злочини

досить поширені, і більшість з них тяжкі, представляють підвищену суспільну небезпечність. Особи у віці від 11 до 14 років не можуть бути суб'єктами злочину, оскільки не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність. Проте, ч. 2 ст. 97 КК визначає, що до цих осіб все ж таки можуть бути застосовані примусові заходи виховного характеру.

Вік настання кримінальної відповідальності по-різному визначається законодавчими актами окремих держав. Для розгляду візьмемо декілька європейських держав. Мінімальний вік настання кримінальної відповідальності у Бельгії складає 18 років [1]. В КК Польщі закріплено, що кримінальна відповідальність настає з 17 років, а мінімальний вік дорівнює 13 рокам [1]. Законодавство Росії, Білорусі та Іспанії встановили вік кримінальної відповідальності від 14 до 16 років [1]. За КК Швеції, Чехії та Фінляндії особи несуть кримінальну відповідальність після виповнення 15 років, а в Норвегії цей вік становить 10-15 років. Німеччина та Італія встановлюють мінімальний вік суб'єкта злочину у 14 років [1]. У Франції особа несе кримінальну відповідальність у віці 13 років, у Греції та Нідерландах – 12 років [1]. В КК Великої Британії закріплено, що особа, яка досягла 10 років, може нести кримінальну відповідальність [1].

Отже, вік настання кримінальної відповідальності в різних державах Європи коливається від 10 до 18 років. Такі відмінності пов'язані з історичними передумовами формування кримінального права в кожній із держав, правовими традиціями та юридичними концепціями, а також рівні розвитку громадянського суспільства. Не можна однозначно стверджувати, що мінімальні вікові межі притягнення до кримінальної відповідальності є абсолютно загальновизнаними; в період розробки та обговорення прийняття проектів Кримінального кодексу більшості держав були пропозиції як про їх підвищення, так і зниження, до того ж законодавство може вносити зміни в установлені рамки згідно з новоприйнятими рішеннями.

Список використаних джерел

1. Гончарук О. Вік кримінальної відповідальності як складова ознака суб'єкту злочину: його закріплення в кримінальному праві зарубіжних держав /О. Гончарук // Национальный юридический журнал: теория и практика. – 2014. – С. 143-147.

ФОРМИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ. ПРОБЛЕМИ САМОЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Хаустова В.С.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. Турута О.В.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, м. Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 70-21-465)
e-mail: viktorii.khaustova@nure.ua

This article is devoted to the basic forms of protection of civil rights and discusses in more detail such a form as self-defense, which is characterized by the fact that a person protects his civil rights and interests alone. The relevance of the research topic is that the issue of human rights and freedoms is a very complex multidimensional phenomenon, in this area there are many problems of various kinds. So we can talk about one of the most important problems, namely the protection of human rights and freedoms, as well as the possibility of their self-defense.

Право на захист – це передбачені законом вид і міра поведінки особи, цивільні права якої зазнали посягання, що полягають у можливості застосування самостійних дій, спрямованих на поновлення порушеного, оспорюваного чи невизнаного права, а також можливості звернутися до юрисдикційних органів з вимогою про захист. Предметом захисту може бути не тільки цивільне суб'єктивне право, яке зазнало посягання. Захищений може бути й інтерес, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства. Для особи застосування захисту становить право, яке включає як самостійне здійснення поновлення порушеного права в межах, визнаних законом (самозахист), так і звернення до уповноваженого державного, самоврядного чи громадського органу за захистом свого права чи інтересу. Для самозахисту як способу захисту цивільних прав характерним є те, що особа захищає свої цивільні права та інтереси самотужки, своїми власними діями. Іншими словами, це захист без звернення до суду або іншого органу, який здійснює захист цивільного права.

Стаття 19 Цивільного Кодексу України закріплює право особи на самозахист своїх прав від їх порушень і протиправних посягань. При цьому ст. 1169 встановлює межі здійснення цього права: шкода, завдана особою при здійсненні нею права на самозахист від протиправних посягань, у тому числі у стані необхідної оборони, якщо при цьому не були перевищені її межі, не відшкодовується. Якщо у разі здійснення особою права на самозахист вона завдала шкоди іншій особі, ця шкода має бути відшкодована особою, яка її завдала [1].

Традиційно склалося, що порушені права і свободи має захищати держава в особі її компетентних органів (суд, прокуратура і т.д.), але ні

суспільство, ні законодавець не виробили такого ефективного механізму захисту від правопорушень, який би дозволив забезпечувати оперативну й адекватну охорону прав і законних інтересів особи у всіх випадках. Тому держава у ч. 5 ст. 55 Конституції України не виключає самостійних активних дій кожного з їх захисту засобами, не забороненими законом [2]. У цьому контексті виникає проблема самозахисту прав.

Система самозахисту прав у демократичній і правовій державі повинна мати чіткі правові підстави. На жаль, доводиться констатувати, що на сьогодні недостатній розвиток цього правового інституту обумовлений недосконалістю вітчизняного законодавства. Значною мірою це пов'язано з тим, що існуючі регламентації самозахисту прав на галузевому рівні носять мінімалістичний і суперечливий характер. Таким чином, самозахист цивільних прав людини є одним із пріоритетних напрямів розвитку цивільного законодавства демократичної, правової держави.

Ще однією проблемою самозахисту прав в Україні є те, що часто суди і слідчі не прагнуть відрізнити напад від самозахисту. І в результаті, під дію кримінальних статей підпадають і несуть кримінальну відповідальність зовсім не зловмисники, а ті, кому довелося від них оборонятися. Причому, сам закон, на думку експертів, викладено цілком вдало, проблема полягає у правозастосуванні, обвинувальному ухилі правосуддя, а також небажанні правоохоронних органів розбиратися в подібних справах, у їх, доволі, частій відмові в прийнятті заяви у тих, кому довелося оборонятися, або не збиранні доказів їх самозахисту належним чином.

Викладене дозволяє зробити наступні висновки: кожна особа має право на захист своїх цивільних прав. До тих пір, поки внутрішня потреба правомірної поведінки, усвідомлення її соціальної цінності та, водночас, усвідомлення соціальної шкідливості невиконання правового обов'язку не стануть надбанням кожного, залишатиметься актуальною проблема гарантування прав та свобод, особливо коли йдеться про невід'ємні права особи.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Конституція України від 28.06.1996р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

ВИКОРИСТАННЯ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ, ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ СУСПІЛЬСТВА

Гаража Р.Ю.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.(057)702-14-65)

e-mail: roman.harazha@nure.ua

The paper considers the possible impact of Internet technologies on the system of political institutions, as well as trends in the use of Internet communications in politics. It is emphasized that Internet communication is an integral part of the political process, performing the functions of information exchange between actors of political interaction, political institutions and civil society organizations. The advantages and disadvantages of using Internet technologies as a tool of political communication are identified.

На сучасному етапі інформаційної революції, внаслідок вибухового розвитку засобів масової інформації та комунікації, особливе значення в політичних відношеннях отримує інформаційна політика, яка забезпечує можливість формувати позитивний імідж політичного актора, впливати на громадську думку, змінювати у потрібному напрямку зміст масової свідомості та колективного розуму. Наприклад, під час президентських виборів чи виборів до парламенту, і загалом під час будь-яких важливих політичних подій спостерігається особлива активність. Можна стверджувати з упевненістю, що перемогти в боротьбі за владу не маючи доступу до засобів масової комунікації (ЗМІ) та мережі Інтернет практично не можливо, адже це найдієвіші способи впливу на електорат [1]. Важливість Інтернет-технологій у ході виборів підтвердила остання президентська кампанія в США. Доля найвпливовішої посади у світі, фактично вперше в історії Штатів, залежала від активності кандидатів у мережі. Комп'ютерна мережа Інтернет є дуже впливовою і тому широко використовується для вирішення політичних задач, адже охоплює відразу три основні напрямки взаємодії з громадянами, а саме масовий, груповий та міжособистісний та діє на локальному, національному і, навіть світовому масштабі. Іншими словами, щоб досягнути успіху на політичній арені використання даної мережі є необхідною умовою [2].

Але, як будь-яке соціальне явище, використання мережі Інтернет, має як позитивні, так і негативні сторони. Загалом прийнято вважати, що сучасні технології, спростивши доступ до інформації, посприяли боротьбі за демократію проти авторитаризму (феномени Арабської весни у країнах Північної Африки та Близького Сходу та Революції парасольок у Гонконзі, під час яких протести координувалися за допомогою соціальних мереж). У 2000 році уряд Естонії перейшов на безпаперове засідання кабміну, а у

2005 відбулися перші вибори, під час яких громадяни могли голосувати через Інтернет.

Однак разом з тим спростився й доступ до особистої інформації: ім'я, місце проживання та роботи, інтереси та політичні погляди опинилися у відкритому доступі. У 2003 році почала роботу система фільтрації вмісту Інтернету в Китайській народній республіці (КНР), що фактично стало актом цензури, а з 2010-х років урядом КНР почала реалізовуватися система соціального кредиту, що полягає в оцінці окремих громадян за різноманітними параметрами, інформація про які отримується за допомогою інструментів масового стеження та технології аналізу великих даних [3]. Згідно з дослідженням організації Freedom House за 2020 рік, лише 20% Інтернет-користувачів живуть у країнах з «вільним» Інтернетом, у той час як 35% з «не вільним».

Таким чином, використання мережі Інтернет у діяльності суб'єктів політики є необхідною умовою модернізації та вдосконалення самої політичної системи. Інтернет як нове інформаційно-комунікаційне середовище надає нові можливості для ведення передвиборчих кампаній, надає різноманітні канали взаємодії з виборцями. Для трансформації соціальних, політичних та економічних відносин у суспільствах, що знаходяться у процесі переходу до демократії вкрай важливим фактором виступає простір Інтернет-комунікацій. Епіцентр політичних подій поступово переміщується з площини ідеологій, бюрократичних та партійних організацій до іміджевих стратегій, комунікативних та політичних технологій, які реалізуються в Інтернет-комунікаціях.

Тож, підбиваючи підсумки, варто зазначити, що розвиток даної технології неодмінно має продовжуватись, в тому числі задля забезпечення функціонування демократичних інститутів в умовах суспільно-політичних перетворень Інформаційної епохи.

Перелік посилань

1. Овчаров А. Вплив соціально-психологічних технологій на соціальне середовище // Соціальна психологія. – 2008. – №6. – С.34-42.
2. Бебик В. Інформаційно-комунікативний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, паблік рілейшнз / В.Бебик. – К.: МАУП, 2005. – С.50-52.
3. Гордеев А. Цифровая диктатура: как в Китае вводят систему социального рейтинга. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ru/business/11/12/2016/584953bb9a79477c8a7c08a7>

ЧИ МОЖЛИВЕ ВИНИКНЕННЯ ТОТАЛІТАРИЗМУ НОВОГО ФОРМАТУ В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕПОХУ?

Зубрич А.В.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.(057)702-14-65)
e-mail:artem.zubrych@nure.ua

The growing challenges of the emergence of totalitarianism of a new format, which is generated by the information age, are investigated. The features of the new totalitarianism are revealed. Today, totalitarianism has a much more hidden character, since it uses the modern fashion for "transparency" of everything (state, enterprises, personal life) and the tools for obtaining information about people and events. It is noted that the government and civil society should use the opportunities provided by new channels of information and communication to expand and improve democratic regimes.

Сучасну епоху можна назвати інформаційною. Під впливом інформаційних технологій – Інтернету і соціальних медіа, глобальних комунікацій, штучного інтелекту та робототехніки, машинного навчання, відбуваються глибокі трансформації у різних сферах людського буття. Цю епоху філософи і науковці називають по різному: інформаційною епохою (Мануель Кастельс), постіндустріальним суспільством (Деніел Белл), «економікою знань» (Пітер Друкер), суспільством «третьої хвилі» (Елвін Тоффлер). Одне з актуальних питань, яке постає сьогодні – стрімкий прогрес науки і технологій розширює, чи звужує міру людської свободи, справедливості і щастя?

Впровадження сучасних автоматизованих баз даних і знань, сучасних систем і засобів медіатизації та найпотужніших обчислювальних центрів у сферу державного управління й контролю за діяльністю населення, підприємств, фірм та суспільних організацій, створює умови для трансформації політичних режимів. Сьогодні, у більшості країн встановлені камери відеоспостереження, майже кожен другий житель Землі має вдома веб-камеру чи мікрофон, або пристрій, в який вони вбудовані (телефон, ноутбук, тощо). Завдяки цьому, діяльність злочинних та терористичних угруповань зводиться нанівець, адже, в разі скоєння злочину, винуватця швидко знайдуть і застосують каральні заходи, а терористичні акти будуть зупинятися ще до того, як вони стануться. Але за такий громадський порядок доведеться заплатити чи не найдорожчу ціну – свободу. Урядові спецслужби будуть збирати дані на громадян, щоб потім ними маніпулювати, будуть пропагувати свою ідеологію через телебачення, і, врешті-решт, замість людей залишаться лише режимні інструменти, без єдиної вільної думки в голові [1]. Тому постає

справедливе питання – чи може в наш час настати тоталітарний режим через технологічний прогрес?

Новітні інформаційні технології роблячи інформацію більш доступною, сприяють формуванню відкритих суспільств, знижують шанси на виживання закритих тоталітарних систем, сприяють удосконаленню демократії. Нажаль, є приклади, які змушують сумніватись у такому розвитку подій. Реальний приклад чи не найтоталітарнішої країни XXI століття – Кореїська Народно-Демократична Республіка (КНДР). Північна Корея вважається однією з найбільш «закритих» в світі в інформаційному плані. в КНДР розвинений культ особистості вождя, причому вождя боготворять, йому приписують надприродні можливості. Держава в Північній Кореї прагне втрутитися в особисте життя громадян. В країні розвинені система доносів і колективна відповідальність. Всесвітня мережа Інтернет у КНДР заборонена для відвідування звичайним громадянам і доступна лише співробітникам спецслужб, деяким високопосадовцям і науковцям.

Найближчий сусід – Китайська народна Республіка (КНР), майже не відстала, хоча країна все-таки більш відкрита, аніж КНДР. І одна з ключових відмінностей – наявність в КНР Інтернету. Але китайський Інтернет існує лише в рамках так званого «Золотого щита» – проекту, що направлений на фільтрацію контенту. Тобто вільного та анонімного Інтернету в Китаї фактично не існує – входити в мережу дозволено лише по паспорту, діяльність кожного користувача відстежується, ведеться пошук за ключовими словами, веб-ресурси, що не задовольняють інтересам та ідеям керуючої партії, блокуються, доступ до таких популярних веб-сайтів, як Google, Facebook, Twitter і т.п. [2].

Роблячи висновок, можна стверджувати, що головна проблема в оцінюванні ролі інформаційних технологій у трансформації політичних режимів полягає в тому, наскільки уряд і громадянське суспільство навчаться використовувати можливості, що надаються їм новими каналами інформації та комунікації, для того, аби посилювати базові представницькі інститути, які об'єднують громадян і державу, розширювати і удосконалювати демократичні режими.

Перелік посилань

1. Контроль. XXI век // СНІР. Журнал. – №10(3). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pekar.in.ua/СНІР-0310control.htm>
2. Карпов А.А. Современный тоталитаризм и его разновидности / Ленинградский юридический журнал. – 2016. – № 1 (43). – С. 52-58.

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ: CANCEL CULTURE

Волинська Я. А.

Науковий керівник – канд. політ. наук, доц. Комарова Т.Г.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
61022, Харків, м. Свободи, 6, каф. політології, тел. (057) 707-51-63
e-mail: slavavolynska@gmail.com

Nowdays the media are integrated into almost all spheres of our public life. Social networks are a free space not only for communicating, but to express your opinions to the world. Freedom of the speech on the Internet is also under control of public censure that can cause consequences such as cancelling. Cancel culture means social requirements of deprivation of the right to the public expression. Sometime it could be call to end the career etc. First of all, cancel culture it is a reaction of different social groups.

Актуальність проблеми: у наш час засоби масової інформації інтегровані майже у всі сфери нашого суспільного життя. Соціальні мережі є не лише платформою для спілкування з друзями, а й вільним простором для того щоб висловлювати свої думки з найрізноманітніших приводів. Але свобода слова у інтернет-просторі також перебуває під контролем та підлягає публічному осуду з якого можуть витікати такі наслідки як скасування особи, що означає суспільні вимоги позбавити особу публічного висловлювання, а іноді навіть заклики закінчити кар'єру чи культурну діяльність. Культура скасування – це перш за все реакція громадськості, або окремих груп. На мою думку, проблема є найбільш актуальною у політичному просторі, бо культура скасування з одного боку є механізмом прозорості, а з іншого – бажанням окремих груп населення, яке не завжди є виправданим.

Пропоную розглянути наступні питання: причини скасування та механізм дії. Чи можна скасувати скасування – механізми виправдовування? Cancel culture: демократія чи остракізм? Чи діє культура скасування в Україні, її необхідність та прогнозування дії?

Найчастіше причиною скасування публічних осіб є їх критика або висловлювання щодо певних ситуацій у соціальних мережах. Реакція людей являє собою протест або так званий бойкот в адресу автора слів. Одним з варіантів скасування таких публічних осіб як актори чи культурні діячі є відмова від перегляду фільмів з їх участю або запити забрати можливість, наприклад, дубляжу кінокартини. Для політичних діячів механізм скасування більш складний через їхню впливовість. Повним скасуванням для осіб, які займаються політичною діяльністю є звільнення з посад, які вони обіймають, проте такого результату важко досягти, використовуючи лише одну цитату, тому зазвичай посилаються на інший негативний бекграунд особи.

Найпопулярнішими випадками скасування у політичній сфері є расистські, сексистські, трансфобні та фетфобні висловлювання. Особливого поширення культура скасування набула в США. Ось приклад політичного скасування в цій країні: представницю республіканської партії від штату Джорджія, Марджорі Тейлор Грін позбавили можливості володіти повноваженнями комітету Палати через її расистські, антисемітські та ісламофобські висловлювання та підтримку руху QAnon, яку вона потім заперечувала. Її акаунт у Twitter було тимчасово заблоковано.

Прикладом ситуації з виправдовуванням є інцидент Джастін Сакко, яка опублікувала наступний твіт під час поїздки до Кейптауна: “Going to Africa. Nope I don't get AIDS. Just kidding. I'm white!”. Під час польоту жінку звільнили з посади директора корпоративних комунікацій, яку вона займала, а її слова з шаленою швидкістю поширилися в інтернеті. В її адресу були надіслані образливі коментарі. Жінка видалила не лише твіт, а й акаунт, а у інтерв'ю згодом сказала, що її твіт був висміюванням тих, хто насправді є расистом та підтримує подібні погляди. Цей випадок показує стрімкість поширення публічного осуду та неможливість виправдання через це.

У інтренет-джерелах cancel culture визначають, як форму остракізму, але деякі прихильники культури вважають її формою демократії. На моє переконання, праві й ті, й інші. Культура скасування передбачає суспільне рішення про обмеження дій особи у певному середовищі, з метою зрівняти права людей з різних груп, а особливо «груп ризику», тобто тих, хто перебуває під найбільшим впливом та підвержений приниженню. Та все ж на даному етапі розвитку цього явища, cancel culture більше тяжіє до остракізму, бо виправдання є майже неможливим, а погляди суспільства досить однобокі.

Можливим вдалим прикладом скасування є наступний випадок, але він не належить до дій у інтернеті. На ведучого стендапу, Влада Капицю, під час виступу напав депутат Київської міської ради Костянтин Богатов. Таку поведінку депутата спричинила наявність нецензурної лексики у виступі стендапера (про що заздалегідь було попереджено та встановлено вікове обмеження). Депутат вдався до фізичних дій відносно Владислава. Після інциденту партія, до складу якої входить депутат, пообіцяла відкликати його, бо самовільно він відмовився складати мандат.

Загалом явище культури скасування є досить обґрунтованим через діджиталізацію багатьох суспільно-політичних процесів та сучасного соціуму загалом. Проте новітність даного процесу обумовлює деструктуризацію та відсутність алгоритмування. Також одним з основних мінусів cancel culture є зазіхання на свободи людей, тобто абсолютна прозорість наслідком якої є повне руйнування межі приватності.

РОЗВИТОК ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

Григор'єв Є.О.

Науковий керівник – канд. політ. наук, доц. Комарова Т.Г.
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
61022, Харків, м. Свободи, 6, каф. політології, тел. (057) 707-51-63
e-mail: bringfroza@gmail.com

Today democracy is the main form of government throughout the world, and Ukraine is no exception. The main goal of democracy is to limit power in the hands of one person or group of people and to leave it to the people. In the history of Ukraine, democracy as the main form of government appeared back in the 16th century with the appearance of the Zaporozhian Sich on the island of Khortytsia, but unfortunately could not survive for a long time due to wars with its neighbors, after the Zaporozhian Sich Ukrainian democracy was born in the face of the UPR, but it also fell on that the same reason. Since 1991, Ukraine has regained its independence, and its main goal is the development of democracy as it has been throughout most of its history.

В першу чергу хочу зазначити що демократія – це політичний режим, у якому головним джерелом влади є народ. У абсолютній більшості випадків народ не на пряму управляє державою, а саме через своїх представників, яких обирають безпосередньо на виборах(від виборів до міської ради, до виборів у парламент держави). Також частіше за все демократію позиціонують як втілення свободи/волі, тому що не може бути вільного суспільства без народовладдя та без рівності усіх перед державою. Головна ідея демократії в тому, що людина самостійно вирішує свою долю, та самостійно обирає, що їй необхідно і які проблеми зараз найактуальніші та найпріоритетніші.

Перші згадки про демократію на території України зустрічаються приблизно у 16 сторіччі, під час існування Запорозької Січі. Формою правління на Січі була саме республіка. Але все одно складно сказати що Військо Запорізьке було стовідсотковою демократичною державою, скоріш це була звичайна республіка того часу, тому що окрім декількох республіканських інститутів мало місце нерівність між різними шарами населення. Але загалом якщо порівнювати козацьку державу з сусідніми, чи навіть загалом з європейськими державами, то у неї було доволі демократичне правління аніж у більшості країн того часу.

У першій половині 20 сторіччя, а саме у 1917 році на мапі Європи утворилася Українська Народна Республіка зі столицею у Києві, яка вперше за дуже довгий час контролювала абсолютну більшу частину територій на яких проживали українці. За формою правління УНР була парламентською республікою на чолі з Михайлом Грушевським, який в свою чергу вважав що на території України ще з часів козаччини історично

склався інститут демократії, що для українця як і для античного громадянина на першому місці має йти саме культ громадянського суспільства. Також важливим було те, що сама українська демократія повинна мати на меті зміцнення ідеї української державності. Крім того, якщо брати до уваги універсали які видавала Українська Центральна Рада, то вже у I Універсалі одні з головних пунктів були: джерелом влади в Україні є український народ та те, що управління Україною мають здійснювати через всенародні українські збори (парламент). В свою чергу у III та IV Універсалах, УЦР підтвердила усі демократичні свободи(свобода мови, свобода друку та інші), крім того відбулася амністія політичних в'язнів, і головне це те, що Україна стала вільною суверенною державою де влада належить саме народу. Але нажаль, через програму більшовикам війну, Україна втрачає свою незалежність, тому на місце демократії приходить диктатура.

Після розпаду СРСР у 1991 році Україна знову набуває незалежності, на її території встановився демократичний устрій, а саме парламентсько-президентська республіка. З 24 серпня Україна та її народ почав будувати вільне та демократичне суспільство, після чого почалася реалізація самих різних демократичних реформ. Однією з головних демократичних просувальних для України стає саме її конституція, яку було ухвалено 28 червня 1996 року, в якій першою статтею зазначається що Україна саме демократична держава. Але якщо б не громадськість, то не вийшло б побудувати демократію в країні, бо саме через активну громадську позицію, Україна відстояла право називатися демократичною державою, бо в першу чергу саме становлення громадянського суспільства – це гарантія демократичного розвитку країни. Прикладом прояву активної громадської позиції серед українців є Помаранчева революція та Революція гідності, у першому випадку приводом стало саме вибори 2004 року, де було помічено велику кількість фальсифікацій, що призвело до обрання президентом України Віктора Януковича, у випадку Революції гідності передумовою стало зрив підписання асоціації з Європейським Союзом, що в свою чергу було загрозою до розвитку демократичних цінностей в Україні.

Підсумовуючи можу зазначити те, що в Україні звісно немає стовідсоткової демократії, і навіть за всесвітнім індексом демократії вона займає 79 місце і вважається перехідним режимом, але точно можна сказати що українське суспільство готове змінювати свою країну на більше демократичну, та загалом тяжіє ідеєю розвитку демократії в Україні.

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄС. ІДЕЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ

Долга З.О.

Науковий керівник – канд. політ. наук, доц. Комарова Т. Г.
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
61022, Харків, м. Свободи, 6, каф. політології, тел. (057) 707-53-75
e-mail: zlata.hippe.22@gmail.com

In my review I shortly want to tell, what I think about Ukraine's integration into the EU. As for me this is one of the most important problem in Ukrainian society and people should to understand what this means for them and what pros and cons are there. Ehe government has already done a lot for Ukrainians but my country is developing and getting better, but there are some problem, let`s look at them.

Налаштування України саме на Європейський напрямок – один з найважливіших аспектів, який намагаються вирішити ще з часів незалежності, але чи актуальне це питання зараз? Спробуємо в цьому розібратись. Останні років п'ять звідусіль ми чуємо слова і лозунги на кшталт: «Україна – європейська держава», « Україна – це Європа», «Наш вибір – євроінтеграція». Але чи багато людей взагалі розуміють, сенс цих слів, для чого нам потрібно в ЄС?

Отже, почнемо з самого піку подій – Євромайдану 2013-2014 років. Звичайно, не тільки відмова від Угоди про асоціацію між Україною та ЄС стала причиною до народного повстання, корупція, невдоволення урядом і політикою президента, люди вимагали змін, прагнули до кращого, вбачаючи це «краще» саме в Європейському Союзі.... Звернімо увагу на цифри: 49% населення підтримували підписання угоди з ЄС, майже половина опитуваних, у пошуках нового життя, були готові на це [1].

Так, саме на рівні життя я б і хотіла закцентувати увагу, адже, всі, без винятку прагнуть підвищення зарплатні, певну економічну свободу, відсутність корупції, право самореалізуватись, як повноцінний учасник добре розвинутого громадянського суспільства. В 1991 році Інститут соціології НАН України провів моніторинг, щодо ціннісних пріоритетів населення України: здоров'я, сім'я і добробут – ось основні моменти, які цікавили людей 30 років тому. Дивно, але за цей час пріоритети суттєво не змінилися, як не змінилась й актуальність покращення у цьому напрямку.

Можливо тому що в країні нема повноцінних можливостей для реалізації цих цінностей? А що ж тоді казати про так звані соціальні цінності? Індекс цінностей соціального комфорту мав зовсім незначні зміни, в першу чергу це вказує на те, що сьогодні питання соціальної рівноваги, рівності можливостей, злагодженості та порозуміння у суспільстві є вельми важливими. Можливо саме через відсутність умов для

стабільного розвитку всіх цінностей, українське суспільство і прагне до покращення і шукає вихід саме в ЄС? [2].

Звернемось до української статистики: 46,8% – така цифра фігурує на Сході, в підтримку ЄС, порівняйте хоча б із Заходом, де ця цифра зростає до 78,4%.... такі дані вражають, бо розбіжність дійсно велика [3]. В країні, на мою думку, наявний свого роду штучний розкол суспільства та його поглиблення, що ґрунтувався саме на відмінності поглядів, цей розкол був в певній мірі вигідний політичним елітам, бо погодьтесь, там, де назріває проблема, послаблюється суспільство, а вже на такій основі простіше висувати свої ідеї і лозунги, маніпулювати суспільною думкою. В принципі в Україні, як у багатьох країнах, є регіональні відмінності у ціннісних вподобаннях. Однак є спільні ціннісні пріоритети, що долають розподіл на Захід і Схід. Слід пригадати гасла нинішнього президента В. О. Зеленського, який будував свою передвиборчу кампанію на тезах «закінчення епохи бідності» та вирішення конфлікту на Сході. Результати виборів свідчили про те, що сильна, єдина, конкурентоспроможна країна є пріоритетом для абсолютної більшості громадян України.

Хочу процитувати Президента В. О. Зеленського: «Фундамент наших відносин з Європейським Союзом – це спільні цінності, які ми поділяємо та поширюємо: демократія, верховенство права, повага до прав людини, гендерна рівність» [4].

Список використаних джерел

1. Євромайдан [Електронний ресурс]: Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%>
2. А.О.Ручка Зміни цінностей українців за 25 років[Електронний ресурс]/ А.О.Ручка// Національна академія наук України. Інститут соціології. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://i-soc.com.ua/ua/news/zmini-cinnostey-ukrainciv-25-rokiv>
3. Рівень підтримки громадянами вступу України до ЄС та НАТО [Електронний ресурс] //Разумков центр. – січень 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-pidtrymky-gromadianamy-vstupu-ukrainy-do-yes-ta-nato-sichen-2020r>
4. Володимир Зеленський: Відносини України та ЄС – це насамперед про спільні цінності, які ми поділяємо й поширюємо[Електронний ресурс]//Офіційне інтернет-представництво. Президент України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-vidnosini-ukrayini-ta-yes-ce-nasampered-64329>

СПЕЦИФІКА МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ АВСТРІЇ

Латіпова А.С.

Науковий керівник – канд. політ. наук, доц. Комарова Т.Г.
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна
61022, Майдан Свободи 6, кафедра політології, тел.: (057) 707-51-63
e-mail: t.komarova@karazin.ua

The given work is devoted to main principles and directions in developing of the migration policy in Austria. This text emphasizes the current world problems connected to massive migration flows and demonstrates an attitude of the Austrian government to such a global challenge. There are some aspects produced by federal chancellor of the country that should slow down this migration “attack” and minimize negative consequences for Austrian population, economic and culture.

Австрія – одна з найрозвиненіших європейських держав, тому вона також розглядається мігрантами як гарний шанс почати нове життя. Міграція до Австрії почалася в 60х роках ХХ століття, одночасно із підйомом економічного рівня. Однак в той час австрійський уряд цілеспрямовано йшов на приваблення іноземців, які були потрібні в якості робочої сили. Але з 1987 року міграція до Австрії почала носити більш масовий характер, спричинений активізацією воєнних конфліктів у Румунії та Югославії, а в 1995 році поштовхом для нової міграційної хвилі став вступ країни до Євросоюзу. Таким чином в 1995 році відсоток мігрантів від всього населення становив 11,2%, а вже в 2000 – 12,45%. Станом на 2019 рік цей показник вже досяг 20% від населення. Основними країнами, з яких приїжджають до Австрії є Сербія, Боснія та Герцеговина, Туреччина та Хорватія. Разом із тим, в 2019 році біля 30 тисяч осіб подавали запит на отримання статусу біженця в Австрії, більшість з цих запитів йшла від громадян Афганістану (10,5 тис.), Іраку (4,7 тис.), Ірану (2,1 тис.), Сирії (1,5 тис.) та Сомалі (1 тис.).

Саме через таку масовість та не контрольованість міграційних потоків, австрійський уряд ще в 2016 році вирішив посилити свою політику відносно притоку іноземців до країни та суттєво скоротити їхню кількість. Федеральний канцлер Австрії та лідер «Австрійської народної партії» Себастьян Курц вважає, що надмірна міграція знищує соціальну систему країни. Саме тому, запропонований їм закон про інтеграцію, котрий був реалізований в червні 2017 року передбачає наступні тези:

- реформувати систему надання притулку біженцям в напрямку ефективного захисту зовнішніх кордонів та регулювання не контрольованої міграції до Європи;
- заключити додаткові домовленості щодо реадмісії (погодження держави на прийому своїх громадян назад на свої території);
- створення таборів за межами євросоюзних держав;

- скоротити соціальну допомогу мігрантам у випадку їхньої відмови від заходів, що сприяють їхній інтеграції;
- заборонити закривати обличчя в громадських місцях;
- заборонити розповсюджувати ідеї ісламу;
- закрити ісламські дитячі садки, а разом із ними також чеченські та арабські;
- впровадити обов'язковий «рік інтеграції», виконуючи громадські роботи (обов'язкові курси німецької мови, курси підвищення кваліфікації, обов'язкова благодійна діяльність) ;
- обов'язкова перевірка компетенції та кваліфікації мігруючої особи.

Слід також відзначити, що паралельно збільшилася кількість відмов мігрантам в притулку та в присвоєнні їм статусу біженця. Так в 2019 році лише третя частина (34,92%) заяв отримала позитивну відповідь, в той час як, наприклад, в Німеччині цей показник за 2019 рік складає 70,93%. Разом із тим, Австрія в 2018 році відмовилася від підписання у 2018 році Міграційного пакту ООН, котрий передбачає впровадження конкретних стандартів щодо забезпечення безпечної, впорядкованої та легальної міграції, аргументувавши свій вчинок важливістю захисту власного національного суверенітету та прагненням виробляти свої власні закони стосовно всіх міграційних питань. Тим самим австрійський уряд підтвердив свою відмову від видачі документів біженцям, у випадку їхньої відсутності, а також від легкого та вільного доступу до різноманітних програм соціальної допомоги.

Однак незважаючи на численні спроби залучити мігрантів до роботи та участі в громадському житті країни, навіть шляхом санкцій у вигляді позбавлення соціальної допомоги, безробіття серед іноземців перевищує загальний показник (4,6% в 2019 році) в 1,5 рази, за даними ОЕСР. Інформація надана службою соціологічних досліджень Growth from Knowledge демонструє, що майже половина австрійців виступає за жорстку міграційну політику (42,4%), а 66% вважають міграцію найголовнішою проблемою в країні. Це провокує австрійський уряд до ще більш жорсткого курсу в міграційній політиці держави, яку планують впроваджувати в 2020-2024 роках.

Враховуючи той факт, що рівень інтеграції мігрантів в соціальну систему західноєвропейських держав є доволі низьким, тобто вони не намагаються брати участь у вивченні державної мови та культури чи підвищити кваліфікацію та шукати роботу, міграційна політика Австрії викликає скоріше задоволення в їхньому суспільстві та здається більш доречною в сучасних обставинах.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО РЕФЕРЕНДУМІВ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Норенко П.А.

Науковий керівник – канд. політ. наук, доц. Комарова Т.Г.

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

61022, Харків, Майдан Свободи, 6 каф. Політології, тел. (057) 707-51-63

e-mail: pavlonorenko@gmail.com

The aim of the study is to determine the features of the legislation on referendums in Switzerland and France, to analyze the law "About democracy through an all-Ukrainian referendum", to compare them, and to find interesting practices for using them in Ukraine. The scientific novelty of this work consists in the analysis of the law just enacted by the Verkhovna Rada. As a result, it was established that the enacted law has inaccuracies and does not correspond to the public demand and political course announced by the authorities in the context of local referendums, however the experience of the aforementioned countries should not be used to improve it.

26 січня 2021 року Верховною Радою України було прийнято новий закон «Про народовладдя через всеукраїнський референдум». Оскільки 26 квітня 2018 року тогочасний закон було скасовано Конституційним судом, Україна протягом, практично, трьох років існувала без можливості виносити політичні рішення на народний розсуд. Втім, зважаючи на той факт, що останній загальнонаціональний референдум мав місце ще в 2000 році, а його результати не позначилися на суспільно-політичному житті країни жодним чином, виникають питання: «А чи потрібен взагалі цей закон країні? Яка від нього користь? Що з ними робити?». Саме вони є базовими при написанні цієї роботи, і відповідь на них буде отримана внаслідок аналізу та порівняння нового українського закону із законами та їх використанням країнами Західної Європи, а саме – Швейцарії та Франції. Втім, перш ніж переходити до порівняння, варто надати визначення референдуму та навести типологію їх розрізнення, необхідну для подальшого аналізу.

Референдум – це одна з форм безпосередньої демократії, що відбувається шляхом прямого голосування щодо важливих питань як місцевого, так і загальнодержавного значення. Є не менш важливим інститутом в демократичних країнах аніж вибори, відрізняючись від останніх виключно предметом голосування, оскільки на референдуми виносяться саме питання, що найчастіше передбачають відповідь «Так» або «Ні», а на виборах відбувається голосування за певного кандидата (особа, партія).

Розглядаючи різні підходи до диференціації референдумів, то їх поділяють за різними критеріями: за предметом питання, що виноситься на

референдум; за суб'єктом ініціативи його проведення; за часом його проведення (дозаконодавчі та післязаконодавчі); за обов'язковістю (обов'язкові та факультативні) та за територією їх проведення (місцеві та загальнонаціональні). Саме дві останні типології є актуальними для нашого подальшого аналізу.

Почати порівняння хотів би саме з розгляду референдумів за характером їх обов'язковості. Аналізуючи французьке законодавство, в ньому можна побачити, що референдуми в цій країні мають виключно обов'язковий характер. В свою чергу у Швейцарії доступні як обов'язкові до імплементації, відповідно до рішення прийнятого на референдумі, так і факультативні, коли влада, фактично, проводить опитування громадян щодо того, чи іншого питання. У відповідності до закону «Про народовладдя через всеукраїнський референдум», в Україні теж існуватимуть як консультативні так і обов'язкові референдуми, втім, спектр питань щодо груп, до якої вони відносяться, є чітко визначеним. Відповідно до цього закону, прийнятому в другому читанні, питання про затвердження закону про внесення змін до розділів I, III, XIII КУ; про зміну території України та про втрату чинності законом України або окремими його положеннями є обов'язковими до застосування і не потребують затвердження органами влади. В свою чергу питання загальнодержавного значення, втім даний аспект не конкретизовано, і прикладів не наведено, що може бути предметом для маніпуляцій в майбутньому.

Розглядаючи ж типологію, що базується на території, охопленій референдумом, то варто зазначити що законодавчо Франція не надто відрізняється від Швейцарії, оскільки і там і там наявні як загальнонаціональні, так і місцеві референдуми. В свою чергу в українському законі мова йде виключно про загальнодержавний рівень, і, враховуючи той факт що українське керівництво заявляє про високий рівень демократії країні, та розвиток децентралізації, це викликає багато дискусій в суспільстві. Згідно із попереднім законом «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» така можливість існувала, і в період з 1991 року по 2012 рік, було зафіксовано 178 ініціатив застосування цього механізму.

Тож, підбиваючи підсумки можна сказати наступне. Референдум є чудовим інструментом громадянського впливу на суспільно-політичне життя країни. В свою чергу, закон, прийнятий в другому читанні, не відповідає пропагованому українською владою політичному курсу на децентралізацію та демократичність. Дане рішення, про не включення місцевих референдумів до закону, очевидно, є наслідком «референдумів» 2014-го року на Донбасі та в Криму, а також із політичними наслідками, пов'язаними із прийняттям подібного закону. Досвід Швейцарії та Франції, безумовно, є цікавим, а їх особливості мали би враховуватись при формуванні нашого закону.

СУЧАСНІ НАЦІОНАЛЬНІ ДЕРЖАВИ ТА РИНКОВІ ВІДНОСИНИ

Кушнерьова Т. В.

Науковий керівник – канд. політ. наук, доц. Комарова Т.Г.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
61022, Харків, м. Свободи, 6, каф. політології, тел. (057) 707-51-63

E – mail: tanyakushnereva@gmail.com

The text analyses how nation states rule over their economic sector. Special attention is given to examination of two ways how political and economic institutions can interact. It is said that they can be separated one from another or vice versa – exist in close cooperation. The article also examines reasons why government tries to monopolize the economic rights of its inhabitants. It is emphasized that strong global players can have an influence on political and economic relations and, as a result, create a profitable agenda for themselves. The last chapter summarizes the main idea – in modern world globalization processes cover the economic sphere as well as others and that have straight influence on national states.

Держави-лідери та сильні недержавні актори сьогодні монополізують не лише інформаційну, культурно-розважальну сфери, а що є найголовнішим, вони будують елітарну сітку політично-економічних відносин, яку ми можемо називати диктатом світового ринку. Цей уклад, створений найсильнішими гравцями міжнародної арени, сьогодні набрав такої сили, що фактично може вважатись окремою наддержавною інстанцією, котра диктує економічну політику усьому світу. Проте наднаціональному рівню управління економічним сектором передувала державна політика у цій сфері. Таким чином для більш детального розуміння впливу глобальних процесів на статус національних держав у зоні світової ринкової економіки треба спершу розглянути варіанти того, як країни можуть будувати внутрішні взаємовідносини між своїми політичними та економічними інститутами.

Специфіка централізованого управління економічним сектором полягає в тому, що воно має тотальний характер, хоча формально концепція спрямована на покращення життя індивіда, позбавляючи його обтяжливості вибору. Так Фрідріх фон Хайек, відомий економічний і політичний діяч, намагався популяризувати ідею того, що економічна свобода є головним видом свободи для індивіда. Де-юре суспільство, а де-факто його представники – державні діячі, вирішують виконання яких цілей є важливим для добробуту громадян. Таким чином держава монополізує не лише фактор вибору гідних і негідних для реалізації варіантів, але й засоби виробництва, необхідні для здійснення поставленої мети. Відштовхуючись від пріоритетів у сфері економіки, держава поширює у суспільстві певні настрої та переконання аби надалі населення було на її боці. Доступним це стає за допомогою контролю основних

інститутів, приватизації інструментів примусу та використання практик планування. Таким чином реальне джерело влади – це контроль сфери виробництва, де держава виступає найбільш крупним монополістом, а свобода споживача полягає в забезпеченні його опціональними варіантами [Хайек 2005:103-107].

Саме тому не дивно, що в багатьох країнах система адміністративного управління побудована шляхом зрощення економічної і політичної сфер – бо в такому випадку йдеться про зовсім різний об'єм влади. До того ж, згадуючи думки фон Хайека, можна стверджувати, що бюрократичний апарат так чи інакше включений в економічну систему, де держслужбовець на вахті держави має змогу розпоряджатись різним об'ємом ресурсів чи мати прямий вплив на прийняття рішень, як і розпорядник економічних джерел.

Тому існує і інша точка зору, згідно з якою необхідно розмежовувати економічну і політичну свободи, бо свобода є нібито характеристикою тільки політичних явищ, як наслідок не може застосовуватись щодо економічної діяльності. Тобто політичний і економічний інститути, по-перше, дві різні інстанції, де працівниками не можуть бути одні й ті ж самі люди в силу різності специфіки роботи. По-друге, ці дві сфери мають працювати спираючись на один план, але діяти за різними траєкторіями. Тобто держава має мінімально втручатись в економіку і навпаки. Прихильники цієї теорії стверджують, що даний уклад лише стимулює розвиток і економічна система процвітає тоді, коли роль держави в її функціонуванні зовсім мала.

Як би не було, але в тому випадку, коли країна володіє монополією на основні механізми впливу та інструменти примусу, вона автоматично володіє повноваженнями обмежувати свободу людини в політичній, соціальній, економічній чи будь-якій іншій сфері. Проте процеси глобалізації створюють нову адженду (agenda) і ми можемо побачити, що національні держави сьогодні вже не є настільки впевненими суверенами на власній території. Міжнародні організації та наддержавні об'єднання фактично переймають частину функцій країни і, як наслідок, вона поступово втрачає інструменти впливу на своїх громадян. Особливо це стосується сфери економіки, де в рамках світових фінансових та кредитних ринків більшість держав зазвичай виступають об'єктами. В свою чергу, суб'єктами взаємовідносин є міжнародні банки, МВФ, ТНК і т.п., бо саме вони мають достатню кількість ресурсів, щоб надавати фінансову допомогу країнам, які її потребують.

Список використаних джерел

1. Хайек Ф. 2005. Дорога к рабству. Пер. с англ. М. Гнедовский, И. Пильщиков. М.: Новое издательство. С. 264.

УДК 316.6:316.324.8

Секція 3.

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЛОЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДО ВНЗ

Боровинська Ю.Д.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Бакаленко О.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії)

e-mail: yuliia.borovynska@nure.ua

Loyalty is an acceptance, a positive attitude of a person towards something specific. Personnel loyalty means a benevolent, correct, sincere, respectful attitude towards management, other persons, their actions and the company as a whole. The level of student loyalty to a university is an important factor in its competitiveness, since in this way the university enhances its attractiveness not only to applicants, but also to employers, investors and the state, which can provide it with additional subsidies, and serves as a topical issue. Loyalty formation is influenced by university stability, corporate culture, motivation, career orientation, work beliefs, spontaneity and tolerance for uncertainty.

Лояльність – це прийняття, позитивне ставлення людини до чогось конкретного. Лояльність персоналу означає доброзичливе, коректне, щире, поважне ставлення до керівництва, до компанії загалом, сумлінне виконання співробітниками своїх обов'язків [1]. Під лояльністю студентів до ВНЗ розуміють поважне ставлення, високий ступінь довіри студентів до власного університету. Лояльність студентів є важливим чинником конкурентоспроможності ВНЗ, адже таким чином університет підвищує привабливість не лише для абітурієнтів, але й для роботодавців, інвесторів та держави.

Традиційно розрізняють три види лояльності: поведінкову, афективну та нормативну [1]. Поведінкова лояльність формується у студента внаслідок тривалого періоду навчання у ВНЗ. Студент, який проводить значну кількість часу в університеті, починає мимоволі ототожнювати себе з ним. Афективна лояльність – це емоційна прихильність, відданість. Люди відчувають бажання залишатися в університеті через позитивні відчуття, які вони переживають в цей час. Нормативна лояльність пов'язана з відчуттям обов'язку залишитися в університеті. Студенти, яким властивий такий вид лояльності, надають велике значення тому, що подумують інші про їхнє ВНЗ, про зміну закладу, спеціальності. Зазвичай студенти мають поведінкову та афективну лояльність.

Існує низка чинників, що сприяють виникненню лояльності співробітника до організації. До них відносять систему особистих переконань, соціальну залученість в організацію, реалізацію очікувань, особливості корпоративної культури, стабільність організації, стиль

управління, підтримку організації, організаційну справедливість тощо [2]. Аналіз цих чинників та досвід навчання в технічному університеті дозволив виділити методи, що впливають на формування та підвищення рівня лояльності студентів технічного університету до власного ВНЗ:

- встановлення швидкого Інтернету у вільному доступі;
- придбання сучасних, потужних комп'ютерів;
- оновлення антивірусних програм;
- розробка зручної та інтуїтивно зрозумілої нумерації аудиторій;
- розумний розподіл кількості кредитів з пріоритетом на профільні дисципліни;
- укладання раціонального графіку проведення лекцій та практичних/лабораторних занять;
- оновлення лекційного матеріалу, методичних вказівок;
- підбір наочних прикладів для ілюстрації певної теоретичної інформації;
- візуалізація викладачем дій, які необхідно виконати студентам, під час практичних та лабораторних робіт;
- своєчасна перевірка викладачами домашніх завдань із фідбеками стосовно роботи;
- якісна підготовка матеріалів до дистанційного навчання – сканування фото, запис аудіо/відео-супроводу;
- володіння викладачами навичками роботи з необхідними програмними засобами ІКТ;
- організація корпоративних свят, заходів, конкурсів тощо;
- залучення студентів до певних ком'юніті, коворкінгів;
- співпраця з підприємствами і організаціями з метою практично орієнтованого навчання студентів;
- систематичне інформування студентів про програми обміну, подвійного дипломування;
- завчасне практичне ознайомлення студентів перших курсів із життям університету з вуст викладачів та студентів старших курсів.

Лояльність студентів до ВНЗ може змінюватися – від категоричної незгоди через байдужість до поділу цінностей. Враховуючи всі чинники та грамотно використовуючи інструменти та методи підвищення лояльності студентів, можливо не тільки зміцнити конкурентоспроможність університету, а й вплинути на якість освіти.

Перелік посилань

1. Бакаленко О. А. Психологія управління: навч. посіб. – Харків: ХНУРЕ, 2020. – 120 с.
2. Трофімов А. Ю. Теоретична модель психологічних чинників організаційної лояльності персоналу. Організаційна психологія. Економічна психологія. – Київ, – 2020. – № 1 (19). – С. 90–97.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПІДЛІТКІВ

Ольховська В.О.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Бакаленко О.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії)

e-mail: viktoriiia.olkhovska@nure.ua

This article discusses the relationship between social media use and adolescent psychological health. The Internet and social media play a significant role in the lives of young people, with both positive and negative consequences. The relevance of this article is associated with the increasingly widespread dissemination of technologies, gadgets, various media resources, and, as a result, the increasingly widespread influence on adolescents. Both the positive and harmful effects of social media were analyzed. It is important to preserve the psychological well-being of adolescents, reduce the risks associated with psychological addiction, and enhance the positive effect.

Соціальні мережі стали невід'ємною частиною повсякденного життя сучасної молоді. Статистика свідчить, що 95% американських підлітків у віці 13-18 років мають доступ до смартфона, а 88% – до робочого столу чи ноутбуку вдома. У 2018 році 45% підлітків повідомили, що вони були в мережі «майже постійно», порівняно з 24% лише за три роки до цього [1]. Не викликає сумніву той факт, що соціальні мережі мають значний вплив на підлітків, але існують різні точки зору стосовно оцінки характеру цього впливу.

У дослідженні, в якому взяли участь понад півмільйона учнів восьмого-дванадцятого класів, було виявлено, що кількість проявів високого рівня симптомів депресії зросла на 33% між 2010 і 2015 роками. Рівень самогубств у дівчат даної вікової групи у цей період збільшився на 65% [2]. Ці факти можуть бути пов'язані з кібербулінгом та негативною реакцією підлітків на критику в соціальних мережах. Постійний «страх упустити щось» і психологічна залежність також можуть викликати почуття тривоги і надалі депресію.

Ще одним негативним наслідком Інтернет-спілкування є зниження комунікативних навичок, що призводить до проблем при спілкуванні в реальному світі. Підлітки, які звикли до віртуального спілкування, не вміють заводити знайомства в реальному світі, у них виникають труднощі з адекватною оцінкою емоційного стану співбесідників та свого власного. В деяких випадках підлітки відчувають стрес, роздратування під час живого спілкування. Надмірне занурення у Інтернет-спілкування сприяє появі залежності від соціальних мереж.

Однією з найбільш значущих переваг соціальних мереж є можливість самовираження, самопізнання і саморозвитку. Завдяки

соціальним мережам підлітки мають можливість вивчати те, що їм подобається, заводити корисні знайомства, а також стежити за прикладом тих, хто їх надихає.

Соціальний зв'язок, який став можливим завдяки новим технологіям, дозволяє підліткам спілкуватися один з одним в будь-яких обставинах. Деякі підлітки, які не здатні в силу фізичних або психологічних особливостей постійно бути в соціумі, завдяки соціальним мережам отримують можливість комунікувати з однолітками і знаходити собі віртуальних друзів. Дана можливість дозволяє їм відчувати підтримку і забути про самотність. Також це важливо для молоді, яка належить до сексуальних меншин. Наприклад, було показано, що молодь, яка ідентифікує себе як ЛГБТ, частіше, ніж молодь, що не є ЛГБТ, має друзів в Інтернеті та визначає цих друзів як важливе джерело емоційної підтримки. У недавньому опитуванні 77% американських підлітків повідомили, що соціальні мережі є важливими для підтримки повсякденного спілкування з друзями, а 69% повідомили, що соціальні мережі є важливими для того, щоб мати значущі розмови з близькими друзями [3]. Надання віртуальної підтримки однолітками підліткам, які цього потребують, може допомогти поліпшити їх психологічний стан, витягнути з депресії і, можливо, врятувати від суїциду.

Незважаючи на кількість проведених вже досліджень, результати все ще неоднозначні. Серед позитивних аспектів впливу соціальних мереж на підлітків можна назвати можливість соціалізації, спілкування без меж, емоційну підтримку між користувачами, отримання корисної, нової інформації, можливість самовираження й саморозвитку. До негативних наслідків впливу соціальних мереж на підлітків можна віднести кібербулінг, підвищений рівень тривожності, втрату комунікативних навичок, залежність від соціальних мереж, зростання випадків депресії та суїциду. В майбутніх дослідженнях потрібно приділяти більше уваги конкретним соціальним мережам та їх впливу на сучасну молодь, що дозволить усунути пагубний вплив і посилити позитивний ефект.

Перелік посилань

1. Miller C. Does the social media cause depression? Child Mind Institute. 2017. URL: <https://childmind.org/article/is-social-media-use-causing-depression/>
2. Anderson M., Jiang J. Teens' Social Media Habits and Experiences. Pew Research Center website. 2018. URL: <https://www.pewresearch.org/internet/2018/11/28/teens-social-media-habits-and-experiences>.
3. Nesi J., Prinstein M.J. Using social media for social comparison and feedback-seeking: Gender and popularity moderate associations with depressive symptoms. Journal of abnormal child psychology. 2015. 43(8). P. 1427-1438.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІК НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ У РЕКЛАМІ

Редін Д.В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Бакаленко О.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії)

e-mail: dmytro.redin@nure.ua

Nowadays, the advertising industry has become extremely popular. In order to attract maximum attention to a particular product or service, a huge variety of psychological methods and tricks are used. Most of them can be explained using a new fundamental concept in psychology – neurolinguistics programming. The main focus was on the practical application of these methodologies in advertising. Theoretical knowledge of the most popular techniques for using NLP will minimize the impact of advertising on human consciousness

Нейролінгвістичне програмування (НЛП) – це набір психотехнік, вербальних і невербальних прийомів, що дозволяють впливати на людську підсвідомість. І хоч НЛП часто називають псевдонаукою, адже немає жодних наукових доказів, які могли б підтвердити чи спростувати основні ідеї нейролінгвістичного програмування, запропоновані техніки широко використовуються у рекламі, кіноіндустрії, менеджменті, політиці, освіті, спорті та інших галузях.

Як предмет дослідження було обрано рекламну галузь, бо ступінь інтеграції засобів НЛП до неї надзвичайно високий, особливо у сучасному світі. Основна мета реклами – змусити споживача виконати дію, яка є бажаною для рекламодавця. На сьогоднішній день реклама має винятковий вплив на свідомість і підсвідомість людини. Завдяки рекламі ми обираємо, що саме купити, куди піти і яким бути. Розглянемо техніки НЛП, які знайшли застосування в рекламі.

Досить часто у рекламі використовують трюїзми – загальновідомі істини, банальні твердження. Мета трюїзму – викликати згоду. Однією з основних переваг цього метода є те, що трюїзм майже ніколи не можна класифікувати як навіювання [1]. Банальний приклад – «усі обирають», що дозволяє переконати людину в тому, що даний вибір загальновідомий, виходячи з цього – найбільш раціональний. Для посилення даного методу можна додати до нього означення. Наприклад – «усі досвідчені автомобілісти обирають даний розчин». Таким чином, якщо ви обрали розчин іншого бренду, ваш вибір можна визначити як дилетантський.

Наступний метод – ілюзорний вибір. Його принцип базується на розмежуванні між тим що «просто» потрібно, і тим, що потрібно «дуже» [1]. Ілюзія вибору приймається легко, оскільки є видимість вільного прийняття рішення, тобто ця техніка дає ілюзорну можливість вибору там,

де його насправді немає. Найяскравішим прикладом цього може бути сучасна реклама шоколадних паличок Twix. Якщо перегорнути «ліву» паличку, то ми без будь-яких перешкод отримаємо «праву» паличку. Таким чином виробник продає один єдиний продукт (з єдиною технологією виготовлення), і йому байдуже, чи ви виберете «ліву», чи ви виберете «праву».

Особливої уваги заслуговує метод пред'явлення альтернатив. Його основна суть полягає в тому, що в рекламному повідомленні перелічують усі можливі варіанти вибору, проте бажаний і небажаний вибір рекламіста репрезентовано як бажаний і небажаний для адресата. Прикладом цього може бути реклама майже будь-якого прального засобу. Розглянемо рекламу прального порошка Ariel. Починається все з експерименту, в якому жителям міста пропонують забруднити у будь-який спосіб велику скатертину. Потім її ділять на дві частини, одну будуть прати за допомогою «порошку преміум сегменту» (преміум – обов'язковий атрибут, для того, щоб підсилити ефект), а іншу – за допомогою Ariel. Кінцевий результат не залишає жодних шансів так званому «преміум» порошку.

Ще однією технікою НЛП, яку використовують у рекламі, є пресупозиція. Ця техніка побудована на оборотах мови, які в зв'язці з аксіомами створюють такий простір, в якому фактично надається можливість вибору тільки рекламованого продукту [2]. Класичний приклад: «тепер ще смачніше» – якість смаку вже не оцінюється критичним мисленням. Також особливої уваги заслуговує так звана технологія «1+1=3», що дозволяє у певній мірі відволікти покупця від реальної якості продукту, бо він зацікавлений у своїй прямій вигоді. Прикладом цього може бути рекламна акція відомого бренду зубної пасти Lacalut.

Отже, реклама – надзвичайно потужний засіб розповсюдження інформації, в якому часто застосовують різні техніки НЛП. Знання технік нейролінгвістичного програмування може допомогти людині протистояти використанню маніпулятивних методів в рекламі й робити свій вибір більш усвідомлено.

Перелік посилань

1. Горин С. А. НЛП: Техники розсыпью [Текст] / С. А. Горин. – М.: Издательство «КСП+», 2001. – 576 с.
2. Ковалевська Т. Ю. Комплексне дослідження рекламного впливу в аспекті нейролінгвістичного програмування [Текст] / Т. Ю. Ковалевська // Вісник Одеського Національного Університету ім. І. І. Мечникова / гол. ред. І. М. Коваль. – 2014. – №19. – С. 169 – 173.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ФЕНОМЕНУ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ

Фукс М.А.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Бакаленко О.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії)

e-mail: maksymillian.fuks@nure.ua

In most cases, perfectionism can be explained as a wish for everything to be perfect. On the other hand, there have been a lot of debates about the sense of this phenomenon for approximately 60 years already. Therefore, it is discovered to be not a plain belief or conviction. There are plenty of components that may have a tremendous impact on a person, resulting in either healthy perfectionism or maladaptive one. Thus, it is vital to understand the cause of the presence of perfectionism in a person's life to eliminate the consequence of the negative part of this aspect.

Феномен перфекціонізму вже доволі довго залишається в полі зору філософських та психологічних наук. Навколо нього точаться дискусії та постійно проводяться численні емпіричні дослідження. У широкому тлумаченні, перфекціоністом називають особистість, яка прагне встановлювати завищені стандарти до процесу та результатів виконання певної справи (надмірна досконалість) та схильна до нав'язування дуже високих вимог як собі, так і оточенню.

Проблема перфекціонізму стала обговорюватися в зарубіжній клінічній психології та психотерапії в 1960-1980 роках та спочатку отримала одностороннє висвітлення, а саме як патологічна адикція. Психотерапевти і психіатри вважали, що не потрібно плутати здорову мотивацію і завзятість, що спираються на власні можливості й схильності, з болючим нав'язливим прагненням досягти ідеалу, що спирається на зовні задані орієнтири (відповідати певному рівню), та позначається як перфекціонізм [1]. Однак, структура перфекціонізму є доволі складною, через це досі тривають дискусії серед науковців щодо її елементів.

Одним з перших проблему перфекціонізму підняв у своїх роботах А. Адлер. Він вважав, що кожна людина у ранньому дитинстві має відчуття неповноцінності. Це відчуття призводить до важких переживань, компенсацією яких і є прагнення до переваги, до досконалості й бездоганності. Згідно А. Адлеру, прагнення до переваги є основною мотиваційною силою в житті людини. Представники гуманістичної психології – А. Маслоу, К. Роджерс – розглядали прагнення до досконалості в контексті поняття самоактуалізації. Вони вважали прагнення до самовдосконалення вродженою потребою особистості й рушійною силою у професійній, соціальній, творчій діяльності. Згідно А. Маслоу, прагнення до досконалості та активне самовдосконалення є

показниками особистісного здоров'я, тому що досягнення досконалості зменшує напруження від постійного порівняння себе з оточенням. Воно дає людині змогу творити, незважаючи на зовнішні фактори, наприклад, визнання, оцінку, славу тощо [2].

Виокремлення перфекціонізму в окрему категорію було здійснено М. Холлендером, який наголошував на онтогенетичних основах цього феномену. На думку М. Холлендера, саме дитячий досвід взаємодії із батьками, які демонструють умовне кохання, котре залежить від успіхів дитини, є основним джерелом формування прагнення особистості до досконалості [2]. Якщо дитина виховується в сім'ї, де любов і схвалення обумовлені її успіхами, то вона постійно відчуває напругу та тиск, і щоб отримати любов і увагу, маленький перфекціоніст повинен робити все досконало.

А. Бернс розглядав перфекціонізм як когнітивний феномен. Він вважав, що особистість з прагненням досконалості має тенденцію до встановлення нереальних норм і визначає власну цінність за результатами досягнень [2]. Неможливість відповідати вигаданим стандартам – повний жах для перфекціоніста.

Д. Хамачек запропонував розрізняти адаптивний та невротичний перфекціонізм. Перший – риса характеру, що визначає прагнення досягнення успіху, планування та визначення реалістичних цілей. Невротичний перфекціонізм пов'язан зі страхом невдачі, надмірною самокритикою, спробами перестрибнути самого себе, максималізмом. Доволі зрозумілим визначенням буде «синдром відмінника» – назва, що приховує невротичний перфекціонізм. Невротичні перфекціоністи часто описують свій стан так: «Я ніби постійно біжу, але ніяк не можу наздогнати». Перфекціоніст-невротик займається самовиснаженням і самоїдством [3].

Отже, перфекціонізм є складним, багатовимірним явищем. На його формування впливають багато чинників, що тісно взаємопов'язані між собою. Існуючий науковий інтерес до перфекціонізму вказує на вагомую роль цього феномену у житті сучасної людини.

Перелік посилань

1. Павлова В. С. Теоретичний аналіз типологій перфекціонізму. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Київ, – 2013. – № 1. – С. 53–57.
2. Скрипаченко Т. В. Аналіз основних психологічних підходів до вивчення перфекціонізму. *Problems of modern psychology*. – Запоріжжя, – 2019. – № 1. – С. 122 – 127.
3. Музюкіна К. «Синдром відмінниці»: від вигаданих рамок до свободи. Психологічні виміри культури, економіки, управління: науковий журнал. – Львів, – 2018. – Том 11. – С. 344 – 348.

СХИЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ДО МАНІПУЛЯЦІЇ У СІМЕЙНИХ ВІДНОСИНАХ

Більчук О.С.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н. М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
e-mail: oleksandra.bilchuk@nure.ua

The problem of manipulation is being studied quite actively now, which confirms its relevance. Research shows that manipulation is a fairly common form of influence in family relationships. Aspects of the manifestation of manipulative influence are diverse and complex. In most cases, stereotypes about manipulation in family relationships do not correspond to reality.

Людина є істотою соціальною і суспільство є основою виживання людини. Існування суспільства потребує методів взаємодії між його членами та взаємного впливу один на одного в рамках цієї взаємодії. Тому практично кожна людина наділена таким механізмом впливу, який робить її вразливою для позитивного або негативного стану іншої людини та суспільства.

Відомий дослідник Є.Л. Доценко визначив маніпуляцію як «вид психологічного впливу, майстерне виконання якого веде до прихованого збудження в іншої людини намірів, які не збігаються з її існуючими бажаннями» [1]. Проблема маніпуляції в такому розумінні вивчається зараз досить активно, що підтверджує актуальність даної проблеми.

Піддаючись на маніпуляції, люди прагнуть позбутися негативного впливу. В даному випадку люди не можуть переглянути ситуацію та почати діяти по-іншому. А люди, які знаходяться поряд з маніпулятором, починають звикати діяти так, як каже хтось інший або самі починають маніпулювати.

Одним з аспектів дослідження феномену маніпуляції в міжособистісних відносинах є вивчення проявів цього явища сімейних стосунках. Існує багато досліджень, присвячених цьому аспекту (наприклад, [2], [3], [4]). При цьому оскільки тема маніпуляції в сім'ї є досить популярною, існують і досить поширені стереотипні уявлення щодо цього явища. На спростування або підтвердження таких уявлень спрямовані певні дослідження.

В дослідженнях, проведених серед сімейних пар, вивчалися методи та прийом, які використовують подружжя в процесі взаємодії один з одним. Предметом таких досліджень були задоволеність шлюбом, рівень маніпуляцій, залежність один від одного тощо.

Виявляється, що всупереч стереотипним уявленням, подружжя, що знаходяться в шлюбі більше 10 років, не більш схильні до маніпуляції, ніж подружжя, шлюбний стаж яких менше 5 років.

Різниця між різними за віком сумісного проживання сім'ї проявляється в якості методів, що використовуються подружжям. На відміну від «молодих», «зрілі» подружжя частіше використовують аргументи, переконання, компліменти та ласку замість маніпуляцій. Дані, отримані Г. Г. Танасовим і О. А. Сисоевою, свідчать, що до моменту вступу в шлюб людина вже освоює маніпуляцію як спосіб впливу на партнера, і з роками схильність до її використання не змінюється [3].

Другим загальним уявленням, достовірність якого перевірялась в дослідженнях, є гендерна різниця в частоті маніпуляцій. Виявилося, що чоловіки, які одружені більше 10 років, частіше використовують маніпуляції, ніж жінки, але частіше заперечують їх. Проте, значущих статистичних відмінностей виявлено не було.

Гендерна різниця існує у виборі методів та прийомів маніпулятивного впливу. Жінки найчастіше використовують такі прийоми маніпулювання: «тиск на жалість», «гру на почутті провини» і «демонстрацію образи». Чоловіки, в свою чергу вдаються до «приховування інформації», «грі на почутті провини» і «демонстрації образи».

Отже, схильність до маніпуляцій не залежить від кількості років прожитих у шлюбі. У «молодих» подружжях рівень макіавеллізму достовірно вище у чоловіків, ніж у жінок. Уявлення про способи маніпуляції жінок і чоловіків співпадають, але, при цьому, самі «чоловічі» і «жіночі» прийоми маніпуляції суттєво різняться [4].

Таким чином, дослідження демонструють, що маніпуляція є досить частим видом впливу у сімейних відносинах. Аспекти прояву маніпулятивного впливу є різноплановими та складними. В більшості випадків стереотипні уявлення щодо маніпуляцій в сімейних відносинах не відповідають дійсності.

Перелік посилань

1. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е. Л. Доценко. – М.: ЧеРо, Издательство МГУ, 1997. — 344 с.
2. Гейфман А. А. Манипуляция партнером в супружеских отношениях [Електронний ресурс] / А. А. Гейфман. – 2019. – Режим доступу: <https://moluch.ru/archive/256/58631/>.
3. Танасов Г. Г. Манипулятивное поведение в отношениях женщин и мужчин с партнером противоположного пола / Г. Г. Танасов, О. А. Сысоева. – Краснодар, 2011.
4. Исследование манипулятивного общения супругов, удовлетворенных в браке [Електронний ресурс] // Магистерская диссертация по направлению 03 03 00 «Психология». – 2014. – Режим доступу: https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/27936/1/m_th_kim_2014.pdf.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВЧАННЯ

Бугай Д.Ю.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
e-mail: dmytro.buhai@nure.ua

In the article, creativity is understood as a rapid flow of change, opportunities that can radically change the vision of long-established things. It should be noted that universities provide space for the development of ideas and decisions on their own initiative, provide more opportunities to realize their potential, the development of creative abilities and skills. A creative approach to learning and working in today's world is the key to success.

У сучасному світі бурно розвиваються технології, покращуються та полегшуються процеси навчання, отримання нових знань та інформації. Щоб дізнатися деяку новину, нам не потрібно витратити купу часу, ми можемо це зробити за декілька секунд, за допомогою Інтернету. Здавалося би, що ніякого креативу, усе так просто: захотів – дізнався, отримав бажане. Насправді це не так. Підпорядковуватися простій системі: бачу завдання, знаю як вирішити та вирішую – це кардинально неправильний систематичний підхід минулих поколінь, коли від людини вимагали чіткої машинної однотипної роботи.

«Світ потребує людей, здатних поєднувати думки, знання, можливості та цінності у різні способи, тим самим, вирішуючи складні соціальні та екологічні проблеми, збагачуючи культуру та підвищуючи добробут. Загалом, університети відіграють важливу роль у створенні цих креативних ком'юніті...» [1]. Можна погодитися зі словами видатного дослідника креативного мислення Нормана Джексона, так як в університетах переважає доля саморозвитку та самостійного навчання, через що студенти краще розвивають свої креативні здібності. Це пов'язано зі свободою вибору, де для студентів важливо лише те, щоб вони засвоїли ту чи іншу дисципліну в рамках курсу й не так важливо якими способами це буде досягнуто. Чи використовувалася література, рекомендована викладачем, чи були використані міжнародні статі та роботи, для розуміння, студентом матеріалу дисципліни – вирішує сам студент, і тут можна проявити власний креатив у виборі підходу до навчання.

Університети надають більше простору для розвитку власних ініціативних ідей та рішень, дають більше можливостей реалізувати свій потенціал, розвинути креативні навички та здібності. Творчі здібності та інновації – основні джерела глобального успіху в сучасному мінливому світі. Коли людина зіштовхується з швидкоплинними тенденціями,

жорстокою конкуренцією і потребою якісно працювати, незалежно від економічної кризи та напруженого бюджету, тоді на допомогу приходять креативність. Доведено, що у практичній діяльності креативність підсилює природні здібності людини, допомагає творити і створювати нове, що й сприяє високій продуктивності праці та тривалого успіху [2].

Тісний зв'язок університету із подальшим працевлаштуванням допомагає застосувати креативні навички у пошуку роботи та й під час самого робочого процесу, що наповнює його яскравими барвами, надихає та мотивує. Креативність – це стрімкий потік до змін, до нового та цікавого, до можливостей, які можуть кардинально перевернути бачення давно усталених речей. Існують безліч технік для розвитку цієї дивовижної здібності. Наприклад:

- Асоціації – ігри з асоціаціями розвивають образне мислення, адже асоціативний зв'язок не є логічним, він формується з досвіду та світосприйняття.

- Виконання звичайної справи в незвичайний спосіб.

- Складання історій з випадкових слів. Така гра, хоча й схожа на дитячу розвагу, але вона досить гарно тренує творче конструювання [3].

- Нове застосування звичайних речей – це ще один із гарних способів попрацювати над своєю фантазією.

Не забувайте мріяти – це саме найголовніше правило, яким потрібно користуватися повсякчас. Креативний підхід до візуалізації омріяного, а потім і реалізація задуманого – ось головний сенс цього правила. Людина, яка активно візуалізує свій емоційний і фізичний стан, коли її мета досягнута, окрім прокачування навичку креативності, має вищі шанси досягти успіху в усіх справах: як у навчанні так і на роботі [4].

Креативний підхід до навчання чи роботи в сучасному світі – це запорука успіху та гарних результатів. Потрібно надавати якомога більше простору для своїх фантазій, розвивати кругозір та вдосталь мріяти.

Перелік посилань

1. Креативність та освіта: чому це має значення? – Режим доступу: http://gohigher.org/creativity_and_education
2. Л. Покась, В. Сінгаєвська. Креативна технологія навчання формує мислення майбутнього // Географія та основи економіки в школі. – 2010 – № 9. С. 2–5.
3. 5 ідей для розвитку креативного мислення. – Режим доступу: <https://ranok-school.com/2019/07/24/5-idej-dlia-rozvytku-kreatyvnoho-myslennia/>
4. 6 простих вправ для розвитку креативності. – Режим доступу: <https://psy-practice.com/publications/rabota-obshchestvo/6-prostih-vprav-dlya-rozvitku-kreativnosti-dlya-doro/>

НАВЧАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕЦІ ЯК ЗАВДАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Горбовцова І.В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
e-mail:gorbowzowai@gmail.com

Information and psychological security is associated primarily with the impact of poor quality information on the psychological state of the individual, which poses a threat to the intellectual, spiritual and moral state of a person, as well as a threat to his physical health. Information and psychological security in general can be defined as the state of protection of individual, group and social psychology from the destructive impact of negative information factors on consciousness.

Людина завжди потребувала інформації для свого соціального розвитку. Тож не дивно, що у зв'язку з широкою інформатизацією основних сторін життєдіяльності інформаційна сфера стала важливою частиною громадської діяльності. Для здобувачів вищої освіти комунікаційне середовище вищого навчального закладу є одним із найголовніших компонентів соціокультурного середовища.

У наш час у соціокультурному середовищі на вищий рівень значущості виходить інформаційний фактор. Інформація в поєднанні із сучасними технологіями створила не просто новий рівень доступу до неї, а й змінила комунікаційне середовище в суспільстві в цілому і у вищих навчальних закладах зокрема.

Інформаційна сфера – сфера діяльності особистості в громадському житті, пов'язана зі створенням, збором, перетворенням, збереженням, розповсюдженням і використанням інформації. Вона поділяється на дві складові: інформаційно-технічну та інформаційно-психологічну сферу.

Інформаційно-технологічна сфера пов'язана з інформаційним забезпеченням усіх сторін життєдіяльності особи, суспільства та держави через інформаційні та телекомунікаційні системи.

В основі інформаційно-психологічної сфери – люди й інформація, якою вони обмінюються і яку сприймають, суспільні відносини, що виникають у зв'язку з інформаційним обміном та інформаційно-психологічним впливом на людину.

Основною загрозою інформаційно-психологічної безпеки для здобувачів вищої освіти є формування під впливом інформаційних джерел і комунікації неадекватних соціальних уявлень, які можуть потім стати психологічною основою готовності до відповідних форм асоціальної поведінки.

Із цієї категорії соціальних уявлень, як основних, можна виділити наступні:

- уявлення про ризик і ризиковану поведінку;
- уявлення про допустимі форми насильства у вирішенні конфліктів (міжособистісних, етнічних, соціальних);
- уявлення про допустимі форми досягнення значущих життєвих цілей і захисту інтересів.

Щоб забезпечити інформаційно-психологічну безпеку, треба зрозуміти специфіку загроз, які нависають над здобувачами вищої освіти. Тому із самого початку навчання потрібно формувати інформаційно-психологічну компетентність, яка має надпредметний і надпрофесійний характер: знання загроз інформаційно-психологічної безпеки особистості, основних методів і засобів інформаційно-психологічного впливу; готовність до активного виявлення ознак загроз інформаційно-психологічної безпеки особистості і навички їх виявлення; уміння виявляти загрози інформаційно-психологічній безпеці особистості і відповідним чином протидіяти їм.

Завдяки цим компетентностям може формуватися інформаційна безпека особистості.

Студентській молоді треба дати орієнтир в умовах надлишку різноманітної інформації, навчити грамотно її сприймати, розуміти, аналізувати, мати уявлення про механізми і наслідки її впливу на глядачів, читачів і слухачів. Це завдання має стати одним з нагальних напрямів навчально-просвітницької роботи в закладах освіти.

Використана література

1. Грачев Г.В. Проблемы и возможности обеспечения информационно-психологической безопасности личности, общества и государства в современных условиях // Социально-психологические аспекты обеспечения национальной безопасности: материалы науч.-практ. конф., Минск, 3-4 декабря 2015: в 2 т. / Ин-т нац. Безопасности Респ. Беларусь. – Минск, 2016. – Т. 2. 324 с.
2. Грачев Г.В., Грачева И. Экспертиза информационно-психологического воздействия средств массовой информации как научная и социальная проблема // Экстремизм и средства массовой информации: Материалы Всероссийской научно-практической. конференции. – СПб.: Астерион, 2006. С. 19 – 23.
3. Губанов В.М., Михайлов Л. А., Соломин В. П. Чрезвычайные ситуации социального характера и защита от них. – М.: Изд-во «Дрофа»; 2007.
4. Малькова Т. В. Маци. Еліта. Лідер. / Т. В. Малькова. – К.: Яуар, 2015. – 232 с.

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ – «ЕМОЦІЙНИЙ КОЛАПС» ІТ-ІНДУСТРІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ

Гуща А.А.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
e-mail: anastasiia.hushcha@nure.com

The concept of professional burnout is investigated. The main factors of development, symptoms of occurrence and methods of solving the problem of professional burnout in the workplace of an IT specialist are described.

Проведені в США дослідження показали, що близько 50% випадків звільнення ключових співробітників сфери інформаційних технологій пов'язано з порушенням емоційної складової здоров'я, що сприяє захворюванням і за статистикою є причиною 60-80% відвідувань лікаря [1]. Проблема загострення інтересу до рутинної праці спеціалістів актуалізувала потребу у ґрунтовних дослідженнях причин поширення діагнозу «професійного вигорання» серед працівників цифрової індустрії.

В сучасних умовах повсюдної диджиталізації суспільства кількість представників ІТ-професій стрімко зростає. Сфера комп'ютерних наук видозмінюється і, як наслідок, пред'являє до фахівців значно вищі вимоги. Крім підсилення технічних норм, зростають вимоги до комунікативної компетентності ІТ-працівників, так званих «soft skills». Все це служить джерелом напруги для професіонала, який повинен ефективно вирішувати поставлені завдання в умовах повної самовіддачі і підвищеної концентрації уваги. Очевидно, що напруга може сприяти негативним психологічним проявам у фахівця, які в кінцевому підсумку можуть позначитися на роботі організації в цілому. Найбільш поширеним психологічним порушенням у професійній діяльності є конструкт вигорання.

Професійне вигорання – це психологічний захист, що приводить організм в режим енергозбереження, чиї ресурси виснажені для адаптації до постійно діючих стресових ситуацій. Внаслідок наростаючого емоційного, а потім і фізичного виснаження, ІТ-фахівець переживає повну або часткову втрату ефективності на робочому місці, депресивні настрої і душевний дискомфорт, підвищену схильність до соматичних захворювань. Така «хвороба цивілізації» проявляється наростаючою байдужістю до своїх робочих обов'язків, зростанням негативізму по відношенню як до клієнтів, так і до колег, відчуттям власної професійної неспроможності, незадоволеності виконаною роботою [2].

Професійне вигорання може бути викликано різними факторами. Прийнято вважати, що вигорання відбувається, коли між компанією і співробітником існує розрив в деяких або у всіх цих шести областях:

- робоче навантаження – обсяг роботи некерований, а понаднормова робота надмірна;
- контроль – у співробітника відсутній вплив і влада над своєю роботою, очікування роботи можуть бути незрозумілими, або співробітник не може бачити зв'язку між своєю роллю і стратегією компанії;
- винагорода – працівник отримує недостатнє визнання і компенсацію;
- спільнота – культура дисфункціональна або існує конфлікт на робочому місці;
- справедливість – співробітник не відчуває, що його поважають або справедливо ставляться;
- цінності – існує розрив між мотивами компанії та людини.

Згідно з проведенням в Америці в 2018 році масштабним дослідженням [1], 57,16% працівників компаній Кремнієвої долини на питання «чи страждаєте ви від вигорання на роботі?» відповіли рішуче «так». Більшість учасників зазначили, що вигорання викликано невдалою керівничою ланкою в їх компанії і нечітким напрямком її роботи. Тільки 2,7% вважають, що вигорання не проблема (табл. 1).

Таблиця 1 – Причини професійного вигорання ІТ-робітників

Причина вигорання	Співвідношення
Невдала керівничка ланка та нечіткий напрямок її роботи	22,8%
Робоче перенавантаження	19,7%
Токсична культура	17,8%
Відсутність контролю та кар'єрного росту	15,3%
Недостатня винагорода	12,7%
Вигорання – не проблема на поточному робочу місці роботи	2,7%
Інше	9%

Це свідчить, що проблема професійного вигорання є однією з найважливіших для працівників сфери ІТ. Специфіка організації праці в ІТ-індустрії ставить тверді вимоги до емоційної складової особистості ІТ-фахівця. Вимушений процес придушення емоцій створює загальний негативний настрій, що веде до емоційного вигорання. У взаємозв'язку вигорання і організаційної культури ще багато невияснених аспектів, проте попередні результати теоретичних досліджень дають підстави вважати, що зниження рівня вигорання персоналу можливе через управління елементами культури організації, управління її психологічним кліматом.

Перелік посилань

1. 58 Percent of Tech Workers Feel Like Impostors [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.teamblind.com/>
2. Шнайдер О. В. Психологічні особливості емоційного вигорання працівників сфери інформаційних технологій // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Випуск 26. – 2014.

SOFT SKILLS ДЛЯ УСПІХУ UX-ДИЗАЙНЕРА

Ісаєнко Т.Ю.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н. М.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, проспект Науки, 14, каф. філософії)

e-mail: tetiana.isaienko@nure.ua

The front end of the UX is really huge, so a UX designer can be useful in a multitude of areas. The key Soft skills that will be useful to this specialist are effective communication, interaction with teams, work with clients, time management, the ability to work in conditions of change, the ability to resolve conflicts, as well as work in stressful conditions, etc.

Ринок веб-розробки дуже активно розвивається, відповідно професія UX-дизайнера стає більш затребуваною у процесі побудування бізнес рішень. Розвиток соціальних навичок є життєво важливим для успішної кар'єри в UX.

В умовах підвищеної конкуренції, володіння soft skills (особистими компетенціями) часто стає вирішальним при підборі фахівців. Йдеться про те, що перевагами на інтерв'ю стають навички ефективної комунікації, взаємодії з командами, роботи з клієнтами, тайм-менеджменту, вміння працювати в умовах змін, вміння вирішувати конфлікти, а також працювати в стресових умовах і ін.

Головними переваги для UX-дизайнера є: креативність, комунікативні навички, адаптивність і гнучкість, емоційний інтелект.

1. Креативність

Ми постійно перебуваємо в інформаційному потоці. У ньому легко загубитися або втратити фокус. Навик допомагає шукати взаємозв'язок між фактами, раціонально мислити, приймати правильні рішення і сформулювати сильні аргументи.

Креативність – найбільш затребуваний soft skill, згідно з останніми дослідженнями LinkedIn.

Креатив потрібен скрізь, від етапу планування і розробки інтернет-ресурсу до просування сайту та організації онлайн-продажів. В UX-сфері такі фахівці знаходять нестандартні, але ефективні шляхи «достукатися» до споживача, незважаючи на навколишній інформаційний шум.

2. Комунікативні навички

Неможливо в поодиночці створити успішний продукт. Це завжди командна робота дизайнера, менеджера проекту, розробника, маркетолога і багатьох інших. Постійно доведеться взаємодіяти з командою – від цього буде залежати успішність проекту. Комунікативні навички допоможуть співпрацювати і чути один одного, це готовність прислухатися до чужих ідей, спілкуватися і отримувати зворотний зв'язок.

3. Адаптивність і гнучкість

Світ постійно змінюється. Найпопулярніші тренди сьогодні, завтра можуть бути забуті. Те, чим захоплюється користувач зараз, на наступному тижні може йому набриднути. UX-дизайнер повинен враховувати цю мінливість і оперативно реагувати на зміну трендів і технологій. Тому необхідно володіти навиком «гнучкого» мислення, який дозволить швидко адаптуватися до будь-яких змін. Важливо вміти поглянути на проблему з різною перспективи і при зміні ситуації коригувати свій робочий процес.

Є певні риси і навички, які демонструють здатність до адаптивного підходу. Наприклад, вміння аналізувати ситуацію, сприйнятливість, здатність змінити свою думку, терпіння, навик управління гнівом і орієнтування на рішення проблем.

4. Емоційний інтелект

UX-дизайнеру необхідний емоційний інтелект – він дає здатність розпізнавати, аналізувати і контролювати свої емоції, а також відчувати темперамент і настрої інших людей, в деяких ситуаціях може бути навіть більш важливий, ніж IQ. Людина з високим емоційним інтелектом контролює спалахи почуттів і приймає себе з достоїнствами і недоліками. Він володіє навиком емпатії і може підлаштувати свою поведінку під настрої оточуючих.

Рівень успіху компанії вже давно перестав залежати тільки від того, наскільки добре виконуються безпосередні обов'язки. Щоб бути компетентним фахівцем, треба розвивати навички Soft skills. Вони допоможуть якісно і ефективно виконувати свої обов'язки, підвищать вміння спілкуватися, вирішувати конфліктні ситуації, творчо мислити, пропонувати ідеї, думати про майбутнє – впливати на культуру компанії і в цілому на бізнес. Для UX-дизайнера це важливо в першу чергу, адже він прописує саме роботу користувача з додатками – своєрідна комунікація, що, власне, впливає на задоволеність додатком більше, ніж будь-який інший фактор.

Перелік посилань

1. ITSupportMe [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.itsm.by/news/category/1>.
2. Эбигейл Джонсон Хесс 10 самых востребованных навыков 2019 года по версии LinkedIn [Електронний ресурс] / Эбигейл Джонсон Хесс // MakeIt. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cnbc.com/2019/01/04/the-30-most-in-demand-skills-in-2019-according-to-linkedin-.html>.
3. Кэмп Д. Сначала скажите нет. Секреты профессиональных переговорщиков / Джим Кэмп. 2021. – 320 с.
4. Обломова О. Топ-10 ключевых soft skills для успеха в IT-сфере [Електронний ресурс] / Ольга Обломова // 4BRAIN. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://4brain.ru/blog/top-10-kljuchevyh-soft-skills-dlja-uspeha-v-it-sfere/>.

БУЛІНГ: ПРИЧИНИ ТА СПОСОБИ ПРОТИСТОЯННЯ

Онищенко П.В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65
e-mail: polina.onyshchenko@nure.ua

Recently, the problem of bullying has become particularly relevant. Bullying can be associated with problems in the family with self-doubt, and this applies to both sides of the confrontation. The article defines the reasons for bullying and identifies ways to resist such harassment. Work on the prevention and resistance to bullying, contributes to the formation of a society of people free from bullying and violence.

Останнім часом особливої актуальності набула така проблема, як булінг.

Цей термін прийшов до нас з Америки, що в перекладі означає цькування, знущання і залякування. Більшість дослідників визначають булінг як «зарозумілу, образливу поведінку, агресивне переслідування одного з членів колективу (шкільного, студентського або професійного) з боку інших членів колективу або його частини» [1]. Булінг і міжособистісний конфлікт, хоча і схожі за проявами, принципово відрізняються один від одного, так як в булінгу жертва не може самотійно протистояти нападам. У разі конфлікту сили сторін можуть бути приблизно рівні.

Булінг може йти корінням в раннє дитинство, коли діти стикаються з ситуаціями, коли їх дражили брати, сестри або друзі. Це може обмежуватися одноразовими жартами, які в підсумку припиняються і не несуть сильної шкоди, але, коли це затягується, це надалі може завдати травму дитині.

Через що діти і підлітки стають булерами або піддаються булінгу? Найчастіше це відбувається або через проблеми в сім'ї, або через невпевненість в собі, причому це відноситься до обох сторін протистояння.

Для жертв цькування характерна чутливість, тривожність, схильність до сліз, фізична слабкість, низька самооцінка, у них мало друзів, такі діти вважають за краще проводити час на самоті або з дорослими.

Якщо говорити про булерів, часто такі діти піддаються насильству вдома і, як наслідок, зганяють свою агресію на інших. Через такі ситуації вони хочуть реабілітувати своє «я» і свою гідність, принижуючи іншого, таким чином показуючи свою перевагу над ним.

На жаль, в наш час, багато дітей люблять спостерігати з боку за тим, що відбувається, як свідки. Багато з них можуть мати співчуття до жертви, але мало хто з них повідомить дорослим про те, що відбувається. Реакція

свідків дуже важлива булерам, так як завдяки цим знакам вони отримують задоволення від виконаного, оцінюючи знаки уваги як підтримку з боку. Але особам, які приймають на себе роль свідка, доводиться нелегко, бо, з одного боку, їм потрібно підтримувати кривдника, щоб самим не опинитися на місці жертви, а з іншого боку, їх може переслідувати відчуття почуття сорому за свою бездіяльність.

В якості причин булінгу психологи найчастіше називають боротьбу за лідерство; зіткнення різних субкультур, цінностей, поглядів і невміння толерантно ставитися до них; агресивність як комплекс особистісних характеристик; наявність у дитини психічних або фізичних вад, що провокують комплекс «чужого»; занижену або неадекватно завищену самооцінку; заздрість, що виникає у відповідь на незадоволення життєвих потреб особистості і т. д. [1].

Як же протистояти булінгу? Фахівці рекомендують ігнорувати кривдника, адже кривдникам потрібна увага. Відсутність реакції на цькування, швидше за все, призведе до того, що булер кине́ться в пошуки нової жертви, так як не отримає потрібних емоцій. Слід також заручитися підтримкою людей, які здатні і самі протистояти нападам, і надати підтримку слабшим. Саме перебування в компанії таких людей здатне допомогти, адже в їх присутності кривдник може побоятися почати цькування, так як зможе отримати відповідь. Також не варто мовчати, завжди потрібно говорити про проблему. Психологи радять набратися впевненості в собі. Виявляючи впевненість, можна захиститися від знущань [2].

Проблема булінгу сьогодні стоїть дуже гостро. Робота з профілактики та протистояння булінгу, безумовно, є надзвичайно необхідною, так як це сприяє формуванню суспільства людей, вільних від цькування і насильства.

Перелік посилань

1. Буллинг и как его преодолеть: Рекомендации психолога [Електронний ресурс] / Елена Божор. – Режим доступу до ресурсу: <https://womo.ua/bulling-i-kak-ego-preodolet/>
2. Буллинг или травля среди сверстников [Електронний ресурс] / Е. А. Гончаров. – Режим доступу до ресурсу: <https://4gdkp.by/tsentry/56-stranichka-psikhologa-yuniks/471-bulling-ili-travlya-sredi-sverstnikov>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ СВІДОМОСТІ БІДНОСТІ

Плеханов Д.В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
e-mail: denys.plekhanov@nure.ua

The problem of poverty in Ukraine currently affects a large part of the population. One of the factors that contribute poverty as the quality of life of the people is such a poverty consciousness. The article analyze the signs of poverty consciousness (fearing to the future, pessimistic expectations, suspicion and doubts about others etc.). It is pointed out that the thinking of a person with the poverty consciousness is recognized by the predisposition to think with the help of stereotypes. Some recommendations are provided for overcoming the negative manifestations of poverty consciousness.

Актуальність теми обумовлена тим, що проблема бідності в Україні в даний час торкнулася значної частини населення. Дослідження міжнародних організацій показали зростання рівня бідності в Україні в 2020 році на 50%, і на поточний момент бідність стосується понад 19 млн осіб. Згідно з оцінкою населення України в 2019 році в країні проживало 37,2 млн осіб. Отже, що за межею бідності проживає більше половини населення країни [1].

Якщо розглядати цю проблему з психологічної точки зору, то можна виділити деякі внутрішні фактори, які серед інших сприяють бідності як якості життя конкретних людей. Одним з таких факторів є так звана свідомість бідності. Всім хочеться жити в достатку, але вдається це не всім. Відбувається це тому, що людьми керує свідомість бідності. Свідомість бідності – це певний тип мислення, при якому людина переконана в обмеженому ресурсі всесвіту, якого вистачить не всім.

До ознак свідомості бідності можна віднести наступні риси [3]:

- відсутність відчуття внутрішньої безпеки;
- побоювання перед майбутнім та песимістичні очікування;
- підозрілість і сумніви щодо інших людей та організацій;
- страх залишитися без грошей;
- обмеженість бачення стосовно знаходження ресурсів тощо.

Стереотипи – це те, що визначає мислення людини зі свідомістю бідності. Стереотипи обмежують мислення, змушують приймати неефективні, часто помилкові рішення, спотворюючи, таким чином, справжню інформацію, на базі якої необхідно діяти.

Дослідники відмічають, що людину зі свідомістю бідності можна пізнати за звичкою економити гроші, шкодячи при цьому своєму часу і комфорту. Основна звичка, що виділяє таку людину, – це вузько

спрямоване мислення. Вона направляє свою увагу на задоволення нагальних потреб, натомість того, щоб скласти глобальний план, який дозволить в майбутньому вирішити фінансові проблеми.

Психологи визначають, що для подолання психології бідності потрібно:

- визнати своє становище, проблему з фінансами;
- змінити ставлення до грошей як до «зла», навчитися думати про них, як про можливість;
- перестати скаржитися проблеми з грошима (скарги навряд чи принесуть бажаний результат, це скоріше спроба перекласти відповідальність);
- не порівнювати себе та не заздрити людям, які мають краще матеріальне положення;
- перейти від думок та почуттів щодо власного фінансового становища до активних дій (почати втілювати плани щодо поліпшення свого життя);
- відчувати задоволення від витрати грошей. Економіка розвивається за рахунок потоків грошей, а переживання від потрачених грошей навряд чи поліпшить економічне становище;
- усвідомити, що ніхто нічого нікому не винен і кожен самотійно несе відповідальність за своє життя;
- намагатися підійти до власних проблем з іншого боку, мислити нестандартно, креативно;
- працювати з власними страхами помилок і невдач. Як говорить народна мудрість: не помиляється той, хто нічого не робить [3, 4].

Психологи запевняють: чим ясніше людина представляє кінцеву мету, тим раціональніше використовує власні ресурси. Тому люди з чіткою програмою, як правило, досягають більшого успіху, чим ті, хто задає досить розпливчасту програму: «Бажаю багато грошей».

Перелік посилань

1. Більше половини українців живуть за межею бідності – заступник спікера ВР Кондратюк [Електронний ресурс] // thepage.ua. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://thepage.ua/news/bolee-poloviny-ukraincev-zhivut-za-chertoj-bednosti>.
2. Денисов. Н. Соціальна політика: цілі, принципи, механізми реалізації // Економіст – 1995, № 11
3. Психологія бідності [Електронний ресурс] // Психологія і Психіатрія – Режим доступу до ресурсу: <https://psihomed.com/psihologiya-bednosti/>.
4. Волкова Л.Т. Мініна В.М. Стратегія соціологічного дослідження бідності. //СОЦІС.-1999.-№1

АРТ-БЛОК ЯК СТРЕС: МЕТОДИ ПРОФІЛАКТИКИ

Рихтік А.Б.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
e-mail: alona.rykhtik@nure.ua

The phenomenon of the art block, which is a kind of creative crisis, is a enough common problem. The article proposes an approach that considers the art block as a kind of stress. This approach allows you to identify general and specific methods of prevention of the art block, which can significantly help creative people to avoid the problems of the art block or to soften and accelerate its experience.

Тема арт-блоку є досить актуальною для представників творчих професій, а також для дизайнерів чи художників. Феномен арт-блоку, який найчастіше зводять до різновиду творчої кризи, широко розповсюджений та є досить поширеною проблемою. В його основі лежить найчастіше стрес, який може тривати певний час або ж триває досить довго.

Арт-блок як творча криза (або writer's block, письменницький блок) – стан, в якому автор втрачає здатність створювати нові твори або переживає творчий спад. Важкість стану варіюється від складності у вигадуванні оригінальних ідей до багаторічної нездатності займатися роботою. Протягом всієї історії творча криза багато разів підтверджувалася документально. Дослідження по даній темі почали проводитись наприкінці 1970-х рр., дослідники тоді фокусувалися в основному на творчій кризі письменників.

Творчі особистості, які стикалися з явищем арт-блоку, описують його по-різному, але можливо виявити деякі характеристики цього стану.

Один з розповсюджених описів арт-блоку вказує на його схожість з емоційним вигоранням, коли людина відчуває постійну втому, втрачає цікавість до своєї роботи та впевненість в своїй майстерності як професіонала. Інша особливість переживання арт-блоку пов'язана з тривогами, коли людина не може впевнитися у своєму виборі професії та (або) порівнює себе з іншими, через це втрачає мотивацію щось робити далі. Це може призвести до підвищеної самокритики або недооцінювання себе/своєї праці.

Часто як характерну рису арт-блоку вказують страх чистого (білого) аркуша, який відчувається як втрата можливості творити. Однією з причин цього може бути відсутність розуміння художником того, що він хоче зробити. На це впливає як візуальний досвід, так і складність перенесення ідеї у реальність.

До виникнення арт-блоку можуть призвести різні явища, але зазвичай це відбувається через те, що людина знаходиться у постійному

стресі та напрузі. Тому продуктивним нам здається підхід, який розглядає арт-блок як наслідок або навіть як різновид стресу.

Такий підхід дозволяє виділити загальні та специфічні методи профілактики арт-блоку, що може суттєво допомогти творчим людям уникнути проблем арт-блоку або хоча б пом'якшити та прискорити його переживання.

Одним з основних та корисних методів профілактики є регулярний відпочинок. Навіть малий час, виділений на нього, гарантує покращену працездатність та ефективність протягом дня. Необхідно зменшити кількість і регулярність стресу, саме тому регулярний відпочинок добре допомагає відволіктись від постійних турбот.

З проблемою білого аркуша можна боротися комбінованим методом – для реалізації ідеї спочатку описувати мету, на яку орієнтований митець, писати на аркуші, що саме хочеться створити. Другий важливий пункт – наявність запасу «креативності». Для створення чогось нового потрібно мати, по-перше, набір навичок, по-друге, так звану «креативну» базу.

Одним з найпростіших методів поширення креативності творчої людини – відведення певного часу для пошуку натхнення. Зберігаючи у цифровому форматі ті картини чи зображення, що надихають, відвідуючи галереї та музеї, або відпочиваючи на природі, можна знайти багато ідей для поповнення бази «креативності». Та повертаючись до цих архівів, можна створювати щось нове.

Перемикання уваги на щось приємне, правильний підхід до роботи або відпочинку, спрямований на моральне задоволення людини, теж важливі. До важливих способів також відносяться здоровий сон, здорове харчування та фізичні навантаження. Заняття спортом є дуже важливими особливо в період карантину, адже люди ведуть малорухливий спосіб життя. Через це відбувається моральне і інтелектуальне перенапруження, що служить однією з причин порушення сну та появи безсоння.

Отже, основною причиною арт-блока можна назвати стрес та брак відпочинку. Для більш впевненої роботи в творчому середовищі потрібно підтримувати свої креативні здібності, робити плани, ставити певні цілі, не обов'язково великі. Значну позитивну роль може зіграти також позитивний настрій. Стрес є частою проблемою і фактором в нашому житті, але потрібно вміти долати його, а не чекати, коли він пройде сам.

Перелік посилань

1. Арт-блок [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://lenin.guru/banalnye-pravila-dlya-preodoleniya-art-bloka>
2. Jake Parker "Your Creative Bank Account" [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://youtu.be/46OCXFVqRg4>
3. SIMART "Ошибки, которые вгоняют тебя в арт-блок" [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://youtu.be/P-WcZTnxD2c>

КРИЗА ЧВЕРТІ ЖИТТЯ

Сабадаш В.О.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
e-mail: vlada.sabadash@nure.ua

Nowadays, with the development of technologies and sciences, various areas and branches of professions arise, and a young person, due to a lack of knowledge and understanding, is difficult to decide what he wants to do and which way to go. Associated with this is fear of decision making and uncertainty in choice. Which leads to the onset of a disorder that can be characterized as a quarter-life crisis. This is a crisis that can be experienced at the age of twenty, when there is contact with the "real world" associated with anxiety about the direction and quality of your life, which is caused by the stress of becoming an adult. Research has shown that unemployment and career choices are common causes of anxiety or stress in young people.

Традиційно вважається, що життя в 20 років набуває нових барв, в цьому віці молодь досліджує світ і пробує нові можливості, як в професійному, так і в особистісному плані. Однак, при цьому людей цього віку чекають різні випробування, стрес і, звичайно, перехід у доросле життя. Багато людей на цьому етапі переживають періоди занепокоєння, невпевненості, замішання й ізоляції [1], ставлять під сумнів свої цілі, плани і відносини. Професіонали назвали цей стан кризою чверті життя.

Це криза, яка зачіпає молодих людей у віці від 20 до 30 років. Молоді люди можуть відчувати, що вони застрягли в роботі, з якої немає виходу, в той час як всі їхні друзі просуваються по кар'єрних сходах, або дивуватися, чому вони не можуть зберегти романтичні відносини тривалими, коли інші члени їх соціальної групи одружуються і заводять дітей. А коли вони бачать, що їхні однолітки знайшли успішну роботу і стали фінансово стабільними і незалежними, з'являється невпевненість в собі і в своїх рішеннях [2]. Молоді люди, що стикаються з цією кризою, ще не знають, чого вони хочуть, і не розуміють, хто вони. І в підсумку приходять усвідомлення, що можливостей занадто багато, щоб зупинитися на чомусь конкретному. До того ж всі тривожні почуття, які зазвичай виникають в цей період життя, можуть бути посилені соціальними мережами. Наприклад, в Instagram і Facebook люди, як правило, публікують повідомлення та фотографії, в яких документуються тільки їх кращі враження, що не відповідає реальності [3].

Коли закінчується навчання, молодь стикається з потоком життєвих змін і постійного вибору, які крутяться навколо них майже у всіх основних сферах життя. Вони вирішують, де їм жити: переїхати в свою квартиру або повернутися до своїх батьків. Вони хочуть зробити кар'єру, але іноді

застряють на роботі початкового рівня, на якій не оплачуються рахунки, і ні про яке комфортне життя не може бути й мови. Всі ці проблеми можуть призвести до почуття тривоги, страху, нестабільності і кризи. За словами доцента школи психології та консультування з питань кризи чверті життя при Ріджентському університеті Сайруса Вільямса, «занадто багато варіантів, занадто багато рішень, і це страшно» [2].

Криза чверті життя не завжди сприймається серйозно суспільством в цілому. Однак їй потрібно приділяти такий же рівень поваги і уваги, як і до кризи середнього віку, а не применшувати її значимість. «Розуміння культури цієї групи населення матиме важливе значення для стійкого успіху лікування», – каже Кетрін Херманн, доцент кафедри педагогічної освіти Університету Луїзіани в Лафайетті [2].

Для покращення самопочуття при кризі чверті життя фахівці рекомендують [2, 3]:

- намагатися не порівнювати себе з оточуючими, не треба встигати за ними, у кожного свій шлях;
- усвідомити, що помилки неминучі – не потрібно боятися їх;
- читати літературу, дивитися відео на YouTube про свою проблему і методах її рішення;
- зрозуміти, чим ви хочете займатися, що вам цікаво і рухайтесь в цьому напрямку;
- пробувати нове, методом спроб і помилок, дізнатися, до чого у вас талант і що приносить задоволення;
- знайти підтримку від рідних, друзів, або від психолога тощо.

З кожним роком криза чверті життя отримує все більше значення. Молодь набуває все більше суспільної ваги, отже проблеми кризи чверті життя стають все більш значущими не лише для самої людини, а й для суспільства в цілому. Тому слід більше уваги приділяти намаганням молоді знайти своє призначення, смак і, навіть, сенс життя.

Перелік посилань

1. Идентичность: юность и кризис / Эриксон Эрик; Пер. с англ. Прихожан А. М., Ривош В. И., Андреева А. Д. – Москва: Прогресс, 1996. – 344 с.
2. Validating the quarter-life crisis [Електронний ресурс] / Lynne Shallcross. – Електрон. текстові дан. – HarperCollins Publishers, 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://ct.counseling.org/2016/04/validating-the-quarter-life-crisis/> – Електрон. версія друкованої публікації Американської асоціації консультантів.
3. Возрастные кризисы и как с ними справиться. Кризис четверти жизни [Електронний ресурс] / Даша Татаркова. – Електрон. журн. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.wonderzine.com/wonderzine/life/life/215521-life-crisis>

ЕМПАТИЯ ЯК СПОСІБ РОЗУМІННЯ ІНШОЇ ЛЮДИНИ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ СТОРОНИ

Узлова А.Д.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н. М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
e-mail: alisa.uzlova@nure.ua

Empathy is a social process by which a person understands and is aware of other people's emotions and behavior, and can often cause a person to feel the same emotions. With the proper development of the empathic process – there is an opportunity to help other people. Empathy plays a crucial role in human, social and psychological aspects at all stages of life. However, empathy motivates us to do things that may seem right now, but lead to tragic consequences in the future.

Термін емпатія з'явився в науковій психології на початку ХХ ст. Емпатія – це соціальний процес, за допомогою якого людина розуміє і усвідомлює чужі емоції та поведінку, і часто може привести до того, що людина відчуває ті самі емоції. Вона відрізняється від співчуття, яке передбачає турботу про інших, але при цьому ви не розділяє ті самі емоції, що й вони.

Акт емпатії може відбутися тільки тоді, коли ваш співрозмовник відчуває, що ви його розумієте, бачите, чуєте. Дослідження пояснюють емпатію «дзеркальним принципом роботи мозку» [1; с.1]. Згідно цього принципу, коли ми спостерігаємо або відчуваємо психоемоційний стан іншої людини, в нашому мозку збуджуються ті самі відділи, які б були задіяні, якщо б ми відчували щось самі.

Початком емпатичного процесу є емпатогенна ситуація, яка емоційно «заряджає» суб'єкта емпатії. Далі включається емоціональна ідентифікація, внаслідок чого виникає співпереживання. Під час наступної стадії співчуття роль емоційної складової згасає і підключаються когнітивні процеси. Ця стадія характеризується більшою усвідомленістю ситуації та при подальшому розвитку емпатичного процесу – можливістю надання допомоги.

Дослідники розрізняють два типи емпатії [2; с. 542]: емоційну та когнітивну. Емоційна емпатія складається з трьох окремих компонентів. «Перший – це відчуття тих самих емоцій, що й інша людина... Другий компонент, особистий дистрес, відноситься до власних почуттів страждання у відповідь на сприйняття важкого становища... Третій емоційний компонент, який відчуває співчуття до іншої людини, найчастіше асоціюється з вивченням емпатії в психології», [2; с. 544].

Другий тип емпатії – когнітивна емпатія. Когнітивна емпатія, також відома як емпатична точність, передбачає «наявність більш повних і

точних знань про зміст розуму іншої людини, зокрема про те, як людина відчувається», [2; с. 546]. Когнітивна емпатія більше нагадує навичку: люди вчаться розпізнавати та розуміти емоційний стан інших як спосіб переробки емоцій та поведінки.

Незважаючи на всі явні переваги емпатії, вона може змушувати нас діяти несправедливо. Вона мотивує нас здійснювати вчинки, які можуть здаватися правильними зараз, але призводять до трагічних наслідків в майбутньому. Якщо емпатія робить нас занадто прихильними до окремих осіб, великі цифри притупляють почуття, які ми повинні відчувати. Наприклад, в дослідженні, яке провів соціальний психолог Д. Батсон з Університету Канзасу піддослідним пропонувалось відповісти на питання щодо такої ситуації: 10-річна дівчинка знаходиться на останній стадії раку мозку і відчуває сильний біль, з якою звичайні медикаменти вже не справляються. Припустимо, ви працюєте в клініці і можете посунути її трохи вище в листі очікування операції. Як би ви вчинили? Коли спочатку просили уявити біль тієї самої 10-річної дівчинки, опитувані пропонували поставити її прізвище перед іншими дітьми. Але коли їм докладно описували ситуацію, вони розуміли, що в черзі є діти, яким допомога потрібна більше [3; с.90].

Емпатія грає вирішальну роль в людському, соціальному і психологічному аспектах на всіх етапах життя. Наявність емпатії збільшує ймовірність допомоги іншим і вияву співчуття. Однак не можна назвати людину, що більше схильна до емпатії – доброю, а та, що менш схильна – поганою. Доброчесність більше залежить від вміння співчувати людині, не переймаючи на себе її біль, а також від здатності до самоконтролю та почуттям справедливості. А бути поганою людиною – це перш за все не зважати на інших і бути нездатним контролювати свої потреби. Отже, вивчення емпатії є великою областю для досліджень психологам і нейробіологам в багатьох галузях, при цьому регулярно з'являються нові теорії.

Перелік джерел

1. Зайцева Ю. С. Зеркальные клетки и социальная когниция в норме и при шизофрении // Социальная и клиническая психиатрия. – 2013, т. 23, №2.
2. Jean Decety Greg, J. Norman. Empathy: A Social Neuroscience Perspective // International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. – 2015. P. 541 – 548.
3. Бовина И.Б. Исследование эмпатии: критический анализ и новые перспективы // Культурно-историческая психология. – 2020. Том. 16, № 1. С. 88 – 95.

ПРИНЦИПИ РОБОТИ В КОМАНДІ ЯК ОСНОВА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Філіппов В.В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
e-mail: vladlen.filippov@nure.ua

Today's teams are different from the teams of the past: They're far more diverse, dispersed, digital, and dynamic (with frequent changes in membership). But while teams face new hurdles, their success still hinges on a core set of fundamentals for group collaboration. The trouble is, effective collaboration is much easier said than achieved. And there are oh so many way ways for it to go wrong. A lot of times, it just doesn't work. Yet for some reason, how it's done in practice is rarely talked about. There simply aren't enough resources dedicated to helping teams get it right. And getting it right is urgently important.

В життєвому процесі людина нерозривно пов'язана із різними спільнотами людей, у той же час, в деяких із них одразу людина і знаходиться. Проблема роботи у таких спільнотах, або у командах, не є новою, але для її розв'язання потрібно чітко проаналізувати ситуацію і рухатися у цьому шляху.

Як і будь-які навички, навички роботи у команді базуються на певних фундаментальних принципах. До фундаментальних принципів роботи у команді можна віднести: психологічну безпеку, довіру і надійність, чітке усвідомлення цілей та ролей кожного та спільна мета.

Психологічна безпека. Виконуючи роботу у команді, кожен її член, відповідно до усіх інших, повинен почувати себе у безпеці, не боятись зробити помилку, а потім разом із командою її вирішити, бути вільним і не боятись запитати поради, або спробувати себе на новій позиції, і бути повноцінною частиною команди – без страху відмови або покарання.

То як можна підвищити психологічну безпеку у власній команді? По-перше, підходити до конфлікту як співробітник, а не супротивник. Коли виникають конфлікти, треба уникати спровокованих реакцій, запитуючи: «Яким чином ми взаємно могли б досягти бажаного результату?» Потрібно розмовляти із членами команди як із «своїми», але й передбачати реакції, планувати протидії та дотримуватись такого способу мислення, де вам по-справжньому цікаво почути точку зору іншої людини. Доцільно також просити відгук, щоб висвітлити власні «сліпі плями». Коли в команді панує це почуття психологічної безпеки, можна розраховувати на більш високий рівень продуктивності роботи, підвищену мотивацію до вирішення складних проблем, більше можливостей навчання та розвитку та кращу ефективність.

Довіра – це фундаментальний принцип, який сприяє перетворенню команди на більше, ніж сума її частин. Покладаючись на те, що інші люди роблять щось, що впливає на всіх членів команди, ви вирішуєте вірити в їхні здібності та добросесність, відмовлятися від контролю та сподіватися на хороші результати. Питання побудови та надання довіри лежить в основі ефективного побудови команди. Оцінюючи надійність потенційних членів команди, дуже важливо робити це з трьох аспектів: довіра до добросесності, довіра до етичних характеристик та довіра до компетентності кожного члена команди. Це те, що ми можемо назвати рівнянням довіри. Довіра повинна бути послідовною та взаємною.

Чітке усвідомлення цілей та ролей кожного. Команда в цілому буде працювати на більш високому рівні ефективності, коли кожен член команди знає:

1. Що від нього очікують
2. Які аспекти його ролі є найбільш важливими
3. Як його робота сприяє досягненню командних цілей
4. Як оцінюватиметься його ефективність

Однак це не просто акцент до індивідуальної ролі, кожен член команди також повинен чітко розуміти ролі всіх інших членів команди, цілі групи та те, як кожна роль буде сприяти досягненню цих цілей.

Спільна мета. Мета є ключовою ланкою для роботи у команді, бо якщо хоча б один член команди не усвідомлює, заради чого він працює, всі трати зусиль відчуються марними. Людей повинно рухати чітке визначення цілей і загальна мета, вони повинні мати змогу зрозуміти, як їх співпраця принесе користь справі більшій, ніж справа будь-якої однієї людини. Співпраця ефективна лише за умови виявлення цілей: яку проблему ми намагаємось вирішити разом? Що ми можемо зробити, щоб це вирішити колективно?

Таким чином, можна сказати, що спираючись на фундаментальні принципи навичок роботи у команді можна побудувати ідеальний механізм – високоефективну та дружню команду, в якій не існуватиме місця суперечкам, невизначеності у загальних цілях та нерівної цінності кожного із членів команди.

Література

1. Collaboration has become more complex, but success still depends on the fundamentals by Martine Haas and Mark Mortensen. <https://hbr.org/2016/06/the-secrets-of-great-teamwork>
2. The Essential Guide to Effective Teamwork in 2019 by Liz Chatterton. <https://medium.com/article-group/the-essential-guide-to-effective-teamwork-8c94eb377902>

СПОСОБИ БОРОТЬБИ ЗІ СТРЕСОМ І ВИГОРАННЯМ НА РОБОТІ У ПРОГРАМІСТІВ

Мітрошкіна К.В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.

Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465

E-mail: kristina.mitroshkina@nure.ua

Due to high competition, constant deadlines, a huge daily information flow and routine, IT specialists are very prone to stress and burnout at work. Analyzing the specifics of the programmers profession, we can identify some ways to deal with stress, which are the most universal specifically for these employees. Following these methods of dealing with stress by programmers will increase their productivity, efficiency, maintain professional motivation and job satisfaction.

На сьогоднішній день, у зв'язку зі стрімким впровадженням ІТ технологій і переходом більшості сфер життєдіяльності в електронний формат, професія програміста стає все більш і більш популярною і затребуваною. Робота програміста пов'язана з інтелектуальним напруженням, що сприяє підвищенню ризику виникнення стресу, як захисної реакції організму, і це може негативно відобразитися на продуктивності і загальному стані людини. Тому дуже важливими є дослідження, які спрямовані на визначення можливих способів запобігання і протистояння стресу на роботі.

Вивчення проблеми боротьби зі стресом у програмістів займалися такі дослідники, як Козина І. М., Сергійкова Е. В., Труфанова Т. А., Придатко О. Р., Девід Уолш та інші.

Більшість психологів стверджують, що через велику конкуренцію, постійні дедлайни, величезний щоденний потік інформації і рутину працівники ІТ сфери дуже схильні до стресу та вигоряння на роботі.

Аналізуючи специфіку роботи програмістів, можна виділити деякі способи протидії стресу, які, як ми вважаємо, є найбільш універсальними саме для цього типу працівників.

Одним з найбільш важливих і дієвих способів протистояння професійному стресу є вміння відволікатися, переключати увагу. Особливістю роботи програміста є інтенсивна інтелектуальна робота, виконуючи яку люди можуть годинами без перерви сидіти над вирішенням одного завдання, в той час, як найкращим рішенням у такій ситуації буде зробити невелику паузу і зі свіжими думками повернутися до роботи. Така перерва допоможе уникнути перенапруги і стресу надалі.

Наступним, не менш важливим, методом боротьби з постійним професійним стресом є хобі, крім програмування, бажано заняття спортом. Таким чином, організм перемикається на інший вид діяльності, змінюючи

розумове напруження фізичним. Хобі відволікає від комп'ютера, не дає забути про реальний світ, а рух допомагає підтримувати форму і гармонію з собою.

Також, не можна забувати про сон і правильне харчування. Погане харчування або нестача сну призводять до порушень функцій життєдіяльності, постійної втоми і депресій. Очевидно, такому організму набагато складніше боротися зі стресом, ніж здоровому.

Ще одним цікавим і дієвим способом може виявитися ведення особистого щоденника. Деякі психологи рекомендують записувати туди свої думки і переживання, тим самим звільняючи мозок і знімаючи стрес. А записування цілей може допомогти менше відкладати на потім і уникнути тиску наближаючих термінів.

Рекомендується так само підтримувати чистоту на робочому місці, тоді мозок не буде відволікатися на навколишнє середовище, а буде більше зосереджений на написанні коду.

Завершальним важливим правилом з уникнення стресу можна назвати збереження балансу особистого життя і роботи. Не варто забувати проводити час з друзями і про прості людські потреби. Коли робота стала зовсім напружувати і не приносить вже ніякого задоволення, коли починає з'являтися хронічна втома – правильним рішенням буде взяти відпустку і на тиждень-два повністю забути про все, відволіктися, відпочити, зайнятися своїми справами і потім з новими силами відновити робочий процес.

Отже, додержання цих методів боротьби зі стресом у програмістів сприятимуть збільшенню продуктивності, ефективності праці, збереженню професійної мотивації та задоволення від роботи. Великою помилкою є постійна концентрація на роботі, безперервна мозкова діяльність протягом довгого часу, яка призводить до перенапруження і як наслідок до стресу або вигорання. Повністю уникнути стресу в повсякденному житті і роботі програміста неможливо, але слідуючи деяким правилам-можна звести його вплив на організм до мінімуму. Головне, любов до своєї справи і усвідомлення того, що робота приносить задоволення.

Перелік джерел

1. Уолш Д. 8 способів, як програмісту не зійти з розуму [Електронний ресурс] / Девід Уолш. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://security-corp.org/programming/21375-8-sposobov-kak-programmistu-ne-soyti-s-uma.html>.
2. Черемухина І. Як подолати професійне вигорання в ІТ: поради і тест [Електронний ресурс] / Ірина Черемухина. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://iampm.club/blog/kak-spravitsya-s-professionalnym-vygoraniem-v-it-sovety-i-test/>.

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА СВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Шпількін А. Р.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.(057)702-14-65)

e-mail: andrii.shpilkin@nure.ua

In today`s world, the possibility of manipulating society in general and the individual in particular is growing. Informatization of society takes place in the social environment. Today, the power of information flows is not limited by necessary or cultural boundaries. Information carries both creative and destructive power, but to a much greater extent than it was before. People are directed to the flow of information that affects public consciousness and feelings. The article considers the problems of manipulation of human consciousness by the media and the negative impact of this manipulation.

У сучасному інформаційному світі засоби масової інформації (ЗМІ) виконують головну інформативну функцію в суспільстві. З розвитком ЗМІ посилюється і їхній вплив на свідомість людей. Недарма ЗМІ називають «четвертою владою. Але, на жаль, останнім часом люди стають жертвами такої сліпої довіри – і, як наслідок, зручним об'єктом для маніпулювання.

Сучасна людина піддається інформаційному впливу за день сотні раз. Нас умовляють, зазивають, настирливо намагаючись довести, що потрібно одягати, на чому смажити, чим лікувати. Радіо, телебачення, газети, журнали нав'язують своє поняття життя [1, с. 143–145]. Засоби масової інформації стають світською релігією, значною мірою замінюючи загальну історію, національну культуру, друзів – головною силою, що створює наше уявлення про дійсність. Не дивно, що протягом історичного розвитку людина виявлялася все більш залежною від інформації в найрізноманітніших її проявах. Людство зіткнулося з кризою, яку створило: воно тоне в морі інформації [2, с. 593].

Медіа з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій стрімко вдосконалюють методи та прийоми для створення бажаного уявлення про описуване явище аж до формування картини світу. Як пише А. Моль, ЗМІ фактично контролюють усю нашу культуру, пропускаючи її через свої фільтри, виділяють окремі елементи із загальної маси культурних явищ і надають їм особливої ваги, підвищують цінність однієї ідеї, зменшуючи цінність іншої, поляризуючи таким чином усе поле культури [3, с. 193].

Маніпуляції суспільною свідомістю торкнулися практично кожного жителя планети. Наприклад О. Філатов, пропонує під маніпулюванням розуміти такий психологічний вплив на людину, який не завжди нею

усвідомлюється і який покликаний продукувати реакції (думки, відчуття, вчинки), що будуть бажаними для маніпулятора (або його замовника) і не збігатимуться з об'єктивними інтересами людини, якою маніпулюють, або безпосередньо їм суперечитимуть [4, с. 4]. Маніпуляція – це, насамперед, частина технології влади, що в інформаційну епоху може називатись «інформаційне насильство». Основними формами інформаційного насильства є: інформаційний пресинг, перекручена інформація, недостатня інформація, нелегітимна інформація. Звідси найбільш загальними механізмами інформаційного насильства є: інформаційний тиск, спотворення інформації, приховування інформації, незаконне здобуття інформації. Особлива небезпека інформаційного насильства полягає в тому, що воно викликає постійний і глибокий емоційний стрес. Маніпуляція не тільки спонукає людину, що перебуває під таким впливом, робити те, чого бажають інші, – вона примушує її бажати це робити.

Безперечно, методів та механізмів, якими здійснюється ця маніпуляція дуже багато. Ми самі інколи застосовуємо маніпулятивні прийоми задля того, щоб досягти бажаного (наприклад, шантаж дружбою з метою вмовити друга здійснити якусь ризиковану справу та ін.). І наші результати вражають! Тобто, маніпулятором може бути будь-хто з нас. Саме тому потрібно, щоб якомога більше людей розуміли справжню сутність ЗМІ, навчились фільтрувати інформацію щоб не стати жертвою маніпулятивного впливу.

Отже, можна зробити висновок, що удосконалення маніпулятивних технологій і використання їх у практиці повсякденного спілкування веде людство до серйозних проблем – глобальних катастроф гуманітарного масштабу. А тому знання комунікативних моделей маніпуляцій як способу керування поведінкою людей та впливу на їх індивідуальну і масову свідомість – це перший крок до захисту особистості і власної інформаційно-психологічної безпеки.

Перелік посилань

1. Потятиник Б.В. Медіа: ключі до розуміння. – Львів, 2004.
2. Мидоуз Д., Рандерс Й. За межами допустимого // Новая постиндустриальная волна на Западе. – Москва, 1999.
3. Моль А. Социодинамика культуры / А. Моль. – Москва: Прогресс, 1973.
4. Филатов А. В. Основы распознавания и противодействия манипуляции сознанием (вводный курс) / А. В. Филатов. – Калининград: Сенте, 2006.

ПРОБЛЕМА ПОШУКУ МОТИВАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Адамович В.Р.

Науковий керівник – ст. викладач Митцева О.С.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. Філософії, тел. (057) 702-14-65)

e-mail: vladyslav.adamovych@nure.ua

The article attempts to understand and consider various psychological theories of motivation that currently exist, reflecting different approaches to the study of motives itself. And an attempt to reveal the essence of motivation, its structure, mechanisms of motivational processes, to trace the formation of the motivational sphere of a person. The subject of research is causal relationships of human behavior, such concepts as motive and motivation, structure and hierarchy of motives, goal setting and individual aspirations. The object of research is the individual's manifestations in behavioral acts aimed at satisfying their needs, as well as in practical research by the team of the student group of a modern university.

Вступ. Численні теорії мотивації стали з'являтися ще в роботах древніх філософів. В даний час таких теорій налічується вже не один десяток. Погляди на сутність і походження мотивації людини протягом усього часу дослідження цієї теми неодноразово змінювалися, але незмінно розташовувалися між двома філософськими течіями: раціоналізмом і ірраціоналізмом. Згідно раціоналістичної позиції, що особливо чітко виступала в роботах древніх філософів і теологів аж до середини 19 століття, людина являє собою унікальну істоту особливого роду, що не має нічого спільного з тваринами. Вважалося, що людина, і тільки людина, наділена розумом, мисленням і свідомістю, володіє волею і свободою вибору дій. Мотиваційний джерело поведінки вбачається виключно в розумі, свідомості і волі людини. Ірраціоналізм як вчення поширюється в основному на тварин. У ньому стверджувалося, що поведінка тварини на відміну від людини невільно, нерозумно, управляється темними, неусвідомлюваними силами біологічного плану, що мають свої витoki в органічних потребах. Цілісна теорія особистості повинна пояснювати, чому люди роблять так, а не інакше. Концепції мотивації, або іншими словами, процесуальні аспекти функціонування індивідуума, фокусуються на динамічних, мінливих особливостях поведінки людини[1]. У сучасному світі мотивація часто постає у вигляді спонукання співробітників до досягнення цілей компанії при дотриманні своїх інтересів. Тобто для сучасної людини мотивація – процес досягнення балансу між цілями компанії і працівника для найбільш повного задоволення потреб обох, при яких те, що вигідно і необхідно одному, стає настільки ж необхідно і вигідно іншому [2]. У психології в даний час існує безліч різних теорій, підходи яких вивчення проблеми мотивації настільки

різні, що часом їх можна назвати діаметрально протилежними. Тобто твердження окремих теорій можуть спрямовуватися на різні елементи мотиваційної структури і саме в цих напрямках будуть найбільш компетентними і валідними. Цілісна картина може скластися тільки при інтегрованому підході до вивчення проблеми мотивації на сучасному етапі розвитку психологічної думки, з урахуванням прогресивних ідей різних теорій. *Мета дослідження* – розгляд різних психологічних теорій мотивації, існуючих в даний час, відображення різних підходів до самого вивчення мотивів. Та спроба розкриття сутності мотивації, її структуру, механізми мотиваційних процесів, простежити становлення мотиваційної сфери людини, як майбутнього фахівця, професіонала.

Зміст дослідження. Механізм мотивації має подвійний характер, і розглядати його необхідно як з біологічної, так і з соціальної позиції для досягнення максимально повного уявлення про структуру та особливості мотивації людини. Мотивованість індивіда проявляється в процесі діяльності, взаємодії з оточуючим людьми і світом, в прагненнях і планах на майбутнє, одним словом, в поведінці. Предметом дослідження є причинно-наслідкові зв'язки поведінки людини, такі поняття як мотив і мотивація, структура і ієрархія мотивів, цілепокладання і прагнення особистості. Об'єктом дослідження виступають прояви індивіда в поведінкових актах, спрямованих на задоволення своїх потреб, а так само в практичному дослідженні колектив студентської групи сучасного університету.

Висновок. Вивчення мотиваційної складової у сучасному світі є надзвичайно важливим оскільки при використанні механізмів формування мотиваційної сфери людини, з'явиться можливість цілеспрямовано впливати за допомогою виховних впливів на становлення мотивації дітей; керівники зможуть ефективно управляти персоналом, підвищуючи продуктивність підприємства за допомогою мотивування своїх співробітників; а отримавши уявлення про те що ж таке мотивація і які справжні мотиви, який власне механізм мотивації, з'явиться можливість ефективніше розпоряджатися власним життям, адекватно сприймати не тільки оточуючих людей, а й всю ситуацію взаємодії, насолоджуватися сьогоденням, краще розуміти потреби і бажання, будувати плани на майбутнє, спираючись на справжні мотиви.

Список джерел

1. Вилюнас В.К. Психологічні механізми біологічної мотивації. – М., 2006.
2. Клочков А.К. КРІ і мотивація персоналу. Повний збірник практичних інструментів. – ЕКСМО, 2010. – 160 С.

УДК 316.324.8:305

Секція 4.

ГЕНДЕРНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОГО БАЛАНСУ В СФЕРІ ІТ

Пічієнко М., Романченко В.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Бакаленко О.А.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії)

e-mail: mariia.pichiienko@nure.ua, valerija.romanchenko@nure.ua

In the past decade the majority of women in IT-companies are increasing at one-four per cent per year. But in spite of that, men IT-specialists in Ukraine outnumber women threefold. This tendency leads to the gender imbalance. Factors of formation of horizontal and vertical gender segregation in the field of IT are described

На даний момент дев'ять з десяти ІТ-спеціалістів – чоловіки, що підтверджують дослідження фахівців компанії BTS Digital [1]. Хоча наявність гендерної нерівності визнається більшістю експертів та серйозно обговорюється науковцями, багато її форм і проявів ще не стали предметом наукового аналізу.

Основною перешкодою на шляху до пропорційного заповнення вільних робочих місць чоловіками й жінками в сфері ІТ є гендерні стереотипи. Через уявлення про «жіночі» та «чоловічі» професії технічні спеціальності вибирають переважно хлопці, що і призводить до досить низької частки жінок серед ІТ-фахівців [2]. Розглянемо кілька прикладів, які ілюструють, що уявлення про «жіночі» та «чоловічі» професії можуть змінюватися. Так, в минулому столітті лінгвістика й педагогіка вважалися суто чоловічими сферами діяльності. На даний момент ці професії практично повністю належать жінками. Цілком можливо, що в майбутньому через зміну суспільного ставлення до різних професій, зокрема, в сфері ІТ, програмістів-жінок буде така ж кількість, як і програмістів-чоловіків, а то й більше.

Крім горизонтальної сегрегації, в сфері ІТ присутня також і вертикальна сегрегація. Не зважаючи на те, що кількість жінок в ІТ за останні чотири роки зросла з 20% до 25%, у цьому секторі чоловіки продовжують заробляти набагато більше [3]. Це пов'язане з декількома чинниками. По-перше, жінки часто обіймають нетехнічні посади. За даними DOU за 2020 р., частина жінок в HR і маркетингу становить майже 75%, у бізнес-аналітиці й дизайні – біля 50%, у QA – 35%, а у розробці програмного забезпечення і системному адмініструванні – нижче 10%. Зарплати на нетехнічних посадах та в QA в середньому є нижчими, ніж в інших секторах ІТ-галузі [3]. По-друге, більшість жінок мають менший досвід роботи в ІТ-сфері, ніж чоловіки. По-третє, навіть на ідентичних посадах, медіанні зарплати жінок і чоловіків суттєво відрізняються на користь останніх. При цьому кар'єрне зростання як у розробці, так і в QA збільшує розрив між зарплатами чоловіків і жінок [3].

Втім, за даними дослідження Morgan Stanley, в компаніях, в яких працює більше жінок, в середньому нижчий рівень волатильності капіталізації і вище прибутковість. У таких компаніях також показник прибутковості на цінний папір (EPS) в середньому вище на 0,7-1,1%, ніж у компаній, в яких працює більше чоловіків [1]. Це пов'язане з тим, що різноманітний склад команди підвищує її творчу ефективність і шанс створення продуманого продукту. Існує також гіпотеза про роль «загального колективного розуму», який при різноманітності «інтелектів» стає більш гнучким і продуктивним. Цей феномен можна порівняти з аналогічним для людини – загальний рівень інтелекту тим вищий, чим краще розвинені різні його складові.

Сьогодні за кордоном є безліч громадських об'єднань, приватних компаній, співтовариств і неурядових організацій, які борються зі сформованим стереотипом про те, що ІТ – виключно чоловіче заняття. Мета таких організацій – створити рівні умови для всіх і зменшити гендерну нерівність в різних сферах. У ХНУРЕ діє організація Kharkiv Information & Communication Technologies ACM-W Chapter, яка підтримує жінок у наукових дослідженнях у сфері інфокомунікацій.

Розвиток гендерного рівноправ'я все частіше відбувається на законодавчому рівні. Наприклад, в Норвегії не менше 40% ради директорів публічних компаній складають жінки. Подібні вимоги є і в деяких інших країнах. Так, в жовтні 2018 року в штаті Каліфорнія був прийнятий закон про те, що до складу рад директорів публічних компаній повинна входити хоча б одна жінка.

При збереженні поточної динаміки підвищення відсотка зайнятості жінок в сфері ІТ очікується, що гендерна рівність може наступити через 25 років в країнах з розвинутою економікою і через 40 років в країнах з економікою, що розвивається [2].

Отже, маємо надію, що з часом стереотипи щодо жінок в сфері ІТ зникнуть. З розвитком технологій з'являються абсолютно нові професії, які раніше не існували. А для освоєння нових робочих місць у чоловіків і жінок будуть однакові стартові можливості.

Література

1. Чи впливає гендерна рівність на бізнес ІТ-компаній. URL: <https://kapital.kz/tehnology/85408/vliyayet-li-gendernoye-ravenstvo-na-biznes-it-kompaniy.html> (дата звернення: 09.02.2021)
2. Women in tech: як жінки змінюють світ технологій. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2018/10/29/642072> (дата звернення: 09.02.2021)
3. Жінки в ІТ: портрет, кар'єра і зарплата. Аналітика. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/it-woman-2020/> (дата звернення: 09.02.2021)

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ В НАБУТТІ РОБОТИ

Мошко К.М.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)7021-465
e-mail: kateryna.moshko@nure.ua

Today, the issue of gender equality in the choice of professional activity is quite acute. Traditional gender roles hinder the development of the individual, the realization of his potential, become a barrier to the development of individuality. The modern world is moving away from gender stereotypes, but very slowly. However, there are still many problems and modern society must be aware of the need to avoid gender discrimination.

На сьогоднішній день у начебто толерантному та рівноправному світі досить гостро стоїть питання гендерної рівності у виборі професійної діяльності.

Гендерна ідентифікація – це усвідомлення індивідом своєї статевої належності, переживання ним своєї маскулітності/фемінності та готовність виконувати визначену статеву роль. Процес освоєння гендерних ролей, які суспільство приписує людям залежно від їх біологічної статі, називають соціалізацією [1].

На жаль, наше суспільство повне гендерних стереотипів. Традиційні гендерні ролі (фемінні жінки виконують жіночі ролі, а маскулітні чоловіки виконують чоловічі ролі) стримують розвиток особистості, реалізацію її потенціалу, стають бар'єром у розвитку індивідуальності [1, 2].

Стереотипну фемінну модель поведінки суспільство нав'язує дівчинці практично з народження: це ігри дівчат, що імітують домашнє прибирання, куховарство, піклування дітьми та ін., книжки типу «Як стати справжньою господинею» тощо. Часто можна побачити, як батьки забирають доньку від полиць з конструкторами або машинками, й тягнуть до ляльок, іграшкових кухонь тощо. Все це лише підкріплює гендерні стереотипи, що породжує складнощі у майбутньому.

Однією з найбільших проблем сучасних жінок в професійній сфері є вибір між роллю «хранительки вогнища» та моделлю поведінки «успішної кар'єристки». З одного боку, традиційна жіноча гендерна модель диктує, що жінка має сидіти вдома, виховувати дітей, займатися побутом та очікувати, коли її чоловік принесе «мамонта» з роботи. Начебто, така ідея є непоганою, багатьом людям справді комфортно так жити, але таким чином і жінка, і діти цілком залежні від чоловіка (батька), що іноді може призвести до негативних наслідків (наприклад, аб'юзу). Якщо ж жінка не хоче додержуватися такої моделі, вона може почуватися «винною» у тому, що не виконує своє «природне призначення», або потерпати від

«навантаження другої зміни» (виконання усіх домашніх справ після роботи).

При виборі моделі поведінки працюючої жінки, жінки часто зіштовхуються з дискримінацією під час прийому на роботу: «Ви ще молода, одружитесь, підете в декрет», «У Вас маленька дитина, часто братимете лікарняний» тощо. До речі, згідно з українськими законами, відпустку по догляду за дитиною (або лікарняний) може оформити й батько дитини, й будь-який інший член сім'ї (бабуся, дідусь). На жаль, існуючі гендерні норми традиційної чоловічої поведінки також гальмують такі наміри чоловіків, навіть якщо вони з'являються.

Крім того, структура ринку праці є сегрегованою, тобто розділеною за статтю. Понад 500 професій і спеціальностей в Україні заборонені для жінок законом, через що, по-перше, виникає суттєва різниця у фінансовій забезпеченості жінок і чоловіків, по-друге, коли держава забороняє жінкам певні види робіт, пояснюючи це турботою про їхнє репродуктивне здоров'я, вона ставить на перше місце цінність «жінки як матері», зневажаючи її цінність як робітниці та особистості [2].

У Кодексі законів про працю України також є розділ, де прописана заборона щодо залучення жінок до робіт у нічний час, що також дає підставу роботодавцям відмовити жінці у прийомі на роботу. Існує гендерна різниця і в оплаті праці: працюючи в однакових сферах, жінки в Україні сьогодні отримують у середньому на 22% менше, ніж чоловіки. Також чоловіки значно частіше займають керівні (а, значить, й високооплачувані) посади [2].

Але тенденції сучасного світу, хоч і дуже повільно, йдуть до відмови від гендерних стереотипів. Існуюча сьогодні теорія рівного ставлення стверджує, що люди різної статі, гендерної чи сексуальної ідентичності, етносу чи раси повинні бути рівними перед законом, володіти однаковими правами. Як у питанні рівного доступу до професійної діяльності, так і в соціальних нормах, які регламентують прийнятність «нетипової» моделі вибору сімейної та професійної поведінки, існує тенденція до змін у бік більшої толерантності та свободи. Однак проблем ще багато, і сучасне суспільство повинно усвідомлювати необхідність уникати гендерної дискримінації.

Перелік посилань

1. Гендер для медій. Підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей. Видання третє, виправлене та доповнене /За ред. Марії Маєрчик. – Київ: «Критика», 2017. – 224 с.
2. Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості (Ю. М. Галустян, В. П. Новицька) // Український соціум. – 2004. – № 1. – С. 7 – 13.

ГЕНДЕРНІ КВОТИ: ПРИХОВАНИЙ МЕТОД ЗВОРотної ДИСКРИМІНАЦІЇ АБО ЄДИНИЙ ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ДОСЯГНЕННЯ РІВНОПРАВНОСТІ?

Темчур К.О.

Науковий керівник — канд. філос. наук, доц. Дашенкова Н.М.
Харківський національний університет радіоелектроніки
61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65
e-mail: karyna.temchur@nure.ua

Gender quotas are a strategy of state gender policy in the form of positive actions, which aims to increase the number of women in power for sufficient representation in government. The concept of gender quotas was first invited to Sweden and spread around the world. But what prevents women from coming to power, taking leadership positions and building careers? The answer is stereotypes. It is for the effective fight against them that the concept of gender quotas was developed and introduced.

Починаючи з XIX століття світ поступово накривали хвилі феміністичного руху, що приносили зміни не тільки в життя самих жінок, але й в світову політику, економіку та саме суспільство. Та доки одні країни лише ставали на шлях осмислення ідей рівноправності, інші вже роздумували над тим, як краще вирішувати проблему сексизму, що століттями чітко трималася за скелет соціально-економічних стосунків. Одним із способів стало введення гендерних квот.

Початково, гендерні квоти – це стратегія державної гендерної політики у формі позитивних дій, що має на меті збільшення кількості жінок на владних позиціях для достатнього представництва у владі [1]. Гендерні квоти керуються політикою позитивних дій, яка спрямована проти дискримінації за ознакою статі та передбачає проведення дій щодо подолання наслідків дискримінації у минулому та в сьогоденні [1].

Концепція гендерних квот вперше була запроваджена в Швеції, звідки потім поширилася Європою та іншими континентами. У наші дні гендерні квоти стосуються збільшення представництва жінок не тільки в політиці, а й в багатьох інших сферах життя (робочих, сімейних, соціальних та інших відносинах). Через що виникає потреба в гендерних квотах?

У патріархальній системі суспільства жінка цінується, перш за все, як мати та вихователька дітей, а також, як виконавиця майже усієї домашньої роботи. Глобальний стереотип про те, що основна мета жінки – слідкувати за родиною та господарством/домом, став причиною появи цілого ряду проблем на шляху жінок до успішної кар'єри: упередження щодо розумових здібностей жінок, «друга зміна», «скляна стеля», упередження роботодавців щодо сімейного стану та наявності дітей, менша, ніж у чоловіків заробітна плата з різницею в 20-30% [2].

Деякі люди сприймають саме слово «квота» як додаткову незаслужений та непотрібний привілей, обурюючись, що надання привілеїв жінкам – це зворотна дискримінація до чоловіків. Але з цього виникає парадокс: якщо б привілеї обох гендерів були рівні, чи з'явилася б тоді ідея надання квот одній із сторін? Можливо для однієї статі квоти вже і так існують?

У 2018 році вийшло розслідування щодо гендерного фаворитизму двох великих університетів Токіо, які систематично при вступній компанії віддавали перевагу абітурієнтам-чоловікам та без жодних причин відмовляли деяким жінкам [3]. Такі дії були застосовані, щоб відсоток студенток не перевищував 30% від усіх студентів. Питання «навіщо» їй досі залишається відкритим.

За статистикою ООН, близько 90% людей мають упередження щодо розумових здібностей жінок та їх спроможності будувати успішну кар'єру. На жаль, деякі жінки під впливом суспільного стереотипу починають зневірюватись у своїх силах і навіть не замислюються, що можуть бути чимось більше, ніж матір'ю та домогосподаркою. Тож, чи не для подолання цієї самої зневіри та стереотипів і вводять гендерні квоти?

Швеція, як країна, що перша спробувала ввести гендерні квоти, нині є провідною країною, де жінок у владі стільки ж, скільки і чоловіків [4]. Представники обох статей мають рівний вплив на керування країною, і жінка-міністр або президент – це не дивина і шок, а така ж нормальна ситуація, як і чоловік-керівник. Чи це не гідний результат подолання упереджень та стереотипів?

Список використаних джерел

1. Марценюк Т. О. Гендерні квоти: міжнародний досвід запровадження та українські реалії. [Електронний ресурс] – 2019. – Режим доступу: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/polityka/mizhnarodniy-dosvid-zaprovadzhennya-gendernih-kvot-ta-ukrainski-realii-134924.html>
2. Іщенко А. Рівна зарплата для чоловіків і жінок: чому в Україні з цим проблеми. [Електронний ресурс] – 2018. – Режим доступу: <https://economics.segodnya.ua/ua/economics/enews/ravnaya-zarplata-dlya-muzhchin-i-zhenshchin-pochemu-v-ukraine-s-etim-problemy-1199116.html>.
3. David Cyranoski. Two more Japanese medical schools admit to favouring male applicants [Електронний ресурс] – 2018. – Режим доступу: <https://www.nature.com/articles/d41586-018-07769-0>.
4. Степанова Н.М. Политика гендерного равенства в скандинавских странах. [Електронний ресурс] – 2003. – Режим доступу: <http://www.owl.ru/win/books/genderpolicy/stepanova2.htm>.

ГЕНДЕРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Муравйов В.О., Комарець К.А.

Науковий керівник – ст. викл. Жидкова О.О.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.(057)702-14-65)

e-mail: yissarion.muraviov@nure.ua, kateryna.komarets@nure.ua

The problem of gender self-definition of personality acquires in the conditions of becoming of civil society and state of social consent, choice of own line of behavior and creation of the personal happiness, special actuality. It is in-process marked that civil society is developed – it foremost society with equal possibilities for self-determination and self-realization of both men and women, in fact gender equality it foremost equality of possibilities and equality of results.

В умовах становлення громадянського суспільства та держави соціальної злагоди, вибору власної лінії поведінки та творення особистого щастя, особливої актуальності набуває проблема гендерної самоідентифікації особистості. В роботі наголошується, що розвинуте громадянське суспільство – це перш за все суспільство з рівними можливостями для самовизначення та самореалізації як чоловіків, так і жінок, адже гендерна рівність це перш за все рівність можливостей та рівність результатів.

Формування гендерної ідентифікації та соціалізації є досить актуальним та важливим питанням в контексті вивчення проблем самоідентифікації та становлення особистості. Проблема гендерної соціалізації – це міждисциплінарна проблема, яка охоплює широке коло питань. Гендерна ідентичність виникає під впливом гендерних стереотипів, які існують у кожному суспільстві і формуються в контексті культури, історичного часу. Їх значення та інтерпретація залежать від багатьох соціальних факторів, таких як клас, вік, раса, етнос. Особливості суспільних змін, що відбуваються сьогодні, – мультикультуралізм, гетерогенність та поліваріантність соціальності – породжують нові форми соціального буття людини, її індивідуального та особистісного самовизначення, а також нові типи соціальних ідентичностей, у тому числі і гендерної. «Гендерна ідентичність, – відзначає Остапенко І.А., – є різновидом культурної ідентичності і становить собою сукупність ідеальних уявлень суспільства про факт статевого диморфізму, що транслюють особистісній свідомості систему норм поведінки, приписів мислення і відчуття та зразків самосприйняття. Вся ця система норм і зразків є елементами системоутворення форм життєзабезпечення і способів культуротворення» [1, с. 9].

Можна виділити принаймні, два підходи до вирішення проблеми гендерної ідентичності. Перший можна охарактеризувати, як нормативний

тиск, який полягає у неприйнятті та осудженні суспільством тих його членів, чия поведінка не відповідає традиційним гендерним нормам даного суспільства. Типовим проявом нормативного тиску є негативне ставлення до індивідів з нетрадиційною сексуальною орієнтацією в більшості сучасних суспільств. Людина вимушена пристосовуватись до наявних суспільних стереотипів, щоб уникнути нехтування з боку суспільства.

З іншого боку, у нетрадиційних суспільствах (протестантських) ціннісно прийнятні і легітимно утверджуються небінарні гендерні системи, що містять більше 2-х гендерів і передбачають можливість відсутності залежності між біологічною статтю і гендерною ідентичністю. Їх розбіжність вважається питанням не патології, а «статевої різноманітності» і розглядається як результат «власного вибору свого статевого самовизначення». Спроби ж «лікування» подібної «патології» сприймаються як такі, що суперечать лікарській етиці. Представники постгендеризму (С.Файрстоун, Е.Джаггер, Д.Харауей) доводять бажаність скасування або подолання гендерних ідентичностей за допомогою біотехнологій і допоміжних репродуктивних технологій як умови набуття людиною справжньої свободи і вивільнення від закріпачення статтю [2].

Але, обидва варіанти маніпуляцій з гендером – свідомі вони чи ні – є однаково небезпечними для суспільства. Як зазначає Яникина А.Н., «завдяки гендеру формується ціннісна матриця людської культури і присікаються усі намагання спрямовані на самознищення людства як виду. Важливість гендера обумовлена також і тим, що, підтримуючи відмінність, він є важливою умовою багатоманітності світу» [3, с. 11]. Важливо надати однакові права особам різної статі і створити такі умови суспільного життя, щоб людина, яка ідентифікує себе з чоловіком або жінкою, була спроможна реалізувати себе повноцінно в особистому, громадському, професійному житті, адже гендерна рівність це перш за все рівність можливостей та рівність результатів.

Перелік посилань

1. Остапенко И.А. Гендерная идентичность и самопрезентация в Интернеткоммуникации: Социально-философский анализ / И.А. Остапенко. – Ростов-на-Дону: Изд-во Ростовского государственного строительного университета, 2004. – 196 с.
2. Postgenderism: Beyond the Gender Binary. – By George Dvorsky and James Hughes, Institute for Ethics and Emerging Technologies Williams 229 B, 300 Summit St. Hartford CT 06106 USA. – 2008.
3. Яныкина А.Н. Гендер и «гендеризмы» в постнеклассической культуре / А.Н. Яныкина // Вестник Казанского государственного университета культуры и искусств. – 2015. – №1. – С. 8 – 11.

ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА В ОСВІТІ: ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ТА АСПЕКТИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Бобикайло О.Ф.

Наукова керівниця – викладачка-методистка Єрко Г. І.,
Луцький педагогічний фаховий коледж Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
43010, м. Луцьк, пр-т Волі, 36, циклова комісія суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, тел.: +38(0332) 77-06-59
e-mail: lpksyspart@gmail.com

The article, based on normative documents, shows the need to include a gender component in the education system at all levels as one of the key tasks of gender policy implementation. Examples of research results are given. Emphasis is placed on the need for comprehensive education reform to include gender-sensitive services.

Без гармонізації суспільних відносин на засадах гендерної рівності як складової дотримання прав людини неможливе функціонування української держави, яка прагне стати повноцінним учасником європейської та світової спільноти. На думку дослідників, нагальним стає формування гендерної культури особистості, основу якої закладає освіта всіх рівнів.

Мате статті – тезово показати необхідність включення гендерного компоненту в систему освіти всіх рівнів як одне із ключових завдань реалізації гендерної політики.

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку та прийняття Порядку денного розвитку після 2015 року, на якому було затверджено нові орієнтири для світової спільноти. Підсумковим документом Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» було затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань. Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку [3].

Зазначеним документом визначено Ціль 4 «Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх». У свою чергу визначено 7 як глобальних, так і національних завдань для реалізації цієї Цілі. Одним із ключових завдань глобального рівня є забезпечення всіх дівчаток і хлопчиків безкоштовною, рівноправною, доступною та якісною освітою на всіх рівнях. А також важливим є те, щоб всі без винятку люди уміли читати, писати і рахувати [3].

Україна у 2020 році стала учасницею «Партнерства Біарріц», взявши на себе зобов'язання забезпечити рівні права і можливості для всіх. Результатом стало розпорядження Кабінету Міністрів України від

16 грудня 2020 р. № 1578-р згідно з яким Україна взяла на себе зобов'язання включення гендерного компоненту та створення умов в їх реалізації в п'яти сферах, однією з яких – освіта [1].

Згідно з Планом заходів партнерства, Міністерство освіти і науки України є відповідальним за забезпечення наскрізності принципів гендерної рівності в освіті.

Проте включення гендерного компоненту в освітній процес закладів освіти не є новим, воно має здійснюватись та здійснюється відповідно до статті 21 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків» (2005).

Чому необхідне включення гендерного компоненту в освіті? Наведемо приклади результатів дослідження, проведеного 2020 року Центром соціальних і трудових досліджень у рамках проєкту «Хто потурбується? Інфраструктура догляду за дітьми дошкільного віку в контексті гендерної нерівності» за підтримки Фонду ім. Рози Люксембург в Україні.

У цьому дослідженні чітко прослідковується закономірна тенденція: воно традиційно залишається «жіночим» сектором. Наведемо лише кілька цифр: 99 % педагогічного та 82 % технічного персоналу у закладах дошкільної освіти – це жінки. Виховательки груп загального розвитку навесні 2020 р. у середньому отримували 5051 грн (після всіх відрахувань) – це мізерна заробітна плата, якщо врахувати, що ця робота є складною і досить часто стресовою. Окрім того, групи досить часто є переповненими удвічі, що збільшує навантаження на працівниць. Більше того, графіки роботи садків не враховують специфіку роботи як педагогічних працівниць, так і мам та татусів і не є гендерно чутливими [2].

Фактично таку ж картину ми можемо спостерігати і в ланці початкової освіти, де переповнені класи понад норму, великий відсоток педагогічного персоналу становлять жінки, досить часто відсутні групи продовженого дня та ін.

Потрібне комплексне вирішення питання щодо надання гендерно чутливих послуг та реформування освіти комплексно – від дошкілля до вищої освіти та освіти упродовж життя.

Список використаних джерел

1. МОН виконує зобов'язання в межах міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з утвердження гендерної рівності. URL: <http://surl.li/muqj> (дата звернення: 27.02.2021).
2. Хто потурбується? Дитсадки в контексті гендерної нерівності. URL: <http://surl.li/muqq> (дата звернення: 27.02.2021).
3. Цілі сталого розвитку в Україні. URL: <http://surl.li/muql> (дата звернення: 27.02.2021).

HEFORSHE ТА СВОЯ#SVOYA ЯК СКЛАДНИКИ ГЕНДЕРНОГО РУХУ: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ

Веснянка А. В.,

Наукова керівниця – викладачка-методистка Єрко Г. І.,
Луцький педагогічний фаховий коледж Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
43010, м. Луцьк, пр-т Волі, 36, циклова комісія суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, тел.: +38(0332) 77-06-59
e-mail: lpksyspart@gmail.com

The article analyzes the features of social projects HEFORSHE and SVOYA #SVOYA as components of the gender movement. The need to overcome gender stereotypes in Ukrainian society and the world community as a whole was emphasized.

На початку ХХ століття почались ґрунтовні дослідження проблеми реалізації принципів гендерної рівності в українському та світовому співтоваристві. При цьому на перший план вийшов соціальний аспект. Багато програм, стратегій, онлайн-ресурсів акцентують увагу на тому, яким чином реалізувати забезпечення гендерної рівності з урахування потреб різних груп жінок та чоловіків, хлопців і дівчат.

Мета статті – тезово розкрити особливості соціальних проєктів #HEFORSHE та СВОЯ#SVOYA як складників гендерного руху.

Весною 2019 року Рада Європи затвердила рекомендації та запропонувала законодавчі інструменти у боротьбі з сексизмом (або дискримінацією за статтю) [3]. Документ містить розділ про звітування та оцінку і передбачає привернення уваги до інформації, що має на меті проілюструвати проблему, а не приховати її.

Наприкінці лютого 2021 року соціологічною групою «Рейтинг» було проведено опитування щодо гендерних ролей та стереотипів. Було визначено, що нерівності між жінками і чоловіками в Україні поширеним явищем вважають 35 % респондентів/-ок, натомість 56 % зауважують, що це явище є рідкісним. Щодо першої цифри, то такої думки дотримуються переважно жінки, що свідчить про те, що українське суспільство не вважає це вагомою проблемою [1].

Важливим у реалізації гендерного руху як складника впровадження принципів гендерної рівності у світовій спільноті і в українському суспільстві є створення соціальних платформ, діяльність яких спрямована на посилення позитивного висвітлення необхідності об'єднання усіх людей для просування ідей гендерної рівності, мультикультурності та толерантності у суспільстві. Такими платформами стали HeForShe та СВОЯ #SVOYA.

Рух HeForShe провадиться у всьому світі з 2014 року, але в Україні він набрав обертів лише у 2018-му. Мета руху – об'єднання не лише жінок для боротьби за рівні права та проти гендерних стереотипів, а особливо – долучити чоловіків для реалізації спільної мети. Тому і логотип HeForShe являє собою поєднання двох гендерних символів – чоловічого та жіночого – таким чином, щоб жоден із них не виглядав як домінуючий. Кампанія намагається досягти 6 цілей: збільшити можливості жінок щодо отримання освіти та якісної медичної допомоги; подолати соціальні обмеження та стереотипи щодо жінок; збільшити можливості жінок щодо отримання роботи і подолати розрив у заробітній платні; подолати насильство та агресивне ставлення до жінок; збільшити можливості жінок щодо участі в політичному житті їх країн [4].

СВОЯ #SVOYA – це український проєкт, який запущено у 2021 році. Це 13 життєвих історій жінок та дівчат, які проживають в Україні; різних на вигляд та різних за походженням українок [2]. Проєкт покликаний привернути увагу до мультикультурності українського суспільства та подолання негативних гендерних стереотипів і міжетнічних упереджень серед українців/українок.

Не зважаючи на те, що HeForShe та СВОЯ #SVOYA різняться, у них є спільне – це створення та побудова суспільства без гендерних стереотипів на принципах толерантності та поваги до різноманіття. Вони є спільними у тому, що гендерна рівність покращить життя як чоловікам, так і жінкам, адже такий баланс розіб'є традиційні гендерні стереотипи та допоможе позбутися соціального тиску, що негативно впливає на особистість.

Важливим є розуміння й підтримка ідей гендерної рівності та подолання гендерних стереотипів на всіх рівнях життєдіяльності суспільства. Це питання, яке стосується не лише жінок та дівчат, а й чоловіків та хлопчиків – це питання дотримання прав людини.

Список використаних джерел

1. Гендерні ролі і стереотипи. URL: <http://surl.li/myqd> (дата звернення: 27.02.2021).
2. СВОЯ #SVOYA. URL: <http://surl.li/myrm> (дата звернення: 27.02.2021).
3. Сексизм – це: Рада Європи вперше закріпила у своєму документі поняття дискримінації за ознакою статі. URL: <http://surl.li/myrp> (дата звернення: 27.02.2021).
4. HeForShe. URL: <http://surl.li/myrm> (дата звернення: 27.02.2021).

ПРОБЛЕМА ПОДРОСТКОВОГО БУЛЛИНГА И СПОСОБЫ ЕГО ПРОФИЛАКТИКИ

Котелевец К.А.

Научный руководитель – доктор филос. наук, проф. Коробкина Т.В.

Харьковского национального университета радиоэлектроники
(61166, Харків, пр.Науки, 14, ХНУРЕ, каф. філософії, тел.(057)7021465)
e-mail kyrylo.kotelevets@nure.ua

This article is devoted to the problem of bullying in teenage teams, which is a hot issue today. Methods of prevention of psychological violence among schoolchildren and preventive measures to normalize the behavior of aggressors in teenage companies are considered.

Травля ребенка со стороны ровесников, что носит название «буллинг», на сегодняшний день один из наиболее обсуждаемых вопросов в школах и подростковых коллективах. Буллинг значительно повышает угрозу суицида среди школьников, обостряет отношения в подростковых компаниях, приводит к снижению успеваемости, невротическим проблемам. Поэтому тема буллинга – объект интереса в современном мире, что и обуславливает актуальность данной темы. Цель статьи – раскрыть тему буллинга, описать способы урегулирования проблемы.

По определению И.С. Кона, буллинг – это запугивание, унижение, травля, физический или психологический террор, направленный на то, чтобы вызвать у другого страх и тем самым подчинить его себе [1]. Особенности решения проблем буллинга в школьной среде занимались Ch. E. Sanders, G. D. Pbye, D. Thompson, S. Sharp, T. Arora, P. K.Smith, C. L. Cooper, Ch. Rayner и др. По данным американского исследования [2] среди 15000 школьников, 17% опрошенных когда-либо были жертвами буллинга, 19% – агрессорами, 6% были в обоих ролях. Согласно результатам опроса Интернет-сайта KidsPoll среди 1200 детей, буллингу подвергались 48% (15% неоднократно), агрессорами становились 42% (20% неоднократно).

Подростковый возраст – этап, когда человек наиболее подвержен психологическому насилию, в особенности буллингу, поскольку способности обозначать личные границы дозволенного, уберечься от токсичного влияния окружающих еще не сформировались у юной личности. Факторы появления буллинга могут быть индивидуальные (агрессия, виктимность, конформность подростков) и групповые (антисоциальная групповая деятельность, несформированное ценностно-ориентационное единство группы, неблагоприятный социально-психологический климат группы).

Психологическое насилие определяет три роли: булли (агрессор), потерпевший (жертва буллинга) и очевидец (свидетель буллинга). Задача булли – получение статуса в компании, жертвы – спасение от унижения,

сохранение статуса, очевидец же следит за конфликтами буллинга, свидетели могут считать, что действия булли справедливы либо ошибочны, но ни в одном из случаев не предпримут никаких действий, их позиция – наблюдать.

Травля в школе принимает грубые физические или вербальные формы, но существует более изощренная форма принижения – кибербуллинг. Издевательства с помощью звонков на мобильные телефоны, текстовых сообщений, интерактивных игр и социальных сетей быстро стали преобладающими формами насильственных действий в пределах школы, но также проникли и в частную жизнь подростков.

Дабы уберечь подростков от влияния агрессоров, урегулировать поведение булли в коллективах, педагоги или другие лица, что могут влиять на поведение подростковых групп, должны содействовать в преодолении индивидуальных и групповых факторов возникновения буллинга.

Диагностический этап подразумевает определение наличия конформного поведения подростков, выявление причин данных поступков. Проектировочный этап – осознание необходимости решения проблемы, выбор способов урегулирования ситуации. Деятельностный этап включает активное участие школьников в программах и мероприятиях, организованных классным руководителем, получение навыков здорового общения и способов разрешения конфликтов, создания положительного климата в коллективе. Действия классного руководителя при работе с потенциальными жертвами: создание условия для формирования адекватной самооценки, развитие физических данных и эмоциональной устойчивости, снижение тревожности школьников; со свидетелями буллинга – развитие социальной ответственности; с булли – развитие умения проявлять терпимость, конструктивно взаимодействовать с окружающими, распознавать собственные эмоции. На рефлексивном этапе все субъекты профилактики осуществляют диагностику и соотносят полученные результаты с потребными. В качестве превентивных мер кибербуллинга и последствий хорошо бы рассказывать подросткам, что они должны информировать родителей или педагогов в случае любого кибербуллинга, рассказывать о наказуемости подобных правонарушений.

Подводя итоги, необходимо выделить, что буллинг – опасное явление современности, уберечься от которого можно своевременными действиями со стороны педагогов и родителей, прививая подросткам основы здорового общения и информируя их о наказаниях за подобные правонарушения.

Перечень использованных источников

1. Кон И.С. Что такое буллинг, как с ним бороться? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http:// www.sexology.narod.ru/info18.html](http://www.sexology.narod.ru/info18.html). (дата обращения: 12.02.2021)
2. Зимняя И.А. Педагогическая психология: Учебное пособие. – Ростов н/Д.: Феникс, 1997. – 480 с. 3.

ПРО ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПОВЕДІНКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Шукалова Г. О.

Науковий керівник – д. філос. н., доцент, проф. Коробкіна Т. В.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. Філософії, тел. (057) 7021465)

E-mail: hanna.shukalova@nure.ua

The article covers the problem of the impact of violence on the screen at the teenage audience. Today the media is the simplest way to influence the subconscious of people, as well as to shape their behavior. Constant intervention provokes an increase of the incidence of aggression.

Актуальність теми дослідження можна визначити тим, що наслідки агресивної поведінки проявляються у всіх сферах життя сучасного суспільства. На сьогоднішній день досить часто можна зустріти агресивну поведінку серед студентів, яка проявляється в хуліганстві, вандалізмі, алкоголізмі, наркоманії.

Мета дослідження: обґрунтувати особливості впливу ЗМІ на прояв агресії у студентів.

Наслідки людської агресивності бувають настільки деструктивні, що ця проблема давно вже стала однією з центральних у психології (З. Фрейд, А. Басс, Р. Берон, Д. Річардсон, Е. Фромм, К. Бютнер та ін.).

На думку З. Фрейда агресивність обумовлена природою людини, тобто це невід'ємна складова людського характеру, інстинкт руйнування або себе, або оточення. Е. Фромм вважає, що агресивна поведінка являє собою наслідок перебування у стані фізичного або психічного дискомфорту, стресу, та може виступати як засіб досягнення індивідуальної мети або підвищення власного статусу шляхом самоствердження.

Одним з найбільш значних факторів, що впливають на прояв агресії серед студентів є ЗМІ. Через засоби масової інформації наша підсвідомість вбирає безліч стандартних зразків поведінки, які в подальшому ми починаємо відтворювати в реальному житті. В середньому, 30-35% телефіру займає тематика криміналу і правопорушень. Така кількість негативної інформації призводить до розповсюдження девіантної поведінки і сценарної агресії серед студентів. [1]

Сценарна агресія являє собою відтворення негативної моделі поведінки, отриманої через ЗМІ. Вплив засобів масової інформації на поведінку студентів може бути представлений в трьох формах: нелінійне відтворення агресії; лінійне відтворення агресії; непрямий вплив.

Суть нелінійного відтворення агресії полягає в тому, що спостереження за насильством шляхом отримання інформації через ЗМІ підвищує ймовірність загальної криміналізації неповнолітніх.

Дж. Джонсон, професор Колумбійського університету, та його дослідницька група, виявили, що 45% підлітків, які проводили перед екраном більше, ніж 3 години на добу, більш схильні до агресивної поведінки, ніж інші, а 20% являють собою загрозу та здатні до кримінальних злочинів.

У. Бельсон, в свою чергу, затверджує, що у дітей, які у дошкільному віці дивилися телевізор більше, ніж 3,5 години на добу, шанс надалі стати хуліганами на 25% більший, ніж у інших. [2]

Лінійне відтворення агресії – це повна імітація поведінки агресора з телеекрану. Воно може також бути розподілено на три групи: патологічне, типове та каузальне. Патологічна імітація агресивної поведінки – це відтворення сцен насильства, викликане психічним відхиленням. Її характерною рисою є жорстокість, з якою вона проводиться та уявне ототожнення загальної життєвої ситуації та отриманого зі ЗМІ сценарію. Типове відтворення, в свою чергу, здійснюється психічно здоровою людиною, яка стовідсотково усвідомлює протизаконність своєї діяльності. У такому випадку копіюються лише сцени насильства та їхні елементи, але загальна ситуація не походить на сюжет фільму з телебачення.

Наочний приклад каузального відтворення являють собою дитячі ігри в індіанців, війну та ін., коли насильство відбувається при повній відсутності розуміння його небезпеки, без злочинного наміру.

Непрямий вплив ЗМІ на поведінку людей проявляється через зниження рівня опору жертв та через страх звернутися за допомогою. В той же час, вже існують підходи, що враховують соціально-економічні та культурні чинники, потенційно ефективні для запобігання насильству в молодіжному середовищі. Вони включають в себе не тільки спроби скоротити масштаби зображення насильства в засобах масової інформації, а й проведення інформаційних кампаній, метою яких є зміна сформованих соціальних норм і сприяння слушній поведінці; інституційна реформа системи освіти, тощо.

Отже, ми бачимо, що проблема впливу ЗМІ на прояв агресії у студентів недостатньо вивчена та вимагає більш ґрунтовного розгляду, що буде значним внеском у розвиток соціальних навичок студентської молоді.

Список використаних джерел

1. Федоров А.В. Дети и медийное насилие: проблемы и тенденции. Saarbrücken (Germany): Lambert Academic Publishing, 2010. 376 с.
2. Жмуров Д.В. Сценарная агрессия подростков // Бизнес в законе, 2007, № 3. – С. 253-255

АБЬЮЗ И ГАЗЛАЙТИНГ КАК ФОРМА ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО НАСИЛИЯ. СПОСОБЫ ЗАЩИТЫ

Сумец С.И.

Научный руководитель – д. филос. н., проф. Коробкина Т.В.
Харьковского национального университета радиоэлектроники
(61166, Харків, пр. Науки, 14, ХНУРЕ, каф. Філософії, тел. (057)7021465)
e-mail svitlana.sumets@nure.ua

The article covers the topics of gaslighting and abusing as types of psychological violence. Thus, a conditional psychological portrait of an abuser, the concept of assertiveness as a personal characteristic that will help protect oneself from aggressors is considered.

Действия, направленные на подрывание самооценки и самоуважения человека, довольно частое явление в межличностных отношениях. Психологическое насилие в общении между людьми становится серьезной проблемой современности, поскольку влечет за собой подавление воли человека, депрессивное состояние. Явления абьюза и газлайтинга, к сожалению, на сегодня стали частыми явлениями, что и обуславливает актуальность данной темы. Мы ставим целью раскрыть тему абьюза, газлайтинга, описать методы противостояния психологическому насилию.

Исследованием данных понятий занимались такие психологи как Адам М, Томисон и Джо Туччи (1997 г.), Ариэль Лив «An Abbreviated Life» (2017 г.), Джеффри Лоур (1990 г.) и другие.

Психологическое, оно же эмоциональное, насилие это форма воздействия на эмоции или психику партнера путем запугивания, угроз, оскорблений, критики, осуждения и тому подобных действий. Женщины 18-45 лет и дети – самые уязвимые группы. Исследования ОБСЕ «Благополучие и безопасность женщины», проведенном в 2018 году среди женщин восьми юго-восточных и восточных стран Европы, в том числе и Украины показали, что 67% женщин в возрасте старше 15 лет испытывали насилие (психологическое, физическое или сексуальное). 47% женщин малоосведомлены или вовсе не знают, что делать в подобных ситуациях.

Ругательства, грубость, доминирование, ограничение контактов жертвы, увлечений и занятий, необоснованная ревность (недоверие и обвинения), изоляция, контроль – все это можно отнести к критериям абьюзинга. Причинами такого поведения могут стать отсутствие родительского воспитания, пережитое насилие, что влечет желание самому стать насильником, гиперболизированное желание контроля, склонность к манипуляциям. Вербальное насилие особенно страшно тем, что его трудно доказать: никаких видимых следов чрезмерной грубости, агрессии и издевательств предоставить не получится.

«Цель газлайтинга изменить представление человека о реальности, заставить его сомневаться в собственной версии происходящего и в своих воспоминаниях» [1]. В книге «The Gaslight Effects» психоаналитик Р. Стерн выделяет три стадии, через которые проходит жертва газлайтинга. Вначале жертва замечает изменения в поведении абьюзера, но отрицает происходящее, оправдывая это стечением обстоятельств, думая, что это не повторится, и поэтому не придает значения случившемуся. Сомнение в себе и восприятию ситуации – вторая стадия, человек защищается от газлайтера надеждами на то, что может доказать свою точку зрения. На третьей стадии жертва начинает верить в правоту абьюзера, признает вину во всем происходящем, надеясь на одобрение, следуя всем указаниям.

Дабы уберечься от абьюза и газлайтинга, следует определять границы в отношениях с другими. Такая позиция конечно может сопровождаться внешними конфликтами, но она предохраняет человека от тензионных состояний. Защита своих границ через позицию отказа, нахождение в неблагоприятно складывающейся ситуации позитивные моменты, способность к социальной и личностной адаптации в существующих условиях – качество зрелой личности, что носит название ассертивность. Ощущение внутренней силы, умение личностного самовыражения, ответственность за свое поведение, за результаты своих действий уберезет от nepозволительного отношения в свой адрес [2].

Критическое мышление сможет помочь своевременно определить психологическое насилие, доверие собственным чувствам поможет осознать, что абьюзивное отношение присутствует, а соответствующий человек – насильник, что состояние рядом с ним оставляет желать лучшего. Немаловажно обладать способностью говорить про свои эмоции, озвучивать проблемы и, если требуется, просить о помощи.

Таким образом, можем определить условный портрет абьюзера, это человек агрессивный, вспыльчивый, жестокий, желающий власти и доминирования и т.д. Жертвами зачастую становятся сильные, независимые и уверенные в себе люди, ибо абьюзерам неинтересно заводить отношения со слабыми партнерами. Но целенаправленная работа по развитию ассертивности добавляет человеку уверенность в себе, эмоциональную устойчивость, независимость, самостоятельность, самоконтроль, упорство, ответственность, что безусловно поможет трезво смотреть на отношение к себе, обозначать границы дозволенного и ограждать себя от токсичных людей.

Перечень использованных источников

1. Газлайтинг: [Электронный ресурс]. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=37065424> (дата обращения: 11.02.2021).
2. Лебедева И.В. Развитие ассертивности и ассертивного поведения личности/И.В. Лебедева//МОУ «Средняя общеобразовательная школа № 91». – 2010. – УДК 154.2.

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ПРОБЛЕМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Микитенко К.

Науковий керівник – доктор філос. наук, проф. Коробкіна Т.В.
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
(61024 Харків, вул. Пушкінська, 77, тел.+380678553401)
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, ХНУРЕ, каф. філософії, тел. (057)7021465)
e-mail: mikitenkokat@gmail.com

The article covers the topics of gaslighting and abusing as types of psychological violence. Thus, a conditional psychological portrait of an abuser, the concept of assertiveness as a personal characteristic that will help protect oneself from aggressors is considered.

Навіть у XXI столітті не зупиняється (а тільки поширюється!) розповсюдження насильства за ознакою статті, що завдає шкоди життю багатьох жінок кожного дня. Беручи до уваги безліч форм, від сексуального до економічного, воно перетинає всі географічні, культурні та класові кордони. Це порушення прав людини, що призводить до жахливих наслідків, загрожує безпеці незліченної кількості жінок та дівчат і суспільству в цілому.

Ще в кінці XX століття почалося обговорення та дослідження питання гендерної нерівності, зокрема й гендерного насильства. У 1993 році ООН було прийнято Декларацію про викорінення насильства по відношенню до жінок, де чітко зазначається, що воно порушує їх права і основні свободи, а також міститься заклик до держав і міжнародного співтовариства прагнути до знищення насильства. В цьому ж році Віденської декларацією і Програмою дій визнано, що викорінення насильства щодо жінок у суспільному та приватному житті є зобов'язанням в галузі прав людини. Зараз в XXI ст. ця проблема вийшла на законодавчий рівень (в деяких країнах) і набула широкого розвитку, тому людство намагається припинити насильницькі дії по відношенню до жінок.

Насильство щодо жінок проявляється в багатьох формах і однією із найпоширеніших є насильство в родині. Зазвичай насильницькі дії є повторювальними і частіше відбуваються по відношенню до жінок. Так у 1970-ті роки американська дослідниця Ленор Енда Уокер у своїй праці "Побита жінка" ("The Battered Woman") приводячи результати інтерв'ю з 1500 жінками, які зазнали домашнього насильства, висунула теорію про циклічний характер домашнього насильства, яка і на сьогодні вважається загальноприйнятною. Згідно з її концепцією, домашнє

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Гуріна К.В.

Науковий керівник – канд. соц. наук, доц. Омельченко В.В.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. Філософії, тел. (057) 702-14-65)
e-mail: kateryna.hurina@nure.ua

Domestic violence is a phenomenon that still lives on in the 21st century. The coronavirus forced the victim to be alone with the rapists and, as a result, the number of victims of domestic violence increased at least twice.

Насильство, спрямоване проти людей, має глибоко вкорінену природу. За словами дослідника М. Кауфмана, «наші міста, наша соціальна структура, наше робоче життя, наші стосунки з природою, наша історія – це більше, ніж фон для поширення суспільства. Вони і є насильством, насильством в інституціолізованій формі, вбудованим у фізичні структури та економічні відносини» [1]. Позаминулого року світ вразила пандемія COVID-19, виявившись чинником, який суттєво посилив і без того гостру проблему сучасного суспільства. Через карантинні обмеження багато людей, опинившись зачиненими сам на сам зі своїми кривдниками, стали жертвами домашнього насильства. Тому дослідження проблеми домашнього насильства набуло нової **актуальності**.

Об'єкт даного дослідження – домашнє насильство як соціальне явище, **предмет** – специфіка домашнього насильства в період самоізоляції та пандемії. **Метою** є аналіз масштабів домашнього насильства і нових методів його запобігання та протидії, які отримали поширення в умовах пандемії. Для досягнення зазначеної мети було вирішено низку **завдань**: 1) уточнене поняття «домашнє насильство», його види, ознаки та фази; 2) проаналізовані статистичні данні щодо домашнього насильства в Україні та деяких інших країнах світу; 3) проаналізовано публікації, присвячені діяльності державних органів та громадських організацій із запобігання та протидії домашньому насильству.

Домашнє насильство розуміється як «діяння (дії / бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного характеру, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» [2].

Вивчення джерел, присвячених проблемі насильства, дозволило систематизувати типові ознаки психологічного, фізичного, сексуального та економічного насильства в сім'ї. Також було проаналізовано ідею

Л. Волкер щодо «циклу насильства», який складається з трьох фаз: 1) фаза посилення напруженості; 2) фаза вибуху чи гострого побиття; 3) фаза спокою і каяття. Саме ці фази й отримали назву «цикл насильства».

За даними правових міжнародних організацій, у Франції кількість звернень щодо домашнього насильства зросла на 30%, в Італії – на 50%, у Британії кількість жінок, убитих чоловіком удома зросла втричі [3].

В Україні за офіційними даними правоохоронних органів у 2019 р. зареєстровано 1500 правопорушень за статтею домашнє насильство, у 2020 р. цей показник зріс майже вдвічі. За цифрами, що надають благодійні та громадські організації, близько 1500 дзвінків на день надходить на гарячі лінії (цей показник зріс на 30% у порівнянні з 2019 р.), всього зареєстровано понад 100 тис. випадків домашнього насильства [3].

Проте, не всі можуть повідомити про небезпеку через контроль з боку насильника. Тому в умовах пандемії та самоізоляції громадські організації придумали спеціальний жест, аби жертва насильства мала змогу попросити про допомогу. Ще один прийом – жертви домашнього насильства робили вигляд, що замовляють піцу і телефонували до служб спасіння. Аби було чітко зрозуміло, що людині потрібна допомога, відома мережа піцерій впровадила спеціальну піцу і якщо хтось телефонував до них і замовляв саме її – працівники піцерії негайно сповіщували громадські правозахисні організації та правоохоронні органи.

В Україні є закон щодо запобігання та протидії домашньому насильству [2], який має допомагати постраждалим, проте, на практиці є неефективним. Реально жертвам допомагають громадські організації (серед них «Ла Страда Україна»). Ефективним інструментом у боротьбі проти домашнього насильства є Стамбульська конвенція – документ, що спрямований на запобігання побутовому насильству, захист жертв, судове переслідування винних. В Україні дана конвенція не ратифікована.

Беручи до уваги досліджений матеріал, можна стверджувати, що 2020 р. є роком стрімкого зростання домашнього насильства. Проте, саме цей рік показав серйозність та масштаби цієї проблеми, змусивши суспільство зробити декілька кроків уперед, аби протидіяти цьому явищу.

Перелік посилань

1. М. Кауфман Конструювання маскулінності та тріада чоловічого насильства [Електронний ресурс] – URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/genderne-nasilstvo/triada-cholovichogo-nasilstva-134030.html>
2. Про запобігання та протидії домашньому насильству: Закон України від 17.01.2019 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>
3. Б. Ткачук – Домашнє насильство в Україні [Електронний ресурс] – URL: <https://hromadske.ua/ru/posts/kolichestvo-zhalob-na-domashnee-nasilie-vyroslo-na-40-eto-bolee-sta-tysyach-vyzovov-za-polgoda>

ГРОМАДСЬКІ РУХИ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ НАД ЖІНКАМИ

Левадна А.С.

Науковий керівник – канд. соц. наук, доц. Омельченко В.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. Філософії, тел. (057) 702-14-65)
e-mail: alisa.levadna@nure.ua; тел. (066)995-19-66

The growing number of cases of violence against women in Ukraine and around the world raises the urgency of studying this problem to a new level. In her research, the author analyzes a series of cases concerning the exposure of abusers, which were given wide publicity and became the first step in overcoming the silence of violence in both Western countries and Ukraine. The author also focuses on the emergence of social movements against violence against women – a process that reflects the positive developments in preventing and combating gender-based violence.

Відомо, що велика кількість жінок як у всьому світі, так і в Україні, потерпають від насильства. Однак оцінка реальних масштабів даного явища ускладнюється тим, що постраждалі жінки замовчують існування цієї проблеми. Тому **актуальним** є дослідження проблеми запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства шляхом подолання замовчування постраждалими жінками його випадків.

Метою даного дослідження є з'ясування впливу викриття аб'юзерів та оприлюднення інформації про випадки гендерно-обумовленого насильства на зародження громадських рухів як засобу протидії насильству над жінками. Для досягнення зазначеної мети вирішено **завдання**, пов'язане з аналізом низки кейсів, що стосувалися насильства над жінками у різних сферах суспільного життя.

Кейс 1 (освіта, 1989). Ненависть до жінок, які почали здобувати інженерну освіту, до жінок, які виступали за рівні можливості, стала причиною масового вбивства у Монреальській інженерній школі. «Кампанія білої стрічки» – рух, що виник серед канадських чоловіків після цієї події та набув статусу міжнародного, поширившись у 57 країнах. Носіння білої стрічки стало висловлюванням «особистої присяги ніколи не робити, чи не виправдовувати і не замовчувати насильство проти жінок і дівчаток». Біла стрічка неодноразово використовувалася чоловіками-феміністами в Канаді і Великобританії як символ підтримки жінок [1].

Кейс 2 (спорт, 2015-2018). Слово «насильство» дуже часто згадується, коли йдеться про професійний спорт. Спортсменок змалечку призвичаюють, що їхнє тіло їм не належить. Крики, лайка, удари по різних частинах тіла, небажаний тілесний контакт, невинуваті торкання, ініційовані тренерами або лікарями, стали «нормою», від якої нині у світі намагаються відійти. Своєрідним поштовхом до цього стало визнання

винним у згвалтуваннях та сексуальних домаганнях головного лікаря збірної США зі спортивної гімнастики Ларрі Нассара, проти якого посвідчили понад 500 постраждалих. Ця справа перервала мовчання, результатом чого стало відсторонення або засудження тренерів, які коїли насильство. Найвагомішим наслідком викриття Нассара стало ухвалення у США закону «Про безпечний спорт» (2017 р.), який зобов'язав спортивні організації одразу повідомляти про випадки насильства правоохоронним органам та сприяв створенню незалежного центру SafeSport [2].

Кейс 3 (кіноіндустрія, 2017-2020). Визнання американського продюсера Харві Вайнштейна винним у сексуальному насильстві над жінками спричинило «ефект Вайнштейна», коли жінки з усього світу, долаючи страх і засмучення, заговорили про насильство, яке відчували на власному досвіді. З цієї справи розпочався рух #MeToo, популяризаторкою якого стала акторка Алісса Мілано, запропонувавши жінкам, які пережили насильство, ділитися власними історіями та поширювати інформацію про аб'юзерів. Тисячі жінок відгукнулися під таким хештегом у Twitter та Facebook. Те, що Вайнштейна засудили до ув'язнення, свідчить про руйнування системи, в якій «великі чоловіки» залишаються безкарними, а постраждалі отримують тавро «самі винні» [3].

Кейс 4 (2016). Історії про згвалтування маленької дівчинки в під'їзді стала поштовхом для Всеукраїнської соціальної акції #яНеБоюсьСказати з висвітлення проблеми сексуального насильства над жінками в Україні, яку започаткувала Анастасія Мельниченко, громадська активістка, феміністка, журналістка, директорка громадської організації «STUDENA». Ця кампанія спонукала у 2016 році групу українських парламентарів внести до Верховної Ради законопроект про приведення українського законодавства у відповідність до Конвенції Ради Європи про запобігання та протидію насильству щодо жінок.

Для протидії гендерно зумовленому насильству необхідно долати замовчування цього явища, оскільки, як свідчить практика, оприлюднення інформації сприяє формуванню громадських рухів, діяльність яких спрямована на суспільне неприйняття насильства над жінками.

Список джерел

1. День белой ленты [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bykvu.com/ru/movie/104243-den-beloy-lenty-natspolitsiya>
2. Як справа Ларрі Нассара зрушила лавину з тисяч свідчень та вироків [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/feminism-in-detail/virokiv.html>.
3. Найгучніший скандал з домаганнями. Усе, що потрібно знати про справу Вайнштейна [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ua/2020/03/znaty-pro-spravu-vajnshtejna/>.

ТРАНСФОБИЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Малищенко Н.А.

Науковий керівник – канд. соц. наук, доц. Омельченко В. В.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. Філософії, тел. (057) 702-14-65)
e-mail: nataliia.malyshchenko@nure.ua.

Each person deserves to be whom they want to be. But when it comes to someone's gender identification or orientation, others may judge him. Still, not everyone can accept the fact that there are not only two genders but many others. Therefore, «rejected» people can be subjected to violence and aggression, which is completely intolerable. There is a daunting number of aggressive actions against transgender people. People do such things because of their ignorance, education, religious or family beliefs. We must do everything we can to stop the violence and change our society to the better.

Через складний та суперечливий процес самоідентифікації, пов'язаний зі становленням ідентичності, зокрема гендерної, проходять усі люди, але результат даного процесу для певного відсотку не вписується у модель «двох гендерних шухляд», яка є типовою для багатьох суспільств. Це люди, чия ідентичність виходить за межі традиційних уявлень про бінарність гендерної системи та для позначення яких застосовують терміни, які поступово набувають популярності – «трансгендер», «трансгендерні люди».

Різні методички оцінки кількості трансгендерних людей, в тому числі результати соціологічних опитувань, проведених у різних країнах в різні роки (наприклад, Велика Британія, 2011; Нова Зеландія, 2012; США, 2009, 2011, 2014), дають показники поширеності таких людей 0.1% – 1.2% від чисельності населення. За даними ВООЗ, у світі люди з гендерною невідповідністю складають 0.3% – 0.5%, тобто близько 25 млн.[1].

Такі цифри навіть вважаються заниженими, оскільки визнавати свою приналежність до зазначеної групи, готові, вочевидь, не всі трансгендерні люди. Незважаючи на те, що до її складу входять мільйони, ця група є меншиною, що потерпає від «навішування ярликів», різних видів дискримінації, ненависті, агресії та насильства. Так, згідно з повідомленнями Проекту з моніторингу вбивств трансгендерів в Європі, з 2009 року в європейських країнах було вбито понад 110 трансгендерних осіб, в тому числі, 43 людини в Туреччині, 30 – в Італії. Вбивство в 2016 році 23-річного активіста за права трансгендерних осіб Ханд Кадера в Туреччині, тіло якого було знайдено знівеченим і спаленим, стало трагічним нагадуванням про те, що насильство, мотивоване трансфобією, часто буває особливо агресивним і жорстоким [2]. Тому **актуальною**

проблемою, яка потребує всебічного вивчення, є проблема нетолерантного, з ознаками страху та ненависті ставлення до трансгендерності, що зберігається в сучасному суспільстві.

Об'єктом даного дослідження є трансфобія, **предметом** – форми прояву трансфобії. **Мета** – виявити та схарактеризувати найтиповіші форми негативної реакції та види дискримінації, від яких потерпають трансгендерні люди в сучасному суспільстві.

Досягнення мети потребує уточнення ключових понять «трансгендерність», «трансфобія». У даному дослідженні поняття «трансгендерність» використовується для позначення людей, чие внутрішнє сприйняття власної статі, власна гендерна ідентичність та гендерне самовираження відрізняються від тієї статі, яка була їм присвоєна при народженні. Ним може позначатися людина, яка хоче носити одяг, який за загальноприйнятими нормами не відноситься до даної статі (транссвестизм), людина, що не відчуває себе жінкою або чоловіком (бігендеризм), а також людина, яка відчуває себе народженою в неправильному тілі (транссексуалізм). Поняття «трансфобія» розуміється як різноманітні форми негативної реакції з боку окремих осіб, соціальних груп або суспільства в цілому на прояви трансгендерної ідентичності.

Вивчення публікацій, присвячених проблемі трансфобії, дозволяє зробити висновок про існування таких типових форм цього явища: 1) вербальна трансфобія (умисна, цілеспрямована або неусвідомлена, мимовільна) як негативне ставлення до трансгендерних людей, яке виявляється через некоректні коментарі, запитання, фрази, що ображають, принижують, залякують, загрожують, знецінюють досвід цих людей [3]; 2) фізична агресія (побиття; спричинення каліцтва, у тому числі статевих органів; ножові поранення) як прояв трансфобії; 3) сексуальне насильство (згвалтування) на ґрунті ненависті до трансгендерних людей; 4) убивство як крайня форма трансфобії.

Список джерел

1. Ірискіна І. Поширеність трансгендерності [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://genderindetail.org.ua/library/identichnosti/transgenderism/incidence-of-transgender-people.html>
2. Муйжніекс Н. Долгий путь в борьбе с гомофобией и трансфобией [Електронний ресурс] – Council of Europe – Режим доступу: <https://www.coe.int/ru/web/commissioner/-/the-long-march-against-homophobia-and-transphobia>
3. Обыкновенная трансфобия [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://comingoutspb.com/news/obyknovennaya-transfobiya/>

GENDER COMPONENT IN THE EDUCATIONAL FIELD AMONG UKRAINIAN SCHOOLS

Shalimova A.O.

Academic Adviser – Ph.D. in Sociological Sciences, Associate Professor
Omelchenko V.V.

Kharkiv National University of Radio Electronics

(61166, Kharkiv, Nauki av., 14, Philosophy Department, num. (057) 702-14-65)

e-mail: alona.shalimova@nure.ua

In the context of educational process reorientation according to international standards, which include the principle of gender equality, this article presents the results of empirical observation of different secondary schools website content that represents the school life as a society mirror, projecting society gender imbalance to the younger generation. Generalizations were made about the gender asymmetry of school site information impact on young students. Attention is focused on the importance of forming personality that is free of gender stereotypes.

It is impossible not to notice that the processes associated with the assertion of gender equality, with varying degrees of success, are taking place in all spheres of modern Ukrainian society. Education is one of the fundamental social institutions involved in these processes. It is education, through the implementation of its functions at the macro level, that directly participates in the formation of the gender culture of society, in the reproduction of the gender regime, and at the micro level in the gender socialization of the individual, the result of which is his gender identity. Therefore, **the actual problem** of the study is the extent to which education, being a sufficiently conservative and inert social institution of Ukrainian society, contributes to or hinders the creation of an educational space for which gender parity, broadcasting and implementation of the principles of gender equality as an inalienable condition for enforcing the basic human rights and freedoms.

The problem of the gender component in the educational space has become the subject of research for such scientists as S. Vikhr, S. Koval, O. Marushchenko, A. Shevchenko (gender approach in the educational process of a general education school), V. Gaidenko, I. Ivanova and others.

Subject of this research is the gender component of the educational space of Ukrainian secondary schools. **The aim** of the study is to characterize the extent to which a gender approach to the formation of educational space is being implemented in general education schools. To achieve this goal, it is necessary to solve a number of tasks: 1) carry out a theoretical analysis of the phenomena that have received the name "hidden curriculum" 2) analyze the content (text, illustrative, educational activities) of randomly selected websites of secondary schools in the city of Kharkov for the presence / absence of gender stereotypes, gender parity.

The reason for persistent gender inequality in education is the presence of a hidden curriculum – a special structure and style of communication, selection of tasks and examples that indirectly affect students, forcing them (perhaps to self-detriment) to accept the gender role imposed by society. According to A. Yarskaya-Smirnova [1], the hidden curriculum is, firstly, the organization of the educational institution itself, secondly, the content of the subjects, and thirdly, the teaching style. These measurements reflect gender stereotypes and support gender inequality.

The analysis of scientific literature shows that the existence of a hidden curriculum associated with inadequate representation of images of men and women in educational materials has a number of consequences: 1) students unnoticed for themselves come to the conclusion that men play a more significant role in society and culture; 2) knowledge about the contribution of women to the life of society is limited; 3) at the individual level, stereotypes contained in educational programs strongly encourage men to lead, while women learn behaviors that have little to do with management and leadership.

In the context of the problem under study, the results of the analysis of the content of the websites of secondary schools in Kharkov, which virtually represent the real life of the educational institution, are of certain interest. Observation of a randomly selected series of 25 actively functioning sites gives the author reason to assert that their textual content is overwhelmingly androcentric. The illustrative content of these sites is largely gender-symmetric, although there are some signs of gender imbalance. Stereotypical views on the roles of women and men are also traced in the educational activities indicated on the websites. Thus, it is possible to state the different extent to which gender imbalances are manifested on school sites, particularly in such aspects as text content of websites; Visual range educational activities organized in the educational institution.

Based on the results of the analysis of scientific literature on the problem of the hidden curriculum, as well as empirical data obtained by observing the functioning of school sites, it can be argued that the recorded signs of gender imbalance act as a factor of socialization, rooting in the minds of students stereotypical ideas about the role of women and men., which are often distorted, inconsistent with the principles of gender equality as an essential condition for the observance of fundamental human rights and freedoms.

References:

1. Yarskaya-Smirnova E. Gender inequality in education: the concept of a hidden curriculum / E. Yarskaya-Smirnova // Gender studies. – 2000. – No. 5. – S. 295 – 301.

СТЕРЕОТИПИ ЖІНОЧОЇ ПОВЕДІНКИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Білоус М.

Науковий керівник – канд. філос. наук, проф. Тіхонова Л. А.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057)702-14-65)
e-mail: <maryna.bilous@nure.ua>

The article considers various gender roles, stereotypes, autostereotypes and related social attitudes that are regulated at the deep mental level of public consciousness and themselves influence it. It is proved that the mental level is formed during the long history of society and has many aspects, such as: historical, social, economic, cultural, religious, political. The task of psychosemantics is the reconstruction of the individual system of meanings, through the prism of which the subject perceives the world, other people, himself, as well as the study of its genesis, structure and functioning.

У різних культурах норми, що дозволяють жінкам і чоловікам поводитися так чи інакше, грати певні ролі в сім'ї та суспільстві (гендерні ролі), абсолютно різні. Гендерні стереотипи – це уявлення про гендерні ролі, прийнятні в даній культурі, сформовані представниками інших культур, країн і етнічних груп. Термін гендерні аутостереотипи використовується для позначення того, як гендерні ролі сприймаються представниками однієї і тієї ж культури (тобто про самих себе).

Гендерні ролі, стереотипи, аутостереотипи і пов'язані з ними соціальні установки регулюються на глибинному ментальному рівні суспільної свідомості і самі впливають на нього (як найбільш стійкі, що йдуть корінням в далеке минуле, що передаються з покоління в покоління, менш схильні до змін в ході розвитку суспільства). Цей ментальний рівень формується протягом тривалої історії розвитку суспільства і має безліч аспектів, таких як: історичний, соціальний, економічний, культурний, релігійний, політичний. Американський дослідник Г. Хафстад вважає, що гендерні ролі жінок є одним з найбільш значущих показників соціальної психології.

У жіночих гендерних ролях і стереотипах найбільш яскраво проявляється глибинний менталітет етносу. Тому вивчення жіночих стереотипів є потужним проективним методом, що дозволяє описати і зрозуміти глибинну природу установок і стереотипів тієї чи іншої країни, етносу, культури і тим самим сприяти вирішенню багатьох етнічних проблем. Вивчення гендерних ролей і стереотипів не тільки жіночих, але і чоловічих – дуже популярна тема. Однак гендерні ролі і стереотипи жінок вивчаються набагато частіше. Дослідження на цю тему ведуться в багатьох країнах, але лідируючі позиції в дослідженнях такого роду займають американські вчені, які видають велику кількість спеціальних монографій і

підручників. Однак варто відзначити, що при проведенні кросскультурних досліджень необхідність одночасного адекватного розуміння дій або висловлювань представників різних культур накладає обмеження на використання чисто вербальних характеристик в анкетах або навіть описі того чи іншого типу поведінки і вимагає врахування поглядів, думок, цінностей і стереотипів буденної свідомості, які постійно взаємопов'язані і взаємозалежні з індивідуальною свідомістю представників даного суспільства. Статева приналежність є одним з соціальних факторів, що впливає на характер мовної поведінки. Проблема гендерних відмінностей не може залишатися без особливої уваги в силу того, що поділ людства на чоловіків і жінок має місце в будь-якому суспільстві світу. Будь-яка наука, яка має безпосереднє відношення до людини і займається питаннями людини, розглядає проблему гендерної диференціації. При вивченні проблеми гендерних відмінностей особлива увага приділяється мовній поведінці, яка є визначальною по відношенню до всіх інших дій людини, оскільки вона становить основу будь-якої діяльності людини.

Мова – це універсальний засіб, завдяки якому відбувається спілкування між людьми, і вона являє собою невід'ємну частину кожної людини, що знаходиться в постійному контакті з навколишнім світом. Отже, мова і її носії є частиною суспільства, зрозуміти функціонування та розвиток мови можна лише з урахуванням її соціальної природи. В даний час той факт, що в мовному поведінці чоловіків і жінок в тій чи іншій мірі спостерігаються відмінності, є безсумнівним. Проте, проблема, пов'язана з пошуком причин, які пояснюють існування гендерних відмінностей, залишається актуальною і сьогодні. Проблема гендерної диференціації досить складна і не всі дослідники виявляють причини існування гендерних відмінностей в мовній поведінці.

Більшість дослідників вважають, що завданням психосемантики є реконструкція індивідуальної системи смислів, через призму якої суб'єкт сприймає світ, інших людей, самого себе, а також вивчення її генезису, структури і функціонування. Психосемантичні моделі спочатку застосовувалися для опису внутрішньої картини світу суб'єкта, згодом отримали широке застосування в індивідуальній психотерапії для вивчення картини світу "узагальненого" суб'єкта (суспільної свідомості), зокрема, для вивчення соціальних уявлень і пов'язаних з ними соціальних установок і поведінкових стереотипів, в тому числі гендерних стереотипів поведінки. Успіху використання психосемантичних методів для вивчення гендерних стереотипів поведінки і пов'язаних з ними соціальних установок сприяє їх структурованість та їх яскраве вираження в повсякденному житті.

АЛФАВІТНИЙ ВКАЗІВНИК

Shalimova A.O.	174	Ищенко М.	6
		Ісаєнко Т.Ю.	126
Адамович В.Р.	144		
Бабичева А.	56	Койдан А.А., Васильєв О.В.	20
Баярка Д.С.	18	Копица А.А.	22
Білоус М.	176	Коротіна Л.К.	38
Більчук О.С.	118	Котелевець К.А.	160
Бобикайло О.Ф.	156	Кривцун С.Ю.	80
Бобрищ І.Ю.	36	Кушнерьова Т. В.	106
Боровинская Ю.Д.	54		
Боровинська Ю.Д.	110	Латіпова А.С.	102
Бугай Д.Ю.	120	Левадна А.С.	170
Буць Д.Є.	68		
		Малахова О. Ю.	24
Веснянка А. В.	158	Малищенко Н.А.	172
Вінницька Є.А.	58	Манько К.Є.	26
Волинська Я. А.	96	Марченко Р.М.	28
		Микитенко К.	166
Гальченко А.І.	12	Мітрошкіна К.В.	140
Гаража Р.Ю.	92	Мічурін І.Є.	82
Гармаш Д.	60	Мошко К.М.	150
Геворк'ян Л.А.	50	Муравйов В.О., Комарець К.А.	154
Горбовцова І.В.	122	Мякшин А.	46
Григор'єв Є.О.	98		
Гужеля М.О.	14	Нестеренко В. В.	84
Гуріна К.В.	168	Никіулін А.	70
Гуца А.А.	124	Норенко П.А.	104
Дараган Д.	44	Огу С.І.	40
Долга З.О.	100	Олійник І.Г.	72
		Ольховська В.О.	112
Ейдлін Р. В.	62	Онищенко П.В.	128
Зуб Д.М.	78	Пилюк Л.О.	16
Зубрич А.В.	94	Пічієнко М., Романченко В.	148
		Плеханов Д.В.	130
		Подгорнова А.Д.	86

Редін Д.	64		
Редін Д.В.	114	Філатова К.С.	88
Рихтік А.Б.	132	Філіппов В.В.	138
		Фукс М.А.	116
Сабадаш В.О.	134		
Скрипник К.Е.	74	Хаустова В.С.	90
Сліпенький В.В.	48		
Стадник Д.В.	76	Шавлак А.	32
Сумец С.И.	164	Шовковий Є.І.	66
		Шпількін А. Р.	142
Темчур К.О.	152	Шукалова Г. О.	162
Тимошенко Д.О.	30	Шуліка К.	34
Токар В.В, Похлеба А.В.	8		
Тронько О.О.	10	Ярмак В.В.	42
Узлова А.Д.	136		

«РАДІОЕЛЕКТРОНІКА ТА МОЛОДЬ В ХХІ СТОЛІТТІ»

Матеріали 24-го Міжнародного молодіжного форуму

Відповідальний за випуск:

В.І. Штанько

Комп'ютерна верстка

Н.І. Макопук

Матеріали збірника публікуються в авторському
варіанті без редагування

Підп. до друку 09.04.2021

Формат 60x84 1/16.

Спосіб друку – різнографія.

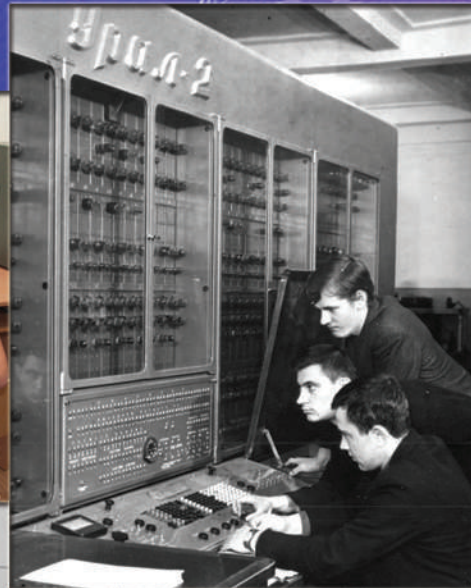
Умов. друк. арк. 10,5

Зам. №

Тираж 98 прим.

ХНУРЕ. Україна. 61166, арків, просп Науки, 14

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі ХНУРЕ.
61166, Харків, просп Науки, 14

NURE